P A R A D O X I S M U L

comentat de

MARIAN BARBU
GEORGE BĂJENARU
RADU ENESCU
OVIDIU GHIDIRMIC
DUMITRU ICHIM
MIRCEA MARINESCU
ION ROTARU
GEO VASILE
FLORIN VASILIU

Hermeneutica paradoxismului

volumul I

editor: FLORENTIN SMARANDACHE

hermeneutica paradoxismului

volumul I

Tiparul executat la Editura Abaddaba
Sovata 32/4, Oradea, 3700 - ROMÂNIA
TELEFAX: 0040-59-153792
E-MAIL: abaddaba@rdsor.ro

Director: ing. Amalia-Rodica Ţâmpău
Selecţia materialului: Anca Brânduşa Brândaş
Copyright by FLORENTIN SMARANDACHE
University of New Mexico
Department of Mathematics
200, College Road
Gallup, NM 87301
U.S.A.

hermeneutica paradoxismului

volumul
I

paradoxismul
comentat de

MARIAN BARBU GEORGE BĂJENARU
RADU ENESCU OVIDIU GHIDIRMIC
DUMITRU ICHIM MIRCEA MARINESCU
ION ROTARU GEO VASILE FLORIN
VASILIU

Explicație

Mișcarea literară paradoxistă a cunoscut, îndeosebi în anii din urmă, o dezvoltare remarcabilă și o receptare pe măsură. Ce dovezi mai concludente decât cele trei volume de **Antologii literare** și numeroasele cronici, recenzii, consemnări răspândite în publicații de pe mapamond?

Este pe deplin justificată, în acest context, inițierea unei serii de volume de **hermeneutică a paradoxismului**.

Acest prim volum conține *doar cronici scrise în limba română*, ordonate invers cronologic, pe autori. Va urma un al doilea volum, cu cronici în engleză, franceză, portugheză. "Odiseea" paradoxismului nu se va încheia, cu siguranță, aici. *(a.b.b.)*

FLORENTIN SMARANDACHE ŞI PARADOXISMUL

O...el rămâne în istoria literaturii, cum am spus chiar de la început, prin aceea că este, vrem - nu vrem, "părintele" *Paradoxismului*OParadoxismul este un fel de *avangardism*, sau mai bine am zice un *neoavangardism*ODincolo de feluritele teribilisme şi jocuri de artificii (mai bine zis: spre a fi în tonul pe care şi-l vrea), Florentin Smarandache este un scriitor mai curând gravOFlorentin Smarandache scrie ca mai toată lumea, când are într-adevăr ceva de spusOcând scrie *non-teatru*, teatru "meta-istoric", Florentin Smarandache este un autor demn de luat în seamă, în câteva puncte chiar extraordinarO Florentin Smarandache vede... Paradoxism peste tot! Este foarte probabil că pentru el Lumea aceasta, Universul, Cosmosul, Existenţa sunt un PARADOX, în frunte cu chiar acela care îl gândeşte.O

ION ROTARU,
O ISTORIE A LITERATURII ROMÂNE, V
(Bucureşti: Niculescu, 2000), pp.581-588

Despre celălalt "american", mult mai tânăr, supranumit şi... "părintele" *Paradoxismului*, FLORENTIN SMARANDACHE*, (n. 10 dec. 1954, com. Bălceşti, j. Vâlcea, absolvent al Facultăţii de matematici din Craiova, cu doctoratul luat la Chişinău, în 1997 - fost profesor în localitatea natală, mai întâi, apoi la Craiova şi la Colegiul "Sidi El Hassan Lyussi", din Maroc, în prezent funcţionând ca "assistant Professor of Mathematics" la "University of New Mexico, Gallup" din SUA) am putea foarte bine vorbi în capitolul consacrat "optzeciştilor neoavangardişti". Cum însă poetul nu a călcat niciodată în cenaclul condus de Nicolae Manolescu - de care foarte probabil nu ştia, trebuind el să fie foarte ocupat cu... "fuga" din "iadul" ceauşist (taman în anul fatal, 1989), cu lagărul din Turcia, cu acomodarea în celălalt "iad", numit, chiar de el, "al diavolului", cel capitalist-american - dar a frecventat (o dată sau măcar de două ori, în trecere prin Bucureşti) cenaclul lui Florin Vasiliu, în a cărui editură publică haiku-uri.

Îndeajuns de infidel regulii păstrării succesiunii silabelor în tristihul consacrat haiku-ului (5-7-5) (Florin Vasiliu, care îi prefaţează generos culegerea *Clopotul tăcerii*, i le socoteşte riguros dar nu-i aduce reproşuri, conchizând că poetul român din America se încadrează în curentul "neclasic" al haiku-ului, "formei libere", cunoscută sub denumirea nipona *jiyuritse noka*, foarte răspândită peste hotarele Ţării Soarelui Răsare"), respectă însă conciziunea pentru că mai mult de jumătate din haiku-urile de aici se află sub numărul de 17 silabe, ceea ce, la noi, măcar, este un record. Respectă împărţirea pieselor pe anotimpuri: din cele 80, 12 sunt închinate primăverii, 28 verii, 25 toamnei, 15 iernii. Înstrăinatul, lucru interesant, cântă (la modul Alecsandri sau Ion Pillat) natura patriei de origine. Simte adieri discret nostalgice "dinspre partea de răsărit a inimii", cum singur declara, de dincoace de Atlantic adică. Iată câteva dintre cele mai tipice, închinate primăverii câmpeneşti de la noi: "Fragezi ghiocei / trag de sub zapadă / primăvara" (unde sugestia metaforică constă în predicatul "trage", o... personificare); "În arături

adânci / țarina / deschide gura" (unde iarăşi predicatul-personificare îl arată pe fiul de țărani olteni); "Lăstarii pe margine / cresc / în sensibilitate": de remarcat concretizarea abstracțiunii în complementul de loc. Iată şi o hiperbolă: "Izbucnesc salcâmii / în hohote / de muguri". Ca şi în personificarea *Timpului* (ca la Eminescu... în celebrul vers: "*Timpul* mort şi-ntinde trupul şi devine veşnicie", deşi între haiku-ul lui Smarandache şi *Scrisoarea I* nu este nici o relație de fond): "Timpul deschide / fereastra unei clipe / şi se uită la mine". Nu trebuie trecută cu vederea mentalitatea matematicianului (gândul matematic, de la un punct încolo, poate trece pragul nebuniei chiar) şi teoreticianului "paradoxist", "românizată" prin cuvântul neaoş, "gărgăuni": "Zbârnâie gărgăunii / mulți / ai unui gând". Nostalgia exilatului: "Vinul / picură în pahare / amintiri". Eventual înfiorătoarea obsesie "struggle for a life", teama de a rămâne cu buzunarele goale, deşi în aceste versuri nu este vorba decât despre crivățul iernii:

Rege pe străzi -
Crivățul
cu buzunarele goale.

Iubind conciziunea şi poet înnăscut fiind, Florentin Smarandache încearcă, nu fără succes, şi în poemul cu un singur vers (v. *Prin tunele de cuvinte*, Editura Haiku, 1997, cu versiunea engleză efectuată de autor). Obsesia "gărgăunilor" revine: "Zbârnâie gărgăunii mulți ai unui gând" (*Sinapsis*), care nu-i altceva decât terțina invocată mai sus transcrisă linear, pur şi simplu. Diferă însă versiunile în engleză: "Maggots are buzzing / lots / of a thought" (traducere de Ştefan Benea), față de "They whirr: the many maggots of a thought" (versiunea autorului). Care o fi mai nimerită? Probabil că nu are nici o importanță în acest caz. Obsesia de a deveni scriitor cu orice preț: "Trăiesc într-un singur cuvânt: scriere" (*A scrie scriere*). "Toți brazii de la noi coboară în feciori" (*Baladă*): sugestia poetică este cam... păşunistă. Ca şi în "Sună tălăngi odele limbii române" (*Mioriței*). Ori, te pomeneşti, exilații din America (spre deosebire de "elitiştii" rămaşi pe locul de baştină) tânjesc după "mioriticism"? Se poate, ştiut fiind că depărtarea în spațiu provoacă

adesea tradiționalismul conservator. "Nu te apleca în afara timpului tău" (un sfat calchiat după banalul ceferistic *E pericoloso sporgersi*; în engl.: "Do not lean out of your time" sau un... "autosfat" al pribeagului?)

Oricum însă, ne grăbim să adăugăm, nu toate poemele într-un vers - s-a văzut și din exemplele produse - sunt poeme într-un vers ca ale lui Ion Pillat și ale altora, mult mai meșteri într-asta decât Florentin Smarandache.

Însă el rămâne în istoria literaturii, cum am spus chiar de la început, prin aceea că este, vrem - nu vrem, "părintele" *Paradoxismului*. Impetuosul, ambițiosul oltean (la prima vedere nu l-ai crede capabil: mic și îndesat, negricios, cu o geantă atârnată de umăr, strecurându-se pe furiș printre alți călători și punând fraudulos piciorul pe puntea unui vapor la Varna, cu destinația Istanbul deocamdată, dar cu ținta fermă: America!) își strigă în gura mare dorința de a intra în... istoria literaturii:

Eu, Fiul Domnului
gheorghe smarandache,
vă rog frumos, dați-mi voie
să intru
în istoria literaturii
sau
în istoria matematicii
AȘ VREA SĂ FIU POET ÎN MATEMATICĂ
(*Rugăciune*, ultima poezie din vol. bilingv
Exist Împotriva mea/I am against myself)

Ce este "Paradoxismul"?

Din niște *Legi de compoziție internă* (apărute prin 1982, în SAMIZDAT), din volumul *Le sens du nonsens* (1983-1984), din *Antichambres / Anti-Poésies / Bizarreries* (1989), din *NonPoems* (1990) din o *Antologie of Paradoxist literary Movement* (1993) aflăm că Paradoxismul s-a născut în România, mai precis, la Craiova, în, inițial, mintea lui Florentin Smarandache, prin anul 1980, în jurul căruia s-au grupat și alți olteni (Const. M. Popa, Ion Pachia Tatomirescu, Traian Nica etc.) - în semn de "protest împotriva

dictaturii comuniste". Care este *programul* Mişcării, *crezul* Paradoxismului? Iată-l:

- libertatea versului, eliberat de tirania dogmelor clasice
- anti-literatura
- stilul non-stilului
- poeme fără versuri
- poeme fără poeme
- versul paralingvistic: grafuri, desene, cifre, ciorne etc.
- poeme "albe" (fila *albă*), poeme "negre" (fila *neagră*)
- non-cuvinte
- inteligibilul noninteligibilului (sau vice-versa) etc. etc.

Citãm şi acest pasaj din *American Manifesto*, semnat de Florentin Smarandache:

- "I left the comunist totalitarism and emigrated
to the United States for the *freedom*:
therefore, don't force any literary rules on me!
or if you do, I'll certainly encroach upon them.
I'm not a playwright.
I thus came to America to re-build the Statue of Liberty
of Theater, delivered from the tyranny of the classic
and its dogma. I allowed any boldness:
- anti-literature and its literature
- flexible form fixed, or the alive face of the death!
- style of the non-style
- plays without dialogue
(because plays don't mean words)...
- dumb plays without plays
(because the notion of "play of theater"
doesn't match any definiton found in
dictionaries or encyclopedias") etc.

Se înţelege deci - lăsând la o parte răfuielile lui Florin Smarandache cu totalitarismul comunist, destul de încurcate,

nerezolvate încă, cum nerezolvate sunt pentru fiecare dintre noi; măcar că nu suntem nici pe departe... paradoxişti - că Paradoxismul este un fel de *avangardism*, sau mai bine am zice un *neoavangardism*, olteanul nostru înscriindu-se şi el, de fapt, vrea sau nu vrea, în tabăra aşa-numiţilor "optzecişti", termen utilizat de critica şi istoriografia literară actuală în mod curent. Căci este foarte clară, în textele reproduse mai sus, parafrazarea vechilor manifeste dadaist-surrealiste-constructiviste etc. de prin anii '30, bine conservate-popularizate în generoasa istorie călinesciană. Nu ne ramâne decât să ilustrăm cu câteva citate arta paradoxistă smarandachiană. De exemplu aceste versuri scrise cu ocazia Festivalului internaţional de poezie paradoxistă ţinut la Bergerac, patria lui Cyrano... (în Franţa):

À Bergerac *m-abat aprig*,
Amis français *aştept pe dig*.
Iar seara când je goute le vin
Şi chefuiesc dans le jardin
Soulé souvent, *dizgraţios*.
Et mon tabac, *zvârlind pe jos*,
Îmi leg de gât la bonne bouteille,
Şi trag în şanţ un doux someille! (sic!)
... Je me réveille le lendemain
Ayant la tête dans le ciel -
Căci mă gândesc prin ce zigzag (sic!)
Eu am ajuns la Bergerac...
(subl. în textul orig.)

Dincolo de feluritele teribilisme şi jocuri de artificii (mai bine zis: spre a fi în tonul pe care şi-l vrea), Florentin Smarandache este un scriitor mai curând grav. Dar - poate tocmai de aceea - iubeşte nonconfomismul, *paradoxul*, pe limba lui, cum vedem în "poemul matematic" intitulat *Paradoxul vieţii mele*:

Fie (*a*) un atribut şi *non* (*a*) negaţia sa. Atunci:

PARADOXUL 1:

TOTUL E (*a*), CHIAR ŞI "NON (*a*)"

Exemple:

E_{11}: Totul e posibil, chiar şi imposibilul.

E_{12}: Toţi sunt prezenţi, chiar şi absenţii.

E_{13}: Totul e finit, chiar şi infinitul.

PARADOXUL2:

TOTUL E "NON (*a*)", CHIAR ŞI "(*a*)".

Exemple:

E_{21}: Totul e imposibil, chiar şi ce-i posibil.

E_{22}: Toţi sunt absenţi, chiar şi cei prezenţi.

E_{23}: Totu-i infinit, chiar şi finitul.

PARADOXUL 3:

Exemple:

E_{31}: Nimic nu-i perfect, nici chiar perfectul.

E_{32}: Nimic nu-i absolut, nici chiar absolutul.

E_{33}: Nimic nu-i finit, nici chiar finitul etc.

Ca şi vechii avangardişti care, cu trecerea timpului (excepţia este Urmuz, dar ce s-ar fi întâmplat şi cu el dacă nu se sinucidea?), s-au reconvertit (Tzara, Geo Bogza, Ion Vinea, Ilarie Voronca, B. Fundoianu etc.), grav fiind în fondul său spiritual, trăind din plin drama înstrăinatului, a contactului dur cu "paradoxul diavolului", America nemiloasă cu cei care se îndreaptă spre ea cu sacul gol, Florentin Smarandache scrie ca mai toată lumea, când are într-adevăr ceva de spus. De exemplu: "Soare la 72°, Fahrenheit / Şerpi. Cactuşi. / Computere şi dolari. / Arizona, ah! / Nu mă doare burta / De alţii - / Ci cu sufletul de părinţi" (*Iarnă în deşert*) sau: "Eliberat de searbădul trecut, / Încărcat de un viitor nebulos, / acest exil continuă - / Of, America, ţară a tuturor contradicţiilor, / mamă apatrizilor, transfugilor şi neadaptaţilor, / emigranţi totdeauna în ei înşişi, / ce contează pentru tine / o viaţă în plus, o viaţă în minus, / şi acest destin al unui refugiat? / Nimic decât un grăunte de nisip / pe fundul

oceanului (*Arizona*, iulie 1990).

Este adevărat, poetul ar voi să se îndrepte spre astre, liber de orice servituți, se vrea deasupra tuturor şi a toate:

> La poésie est partout et nulle part.
> Ce qui ne m'interesse jamais, c' est la non-poésie.
> Voilà pourquoi je la fais!
> Car la non-poésie est elle-même (à la rigueur)
> une poésie
> un art du non-art
> création de l'inexistant
> lyrique anti-lyrique
> Mais comment nous imaginer l'inimaginable?

(*La hauteur de l'auteur*, în vol. *Sans moi, que deviendrait la poésie?*, tradus din limba română de către autor, Québec,1993)

Este adevărat că adesea se joacă cu cuvintele: "... Şi ea furnică? - Ohoo, ce te mai furnică! / Amanții des o onorează? / Of course, dezonorează... / ori dezordonează / care vasăzică n-o să zică / de pe aceste ALTE meleaguri /- Nu, ea Nu, ea Da ar vrea / uha rea cucuvea" (*Am o mândră cam nasoală*, vol. *Scrieri defecte*); este... neserios, publică la întâmplare adesea, tot ce are prin sertare. E adevărat că "apatridul", "transfugul" şi veşnic "neadaptatul" a scris, între altele, şi un... NONROMAN, care nu-i bun de nimic, cu excepția a vreo 2-3 pagini unde imaginația improvizatului romancier este bine pusă în priză şi funcționează. Cartea s-ar voi un pamflet swiftian, relatând întâmplări dintr-o închipuită, parabolică "Wodania", România ceauşistă adică. Cade însă repede de tot în cea mai plată platitudine, scriitorul dând uneori semne că tot ce zboară (tot ce-i trece prin minte) se poate şi mânca (se poate scrie şi publica). Este astfel pedepsit aspru de judecata "automatismului" (neo)avangardist sau, dacă vreți (neo)ariergardist, cu care cochetează paradoxismul smarandachian.

Însă când scrie *non-teatru*, teatru "meta-istoric" (v. notița bibliografică), Florentin Smarandache este un autor demn de luat în seamă, în câteva punete chiar extraordinar, cu toată situarea lui de

pe alocuri în... trena lui Beckett şi Ionesco. *O lume întoarsă pe dos* şi *Patria de animale* (mai ales aceste două piese) riscă să fie unele dintre cele mai acerbe pamflete - spectacol grotesc la culme, rod al unei imaginaţii cu totul ieşite din comun - la adresa totalitarismului de orice fel, nu numai comunist. Este nevoie însă de regizori deosebit de îndrăzneţi şi inteligenţi, care să pună în scenă măcar una din aceste piese. S-ar putea astfel ca exilatul din Arizona să triumfe şi, o dată cu el şi "paradoxismul" său. Căci aceste texte conţin multe elemente "paradoxiste" (de-ar fi să spunem că, spre exemplu, *Patria de animale* nu indică pronunţarea nici unui cuvânt; fiind pură pantomimă deosebit de grăitoare, expresivă în grad înalt). Valoros ne apare şi memorialistul din *Fugit... Jurnal de lagăr* şi *America, paradisul diavolului*: tot lucruri şi fapte, oameni şi trăiri intense, violent adevărate, documente de viaţă care subjugă şi ţin cititorul treaz de la prima până la ultima filă. Nu mai puţin, şi în chip anume, ele sunt complementare poetului, dramaturgului şi, în cele din urmă, teoreticianului neoavangardist paradoxist. Cu defectele ei cu tot (prea marea uşurinţă cu care poetul aruncă vorbele pe hârtie, un anumit fel de... neseriozitate, ludicul cam... ieftin), poezia lui Florentin Smarandache - spre deosebire de aceea a marilor productivi optzecişti - are avantajul de a ţine trează atenţia cititorului, de a şoca, de a nu eşua în logoree monotonă, plictisitoare. Cititorul modern (sau... postmodern) nu trebuie terorizat cu *profunditãţi* repetitive, răpitoare de timp cu aerul că sunt destinate rafinaţilor excesivi.

În ultimele luni ale anului 1998 - când închidem redactarea acestui al 5-lea volum, închinat poeziei sfârşitului de secol - aflăm că Florentin Smarandache a publicat o ultimă a sa carte de care avem ştiinţă, *Distihuri paradoxiste* (editată la Aalborg - Danemarca, 1998). Ce este distihul paradoxist?

Volumul se deschide cu un *Cuvânt înainte şi înapoi* (sic!) cu subtitlul *Al patrulea MANIFEST PARADOXIST*, semnat de autorul însuşi, "Prof. Florentin Smarandache / University of New Mexico / 200 College Road etc.", unde ni se spune că "distihul paradoxist" ar fi un product poetic "format din două versuri antitetice unul altuia (cele două cuvinte ultime puteau lipsi! n.n.), dar care împreună se contopesc într-un întreg definit (sau făcând o punte de legătură cu)

titlul. De regulă, al doilea vers îl neagă pe primul, continuând aşadar o noţiune / sintagmă / idee opusă (antinomică, antagonică)". Apoi suntem învăţaţi cum se fac asemenea distihuri: se ia un dicţionar de expresii lingvistice, o culegere de proverbe, de zicale, de pilde de aforisme, cimilituri etc. pe care suntem sfătuiţi să le... contrazicem, să le "forfecăm" fără milă. Dezvoltată de prin anii '80, teoria paradoxistă continuă astfel să se îmbogăţească prin aceste "bi-versuri închise într-o *formulă lirică nouă* exactă, dar şi cu deschidere spre esenţă". Se mai pot folosi, concomitent, un dicţionar de antonime şi de sinonime, ne mai învaţă teoreticianul şi ne asigură că pentru aşa ceva se pot elabora "reţetare" şi "algoritmi matematici" buni de implementat pe computere, în vederea, probabil, a măririi... producţiei ş.a.m.d. Însă nimic nu e nou sub soare, nici chiar mişcarea paradoxistă (pe care o putem dibui şi la strămoşii noştri, nu numai români, ci la strămoşi în general), de la zicale şi maxime folclorice până la filosofii antici. Se dau exemple: Platon pusese "în gura lui Protagoras" aceste vorbe: *"Toată lumea învaţă pe toată lumea"*; romanii aveau o vorbă: *"Festina lente"*; Costache Negruzzi în culegerea lui de proverbe (Păcală şi Tândală) consemna cunoscutul proverb *"Şezi strâmb şi gândeşte drept"*; Voltaire: *"Legile în artă sunt făcute/pentru a fi călcate"*; Eminescu: *"Mai nu vrea/ mai nu se lasă"*; Caragiale: *"Curat /Murdar"* etc. etc. E clar că exemple de acestea, observate de Florentin Smarandache cu mai multă sau mai puţină falsă... astuţie (spre a-şi deruta cititorul, sau deruta vine de la însuşi propunătorul?, este greu să decidem acum şi aici) se află cu miile, aici intervenind principiul antonimiei: nu există nici un *da* fără un *nu*, nu există *opoziţie* fără... *putere* (şi Ilie Moromete, pus de Marin Preda să mormăie mai mult în gând, într-o pauză din citirea ziarului în Poiana lui Iocan: "Bă, cum dracu guvernează ăştia fără opoziţie", insinua, în plină dictatură comunistă, o fină, periculoasă şi ascuţită ironie), nu există *plus* fără *minus*, *gras* fără *slab*, *urât* fără *frumos*, *deştept* fără *prost* ş.a.m.d *in dulce infinitum*. De fapt, "teoretizând" în jurul chestiunii, paradoxistul Florentin Smarandache face un fel de teorie a chibritului (de ce are chibritul mucul în partea aceasta? - întrebare; pentru că dacă nu l-ar avea în partea aceasta, l-ar avea în cealaltă- răspuns) şi asemeni orbului care mă ademeneşte

în pivniță ca să mă bată mai bine, el mă ademeneşte pe terenul lui care, am spus-o din capul locului, este nu altceva decât teribilismul avangardist sau, mă rog, neoavangardist, înclinat spre situații comic-absurde, hazlii în ultimă instanță (unele, fireşte, nu toate) cum este cvasifolcloricul *Cântec al pilangiului*, reprodus ca atare de autor: "De la beat / cârciumă vin. / Merg pe gard de drum mă țin. / Dau cu câinii / 'n bolovani / Şi-s prieten / cu duşmani", citat care, fireşte, mai mult încurcă decât lămureşte discuția. Toate exemplele de acest fel sunt... hazoase: "CULMEA PROSTIEI: Să crezi că soacră-ta / E fată mare!"; "CULMEA GĂINEI: *Găina are picioarele la fel de paralele. Mai ales stângul* (?!!)" şi alte oltenisme-românisme între care şi "Din patru salariați / Cinci sunt şefi" = BIROCRAȚIE (mai adaugă el, în mod cu totul inutil, stricând, cum se zice, poanta; sau: "A fost virgină de două ori"; "poanta" se strică dacă ne luăm după autor, în două sensuri: a) serios (biblic): FECIOARA MARIA şi b) în băşcălie: PROSTITUATA (lucru şi inexact spus, şi de "mauvais goût"). Spre deosebire de toate exemplele pe care le vehiculează în mica-i teorie despre "distihul paradoxist", alese pe sprânceană, propriile creații ale poetului rămân plate, anoste, un fel de judecăți la mintea cocoşului. Câteva exemple alese absolut la întâmplare: "PERPETUUM MOBILE: într-o stabilă / Instabilitate"; "SOLUȚIE: S-a rezolvat: / Nu se poate"; "ATEU: Credincios / în necredința sa"; "ADEVERINȚĂ: Autorizat să lucreze / Fără autorizație"; "GARĂ: Loc al tuturor / Şi-al nimănui"; "PĂRINTEASCĂ: Să-ți dea tata / O mamă de bătaie"; "CALICIE: Sărăcie / Din belşug"; "HARABABURĂ: Organizare / dezorganizată" etc. În mica secțiune intitulată *DE RĂMÂI PERPLEX*, "roman în distihuri paradoxiste, cu două capitole antagoniste ş'un epilog" (însumând 2 pagini), "distihurile" în chestiune sunt dispuse, la rându-le, antagonic. De exemplu: "Unde-i inteligență / Se mai cuibăreşte şi prostie", opus lui: "Unde-i prostie destulă / Se mai cuibăreşte şi inteligență" etc. După care, mult prea doritor să-şi impună teoria paradoxistă autorul repetă (iar!) *Legile paradoxismului*. Exemplele alese de comentatorul cărții, pe ultima copertă, unele măcar, sunt potrivite cumva pentru recitatorii teatrului de estradă. De exemplu: "ÎNTRECERE SOCIALISTĂ: Decât repede şi bine / Mai degrabă prost şi încet".

Dintr-o scrisoare primită foarte recent (16 decembrie 1998) "fugitul", pustiitul în "pustia" Arizonă americană - de unde şi-a propus să strige spre lume şi spre ţara-mamă, în nu alt scop decât câştigarea gloriei ("Oare glorie să fie a striga într-un pustiu?") - a mai născocit un mod de poezie paradoxistă, "distihul tautologic". Ce este acesta? "Distihul tautologic" este format din două versuri aparent redundante, dar care împreună dau un caracter mai profund întregului poem, definind (ori făcând o punte de legatură cu) titlul. De exemplu: "AMBIŢIE: Când vreau ceva / În mod sigur vreau!"; "PERFECŢIUNE: Mai bine / Decât mai bine"; TENTATIVĂ: Cel puţin încerc / Să încerc"; "SCHIMBARE: Mutandis / Mutatis"; "MACAZ: Schimbă / Schimbarea".

Ce să fie aceasta? Poezie? Este de aşteptat ca "inventatorul" să născocească alte multe, foarte multe forme de paradoxism. (Vorba e: cine mai citeşte astăzi poezie, nu poezie paradoxistă, ci poezie-poezie? De scris vedem că se mai scrie, dar de citit?). Mă încunoştiinţează că a şi "pornit" o revistă, *Paradoxism*, în diverse limbi. A şi primit colaborări: din România, fireşte, din SUA, Spania, India, Israel, Irlanda, Brazilia, Argentina etc. Părerea lui este că "Paradoxismul" a capătat o "amploare internaţională". Poate fi găsit şi pe internet, în engleză:

http://www.gallup.unm.edu/-smarandache/features.txt/manif3.txt,

suntem invitaţi să accedem *home-page*-ul şi din Bucureşti. În prezent, profesorul de matematici de la Gallup mai elaborează şi nişte articole de fizică cuantică şi, evident... paradoxistă. Florentin Smarandache vede... Paradoxism peste tot! Este foarte probabil că pentru el Lumea aceasta, Universul, Cosmosul, Existenţa sunt un PARADOX, în frunte cu chiar acela care îl gândeşte.

* În 1980, împreună cu un grup de scriitori, tineri pe atunci, lansează manifestul *Mişcarea Paradoxistă în România* (v. de ex. culegerea NonPoems, Xiguan Publishing House, Chicago-Phoenix, 1990&1991, între alte multe texte); *Formule de spirit*, Ed. Litera, 1981; *Culegere de exerciţii poetice*, Ed. El Kiteb, Fes, Marocco, 1982; *Sentimente fabricate în laborator*, Ibid., 1982; *Legi de compoziţie internă. Poeme cu probleme*, Ibid., 1982; *America, paradisul diavolului*, Ed. Aius, Craiova, 1992; *Metaistorie* (trilogie teatrală: *Formarea omului nou. O lume întoarsă pe dos, Patria de animale*, Ed. Doris, Buc., 1993; *Clopotul tăcerii*, Ed. Haiku, 1993; *NonRoman*, Ed. Aius, Craiova, 1993; *Fugit. Jurnal de lagăr*, Ed. Tempus, Buc., 1994; *Întâmplări cu Păcală*, Ibid., 1994; *Emigrant la infnit. Poeme americane*, Ed. Macarie Târgovişte 1996; *Prin tunele de cuvinte. Poeme într-un vers*, Ed. Haiku, 1997; *Scrieri defecte*, Ed. Aius, 1997. În limba engleză: *Nonpoems*, Xiguan Publishing House, Phoenix-Chicago, 1990&1991; *Dark Snow*, Erhus University Press, Ibid. 1992; *Circles of Light*, Ibid., 1992 - toate traduse, de autor şi în româneşte. În franceză: *Le sens de non-sens*, Fes, Marocco, 1983&1984; *Anti-chambres et Anti-poésie ou Bizarreries*, Ed. El KiKitab, Fes, Marocco, 1984; *Antichambres et Anti-poésies*, Ed. Claude le Roy, Internoréal, Caen, France, 1989; *LE PARADOXISME: un nouveau mouvement littéraire*, Xiguan Publishing House, Bergerac (France), 1992; *Sans moi que deviendrait la Poésie?*, Ed. De la Tombée Enr., Baetherville, Quebec, 1993. Traduceri din franceză în engleză şi din engleză în română: *Keys of the earth. Poems*, by Claude Le Roy Inter-noréal, Caen, 1992. În spaniolă: *Inventario del general malo*, Moorheed State University translated from French into Spanish by Teresinka Pereira, 1991: *Distihuri paradoxiste*, Ed. Aalborg, Danemarca, 1998.

Florentin Smarandache a publicat şi un număr de lucrări în domeniul matematicilor. Este, între altele, şi autorul funcţiei din Teoria numerelor care-i poartă numele $[\eta:Z^*\rightarrow,\eta]$ (n) este cel mai mic număr întreg astfel încât $m!$ este divizibil prin n. Lucrările lui din domeniul matematicilor sunt publicate în Maroc (Fes şi Casablanca), la Chicago (SUA), Germania, Olanda, Anglia, Spania, Franţa şi în România, autorul fiind membru al Asociaţiei Matematice (din 1980), aceeaşi calitate dobândind-o şi în SUA, în 1983.

CURENTUL LITERAR PARADOXIST

❍ În anii '80 a apărut pe meleagurile Olteniei manifestul unei mişcări literare noi, paradoxismul. Întemeietorul acesteia este matematicianul **Florentin Smarandache**, fugit în SUA, cu doi ani înainte de răsturnarea regimului totalitarist din România. ❍ În ce constă Mişcarea Paradoxistă? A face tabula rasa din toată literatura de până la paradoxism, a considera nonliteratura ca literatură, a compune non-poeme, non-teatru, non-roman, deci tot non-literatură, literatura fiind eliberată de orice tiranie: de rimă, de ritm, de figuri de stil, chiar şi de cuvinte, cultivându-se stilul non-stil, poemul fără versuri, chiar fără cuvinte, numai cu desene, forme geometrice, litere sau cifre, semne de punctuaţie sau tot felul de alte semne scoase din calculator şi puse brambura pe foaia albă de hârtie, sau mai simplu, sub înfăţişarea unor file absolut albe sau absolut negre, sau dacă se scrie totuşi, să se folosească non-inteligibilul, paralingvisticul, trivialul, electronicul, să se facă literatură din orice, chiar din nimic.❍

FLORIN VASILIU,
PARADOX ÎN LITERATURĂ (Bucureşti: 1999), pp.330 -345

1. Paradoxismul

În anii '80 a apărut pe meleagurile Olteniei manifestul unei mişcări literare noi, paradoxismul. Întemeietorul acesteia este matematicianul **Florentin Smarandache**, fugit în SUA, cu doi ani înainte de răsturnarea regimului totalitarist din România. Profesor la Universitatea din New Mexico, autor al unei "funcţii Smarandache" şi a numeroase lucrări de specialitate, Florentin Smarandache este autorul a peste douăzeci de volume de poezie, teatru, roman, jurnal, poeme într-un vers, haiku. În ce constă Mişcarea Paradoxistă? A face tabula rasa din toată literatura de până la paradoxism, a considera nonliteratura ca literatură, a compune non-poeme, non-teatru, non-roman, deci tot non-literatură, literatura fiind eliberată de orice tiranie: de rimă, de ritm, de figuri de stil, chiar şi de cuvinte, cultivându-se stilul non-stil, poemul fără versuri, chiar fără cuvinte, numai cu desene, forme geometrice, litere sau cifre, semne de punctuaţie sau tot felul de alte semne scoase din calculator şi puse brambura pe foaia albă de hârtie, sau mai simplu, sub înfăţişarea unor file absolut albe sau absolut negre, sau dacă se scrie totuşi, să se folosească non-inteligibilul, paralingvisticul, trivialul, electronicul, să se facă literatură din orice, chiar din nimic.

Paradoximul are legile sale create de Florentin Smarandache:

1. Orice fenomen are o semnificaţie / Şi o nesemnificaţie.
2. Orice lucru are o valoare / Şi o nonvaloare.
3. Sensul / Are un non-sens.
4. Non-sensul / Are un sens.
5. Paradoxul 1: Totul este "a", / Chiar şi Non-a!
6. Paradoxul 2: Totul este "Non-a", / Chiar şi "a"!
7. Paradoxul 3: Nimic nu-i "a", / Nici chiar "a"!

(Aceste trei paradoxuri sunt echivalente)

Prin substituirea lui "a" cu un atribut corespunzător şi, evident, "Non-a" cu antonimul acestuia, se obţin interesante cazuri particulare.

De exemplu:

Totul este posibil, / Chiar şi imposibilul! (=deviza paradoxismului)

Toţi sunt absenţi, / Chiar şi cei prezenţi (=nimeni nu acordă vreo atenţie mitingului).

Totul este relativ, / Chiar şi Teoria relativităţii (şi, într-adevăr se descoperă că viteza luminii nu mai este o barieră în univers, deci că Einstein s-a înşelat).

Nimic ne este perfect / Nici chiar perfectul!

Din acest scurt inventar al paradoxismului se poate observa că, la ceea ce recurge de fapt noua mişcare este mai curând o NEGAŢIE, un curent, sau o mişcare a lui NON, decât a paradoxului. Desigur că paradoxul are un loc deosebit în rosturile mişcării, chiar pe acela care să îndreptăţească termenul de paradox. Este şi ceea ce îi explicam - la domiciliul meu - colegului mai tânăr Florentin Smarandache, expunându-i pe scurt istoricul paradoxului şi descriindu-i câteva din aporiile şcolii eleate, ale celei megarice, insolubilia Evului Mediu precum şi unele paradoxuri din ştiinţă. "Scriţi o carte despre toate acestea şi o publicăm în State!" mi-a propus invitatul meu. În prezent se poate spune că Mişcarea Paradoxistă se bazează pe cinci lucrări programatice apărute în cursul a patru ani: **Le paradoxisme: un nouveau mouvement littéraire** (Florentin Smarandache), **Mişcarea Literară Paradoxistă / The Paradoxist Literary Movement** (Constantin M. Popa), **Anthology of The Paradoxist Literary Movement** (J.M. Levenard, I. Rotaru, A. Skemer), **Paradoxim's Main Roots** (Florin Vasiliu) şi **Estetica Paradoxismului** (Titu Popescu).

Este paradoxismul o încercare hazardată? Cărţile de mai sus, autorii lor, fiecare în maniera sa proprie, încearcă să răspundă la această întrebare. Răspunsul, chiar de la primele două cărţi, aduce clarificări în zona acestei forme de avangardism, iar pe măsură ce cititorul înaintează în lectură şi cu celelalte trei cărţi are suficiente elemente, chiar contradictorii - spre exemplu pledoariile prof. Ion

Rotaru față în față cu referatul lui Marian Barbu din cea de a treia lucrare, ca şi lucrarea lui Florin Vasiliu, de fundamentare ştiinţifică a noului curent, în complementaritate cu întemeierea estetică a curentului, făcută cu un spirit doct şi de înaltă ţinută, de către omul de cultură şi redactorul şef al prestigiosului cotidian **Curentul** de la Munchen, Titu Popescu. La toate acestea am adăuga şi un argument general al lui Einstein:

"Dacă nu păcătuieşti împotriva raţiunii, în general, nu poţi ajunge la nimic". Desigur, că în paradox există şi un dram de raţiune. Dar scriitorul trebuie să fie prezent şi cu un dram de "nebunie", să ştie să mânuiască şi să folosească şi zona iraţională a lumii şi a vieţii. Se spune că este nevoie de iraţional chiar pentru a înţelege natura. Florentin Smarandache este mai tranşant: "Totul este posibil, chiar imposibilul".

Vom analiza în ce urmează, pe rând, cele cinci lucrări, precum şi câteva din lucrările literare ale lui Florentin Smarandache, în directă legătură cu acest curent "nou".

2. Le paradoxisme: un nouveau mouvement littéraire.

Volumul de poezii, scris în limba franceză, cu excepţia primului poem - poem franco-român - cuprinde cinci secţiuni, pe care le vom menţiona în limba română: **Poezia a murit, trăiască poeţii!**, care cuprinde unsprezece poeme, **Grapho-poeme**, conţinând tot unsprezece piese, **Patru super-poeme**, **Poeme în pirico-ssanoglais** cu tot unsprezece piese, cincisprezece **Poeme desenate**, **Poeme-bruioane** având opt piese, **Douăzeci şi una de poeme fără poeme** şi încă **Şapte poeme fără poeme**.

Poeme lizibile în sens literar sunt cele din primul ciclu, din care citãm poemul **Parce que**...: "Ciel n'est plus ciel / parce qu'il / a trop d'étoiles, / ciel est ciel / parce qu'il a un seul soleil"

Restul paginilor volumului cuprind grafo-poeme sau poeme

în piricossanglais, formate din linii, pătrățele, zero-uri, respectiv litere ale alfabetului, cifre, litere amestecate cu cifre, semne şi accente, ecuații etc., ultimele în limba vorbită de un singur francez, iar celelalte secțiuni cu desene, decupări din ziare aranjate în pagină aleatoriu, sau mai şocant pagini complet negre sau complet albe. Desigur asemenea "literatură" poate fi "gustată" o singură dată, ca în celebra glumă de la radio Erevan, unde postul de radio întrebat dacă maşina Ceaika, cel mai bun automobil din lume, poate lua o curbă cu 120 km/oră, răspunsul a fost: "Da, stimați tovarăşi, dar numai o singură dată". Exact acum când introduc pe computer acest text, sunt în prima zi de Paşti (1999) aud din camera alăturată, în limba franceză, la un post TV, o secvență de film, în care un personaj anunță concurenților nu ştiu de la care firmă, rezultatele testului susținut: "Cei care au răspuns bine la chestiunile din test pot pleca şi cei ce au răspuns greşit sunt declarați buni".

18.3. Mişcarea literară paradoxistă

Criticul Constantin M. Popa scrie patru eseuri: Ce este paradoxismul?, Tradiția paradoxismului, Mecanismele paradoxului şi Un franctiror paradoxist. În primul eseu redă câteva idei şi anume: "paradoxul (este) o formă penetrantă de cunoaştere" asemenea aserțiunii lui Alexandru Paleologu: "Paradoxul e o alarmă a inteligenței, un contact inedit cu adevărul"; avangardele reprezentate la noi de valori precum Urmuz, Tristan Tzara, Ion Vinea, Geo Bogza, B.Fundoianu au răsturnat tradițiile; în peisajul complex al postmodernismului, mişcarea paradoxistă, al cărui promotor este poetul Florentin Smarandache reprezintă o "deschidere către altă reprezentare a actului scriiturii"; paradoxismul nu caută distrugerea literaturii, ci este o literatură care a ales din toate prefixele posibile pe **non**, care de altfel stă în fruntea titlului "Manifestului noncon-formist" publicat în volumul **Le sens du non-sens**, că estetica acestui **nu / da** este în esență emblema incontestabilă a paradoxismului.

Interesante sunt şi celelalte eseuri. Dar ne-am oprit asupra titlului Mecanismele paradoxului, din care redăm două paragrafe de la început.

"Trebuie spus, de la început, că paradoxismul nu se subsumează unei atitudini ludice, deşi focul reprezintă formula magică a trecerii «din regnul necesităţii în cel al libertăţii» (G.Liiceanu, **Preliminarii la o înţelegere a demnităţii jocului în lumea culturii**, prefaţă la J.Huizinga, **Homo ludens**, Univers, '77. p.19). Odată cu deplasarea accentului de pe mimesis pe poiesis, conştiinţa creatoare, prin discurs, îşi afirmă în mod clar libertatea nu numai faţă de realitatea imediată, ci chiar faţă de realitatea cuvintelor. Orice experienţă-limită, aşa cum este paradoxismul, radicalizează o îndelungată tradiţie în numele totalei eliberări a spiritului, prin jocul poeziei resimţit ca restaurare a unui univers în care esenţa umană se poate regăsi. «Am venit în America să reconstruiesc Statuia Libertăţii», declară şeful şcolii paradoxiste, Florentin Smarandache. Să fie doar o binefăcătoare utopie a absolutei disponibilităţi a limbajului?

Pentru a aprecia gravitatea jocului înţeles ca remodelare a lumii, să ne reamintim **Necuvintele** lui Nichita Stănescu, poetul care trânteşte uşa în faţa pozitivismului şi a conformismului: "Matematica s-o fi scriind cu cifre, / dar poezia nu se scrie cu cuvinte, / Cucurigu!"

În continuare eseistul arată instrumentele cu care operează poetul: dinamitarea expresiilor consacrate, folosirea deturnărilor gramaticale, inventarea de noi cuvinte (trimbulând) etc.

4. Anthology of The Paradoxist Literary Movement

Antologia cuprinde câteva eseuri pure, recenzii despre cărţile sale şi o şumedenie de scrisori-eseistice. Remarcăm studiul **Un logos ascuns-paradoxismul** (însemnări de dicţionar) al lui Marian Barbu (p. 150), care trece dincolo de dimensiunile avangardei, unde s-a

oprit Constantin M. Popa şi aduce în discuţie socialul şi politicul. El afirmă: "În mai puţin de cincizeci de ani s-au produs două războaie mondiale, a fost inventată şi experimentată bomba atomică, s-au înregistrat cele mai uriaşe realizări electronice şi electrotehnice, omul a fost plasat în spaţiu, cosmosul a devenit nu atât un teritoriu de meditaţie, cât de studiu. Îmi place să cred că visul însuşi în aceste coordonate este constrâns să-şi reaşeze aripa zborului din cuvânt. Paradoxismul tocmai aici se află: la încheietura unghiulară a constrângerii dintre concretul existenţial şi locul comun al cosmicului. Sintaxa poeziei paradoxistice rămâne astfel invulnerabilă".

Optimismului discursului de mai sus i se opune punctul de vedere ferm şi tranşant al profesorului Ion Rotaru de la Universitatea din Bucureşti, dintr-o scrisoare-eseu: "De altă parte, însă, dacă stau să mă gândesc, cu al d-tale The Paradoxist Literary Movement (zi-i cum vrei, liber eşti) te afli într-o foarte specifică tradiţie românească. Noi românii am tot negat mereu, pe tot lungul parcurs al istoriei. Alexandru cel Bun a "negat" tăind pe adversari ca să apuce tronul, fiii lui s-au negat reciproc (ba tăindu-şi câte o mână, ba scoţându-şi câte un ochi, până la urmă "tăindu-se" de tot, ei şi fiii lor), Bogdan a "tăiat" pe frate-su (alţi urmaşi ai lui Alexandru), pe Bogdan l-a tăiat frate-su Aron, pe Aron l-a tăiat fiul lui Bogdan, Ştefan (cel Mare zis), care Ştefan, spre a se menţine în tron 47 de ani a tăiat cel mai vârtos... Dar despre Mihai cel Mare, ca să nu mai vorbesc de vremurile fanariote, foarte asemănătoare cu ceea ce se vede azi? PIATRĂ PESTE PIATRĂ N-AM LĂSAT. NIMIC TRAINIC N-AM ZIDIT. AM TOT NEGAT. DE ACEEA CIVILIZAŢIA NOASTRĂ E FĂCUTĂ DIN PULBERE ŞI DIN FAIANŢĂ. Aşa şi cu mişcarea de avangardă, cu care am uimit Europa, "pentru ca să stea ţintită cu ochii asupra noastră; pentru ca, mă înţelegi, din cauza zguduirilor şi a ideilor subversive, vreau să zic într-o privinţă Poporul Ţaaaara..." etc., vorbele sunt ale lui Farfuridi... Aşi, iartă-mă, Mişcarea, "movementul" olteano-vâlcean din Arizona. Ce capodopere (în afară de Urmuz?!) - bietul Urmuz! - a dat avangarda românească interbelică? Niciuna! Ce capodopere va da Movementul olteano-vâlceano-arizonesc? Pot să-ţi spun de pe acum, cu maximă siguranţă: Niciuna!"

5. Paradoxism's Main Roots.

Cartea s-a născut aşa cum am menţionat mai sus în urma unei discuţii cu Florentin Smarandache, la locuinţa mea. Eram hotărât să dau curentului paradoxist o bază, un fundament, pentru că personal consideram că acest curent literar se va pierde în marea de curente ale postmodernismului, dacă nu se va arăta ce este paradoxul, cum a evoluat conceptul, cum este înţeles în diferite epoci, la diferite popoare. Lucrarea era scrisă pentru un cititor american, aşa cum s-a vrut. A fost tradusă în limba engleză şi cuprinde 12 capitole: evoluţia paradoxului în timp, paradoxul în antichitate, în Evul Mediu în ştiinţă, paradoxurile logico-matematice, în ştiinţele moderne, paradoxul între fiinţa umană şi limbaj, paradoxul în India antică, în China antică, în Japonia, paradoxul în literatură. A apărut în anul 1994 la Phoenix în SUA. A intrat în numeroase biblioteci şi în cea a Congresului american şi a cunoscut multe recenzii, fiind citată de reviste de prestigiu din Europa şi America. Am lucrat şi la o variantă pentru România, care a devenit **Sfidarea paradoxului**, apărută peste patru ani. Mi-am dat seama că lucrarea cerea o alta care să dezvolte legătura dintre paradox şi literatură. O va face omul de cultură Titu Popescu, redactorul şef al ziarului **Curentul** din Munchen, într-o modalitate pe care o vom prezenta imediat.

6. Estetica paradoxismului

Dacă preocupările mele au constat în a studia domeniul logico-matematic pentru a înţelege paradoxul, abordând problematica spinoasă a legăturii lui cu literatura abia în ultimii ani, Titu Popescu şi-a concentrat atenţia asupra operei lui Florentin Smarandache. A elaborat un studiu pe 140 pagini de un nivel de care nu s-a bucurat nici Eminescu nici Arghezi la începuturile lor. Afirm aceasta pentru că Florentin Smarandache este un talent deosebit, el şi-a scris doar exerciţiile de scriere până în prezent, dar opera lui cea mare este deocamdată în creierul său.

Studiul lui Titu Popescu nu poate fi rezumat în câteva rânduri. Autorul, folosind repere de referință în subiect, ilustrate de nume precum Solomon Marcus, Stephan Lupasco, Nicolai Hartman, Tudor Vianu, Roland Barthes, Emil Cioran, Ion Rotaru, Constantin M. Popa pleacă de la literatura paradoxului ajungând la paradoxism, cu deviza sa "Totul este posibil, chiar imposibilul". Autorul analizează asemănările şi delimitările paradoxismului faţă de celelalte avangarde, filiaţiile cu postmodernismul, argumentele care conferă curentului paradoxist statutul de întemeiere, demonstrând că Nichita Stănescu este un înainte-mergător, Bacovia - pe baza unei aserţiuni a lui Nicolae Manolescu - primul antipoet, glosând pe sufixul non, apelând la Emil Cioran - "Nu se poate construi nimic fără negaţie" - şi nu fără referiri la punctul de vedere al istoricului literar Ion Rotaru, despre care am prezentat un citat mai înainte. Capitolele lucrării lui Titu Popescu sunt o lecţie pertinentă de modul cum trebuie analizat un curent literar care, în prezent, este reprezentat mai curând de o personalitate decât de un grup de prozeliţi de valoare egală cu întemeietorul lui, şi care să-i legitimeze statutul pe care şi-l revendică printr-un manifest pro.

7. Lucrările lui Florentin Smarandache

În intervalul de timp '83-'98 profesorul de liceu F. Smarandache publică poezie - poeme într-un vers, haiku, poezie clasică -, roman teatru, eseu. Începutul activităţii lui literare se identifică cu manifestul noului curent din care înţelegem că paradoxismul acceptă orice îndrăzneală: anti-literatura şi literatura ei, forme fixe, flexibile sau faţa vie a morţii, stilul non-stilul, poeme fără versuri (pentru că poem nu înseamnă cuvinte), poeme mute cu voce tare, poeme fără poeme (pentru că noţiunea de poem nu se potriveşte cu nici o definiţie găsită în dicţionare sau în enciclopedii), poeme care există prin absenţa lor, literatură postbelică: pagini pline de banalitate şi non-

poezie, versuri supralingvistice: grafică, desene, versuri non-cuvânt şi non-poziţie, limbă neînteligibilă inteligibilă (...), să faci literatură din orice, să faci literatură din nimic.

Prima sa lucrare este **Fugit... Jurnal de lagăr din Turcia,** despre care catalogul de cărţi al Editurii Victor Frunză din anul 1994 scrie: "Tânărul scriitor F.S. a fugit din ţară din cu totul alte motive decât cele ale altora: pentru a-şi împlini idealul de a deveni scriitor, întrucât acasă i s-a refuzat sistematic publicarea. A trebuit să treacă prin purgatoriul lagărelor de refugiaţi pentru a i se împlini idealul, asemenea unui paradox: cea dintâi carte de proporţii îi apare totuşi în patrie. Cititorii vor avea pe parcursul lecturii nu puţine elemente de şoc, prin ineditul problemelor de viaţă şi nu în ultimul rând prin limbajul uneori "scăpat", el însuşi corespunzător vieţii unor oameni ai nimănui".

După lagărul din Turcia, ajunge în SUA, unde după doi ani de luptă pentru a se adapta şi încadra în viaţa Noului Continent, publică volumul **America, paradisul diavolului**. "28.05.1990. (...) S.U.A. nu-i imaginea din filme / din muzică / din romane şi povestiri. / Aici acţionează legea celui mai puternic (= bogat). Micul e strivit. Cum nu cunosc nici o meserie tehnică ori practică, ce voi ajunge eu? Spălător de WC-uri! Dar nu-mi convine, vere!" Florentin Smarandache îşi fixează în acest jurnal, viaţa sa de emigrant, zi cu zi, din 29.03.1990 până în 09.09.1991. Este deschis, sincer, cinstit până la inocenţă, scriitură şocantă, limbaj frust: "18.06.1990 (...) Excrocii umblă pe toate drumurile prin SUA, în plină lege; trebuie să fii foarte atent ce semnezi, ce contracte închei, fiindcă dintr-o întorsătură de condei rămâi cu buzunarele goale. Emigranţii dau prosperitate acestei ţări de drogaţi anormali şi femei uşoare. Altfel s-ar duce dracu'! Nu-i mai satură Dumnezeu de bani pe americanii ăştia. Indiferent câţi ar avea, se plâng că n-au. Vor mai mulţi, mai mulţi. Toţi se visează milionari. «Goana după aur ». Am întrebat-o pe Deborah:

- Păi tu când mai trăieşti, când mai iubeşti dacă tot timpul munceşti şi te gândeşti numai la dolari?

Mănâncă ca vacile, bagă-n ei ca-n spitalul Fundeni, d-aia sunt aşa umflaţi, bivoli, n-am văzut în Europa atâta grăsime! Ăştia-s animale de oameni, balene!"

Din volumul **Prin tunele de cuvinte**, cu poeme într-un vers:

Miorița

Coboară ciobanii la șes direct din baladă

Miorițele

Sună din tălăngi odele limbii române

Lumină interioară

De parcă ombilicul mi-este legat de soare

Primăvara III

Ne ia ușor Zefirul pe ascuțite coarne

Primăvara IV

Blajini cocori aduc pe aripă căldura

Bradul

Licențiat în drept, cu fruntea în tării

Policromie

Culorile au adormit uitate în petale

Artă poetică

Cu cifre și pătrate vâslesc hoinar pe străzi

Din **Distihurile paradoxiste**:

Parafrazări de clișee: "Omul potrivit / La locul nepotrivit" = infractor.

Parodieri: proverbul popular "Vorbești de lup și lupul la ușă" devine, prin substituție ironică: "Vorbești de lup / Și porcul la ușă" = coincidență.

Perpetuum mobile: Într-o stabilă / Instabilitate.

Ateu: Credincios / În necredința sa.

Carte cu poze: Pentru cititorii / Care nu citesc.

Tratat: Consens / La nonsens.

Maestru: Demonstrează o mare știință / În artă.

Anarhie: Doctrină/Contra doctrinelor.

Euforie: Beau până / Cade nevastă-mea sub masă.

Geometrie noneuclediană: Cel mai scurt drum dintre două puncte / Este drumul nedrept.

Permutarea părților întregului:

Se face frate cu lacu / până trece dracul.

Ciocanul / Își laudă țiganul.

Bate caldul / Cât e fier.
Câine bun / În burduf de brânză.
Darul de dinți / Nu se caută-n cal.

Haiku-uri din volumul **Clopotul tăcerii**:
"Fragezi ghiocei / trag de sub zăpadă / primăvara"
"Izbucnesc salcâmii / în hohote / de muguri"
"Pe margine/ plopii cară în spate/ poteci"
"Printre fulgi de soare / zâmbetul ştirb / al unui copil"
"Afinii-şi pleacă / la pământ / capul greu de somn"
"Zăresc țărani / în carul cel lung şi mare / al cerului"
"Un felinar aprins / dă cu lumina / de gard"
"În vârful norilor / bătrâna lună / cu cearcăne de noapte"
"Rege pe străzi / Crivățul / cu buzunarele goale"
"La fereastră / lumina atârnă greu / de veioză"

Din volumul **Nonroman**:

"Roman al posibilității unei lumi de a fi imposibile" cum îşi explică în prima pagină "neromanul nevieții" din Wodania, țară condusă de Hon Hyn, care experimentează o nouă orânduire, superioară din punct de vedere irațional Utopiei lui Thomas Morus, pe o bază a egalității neegale pentru că repartiția produselor sociale este prevăzută după muncă şi nevoi de toaletă, cu multilaterala dezvoltare a supunerii oarbe a individului la regimul fonfoist, elaborarea de proiecte fictive asupra realităților viitoare, cu forța exemplului personal în abstinența de la bunuri materiale care apartin Wodaniei şi nu locuitorilor ei, desființarea oricăror forme de proprietate ("totul aparține nimănui", respectiv "fiecăruia îi aparține nimic", Bagaraabrutus) principiu împins de Hon Hyn la extrema omul ca animal nu aparține sie însuşi ci celorlalți, încălcarea legilor naturii de către aparatul fonfoist, expropierea țăranilor expropriați, acumularea în toate sferele economiei naționale de penurii fundamentale, răspândirea stoicismului şi ascetismului la păturile plebeiene, reducerea totală a consumului şi dezvoltarea producției de dragul producției, încurajarea conspirației contra conspiratorilor, etc. etc.

Din volumul **Exist împotriva mea! / I am against myself!:**
"Un drog necesar"
"Ce mai e nou? Vechiul"
"Se practică moda retro"
"O finlandeză face gimnastică suedeză"
"Două elveţiene au pălării mexicane"
"Trei francezi poartă blugi italieni"
"Eu în România vreau să descopăr America"
"De surmenare, mă podideşte pe nas sângele cal"
"Dar îl tratez cu sânge rece"
"Ascult frunzele atârnate pe ram şi lupta lor pentru neatârnare"
"Literatura este un drog necesar"
"Literatura te sensibilizează. Dar cât de necesar?"

În volumul **Metaistorie**, Doris, Bucureşti, '93, sunt publicate trei piese de teatru, **Formarea omului nou**, **O lume întoarsă pe dos** şi **Patria de animale**, formând o trilogie dramatică. "Sunt în această piesă - este vorba de ultima - momente cutremurătoare. Dramaturgul ajunge la un fel de esenţă a teatrului printr-un paradox; se dispensează de cuvântul rostit şi reţine doar gestul actorului. Mostruozitatea şi grotescul se realizează prin formula adoptată de dramaturg, formulă pe care o salutăm cu satisfacţie", precizează dramaturgul Dan Tărchilă.

Există un destin al paradoxismului de a fi fost iniţiat de un matematician şi poet român, care mai are meritul de a se fi desprins cu propriile resurse şi mijloace dintr-un univers pervers, părăsindu-şi ţara, nemaiaşteptând salvarea naţională dela sfârşitul deceniului trecut. Florentin Smarandache cumulase în spiritul său forţa de răzvrătire contra acestei lumi părăsite şi care este ilustrată în bună parte în opera sa. Florentin Smarandache este un poet matematician, care a învăţat să-şi cugete viaţa pe care o trăieşte, foarte atent la filele ei, dar puţin matematizat, folosind semnele algebrice pentru orice reflecţie, fiecare lucru trecând prin hermeneutica lui + sau - , un condei bine ţinut în mână, un acrobat al frazei şi al versului, totul fiind concomitent dihotomic - superstiţia legii binomiale - adevărul

fiind şi în *da* şi în *non*, de unde un pasionat al jocurilor de spirit, el însuşi un spirit controversat, academist până la grotesc, grav până la deriziune, sublim până la comun, nu un inegal, ci un spirit al unui evantai larg de stări contradictorii programate şi controlate, împletite cu un talent de la care nimic nu poate să ne surprindă.

8. Un punct de vedere privind Mişcarea Literară Paradoxistă.

Mişcarea Literară Paradoxistă îşi are izvorul în Manifestul publicat în anul 1993, din ale căror idei de bază am prezentat câteva la începutul prelegerii: "Mai mult valorează o carte cu paginile albe, decât una care nu spune nimic. / Nu-mi impuneţi reguli literare / Îmi permit orice îndrăzneală: antiliteratura şi literatura sa, stilul non-stilului, poeme fără versuri / Traducerea imposibilului în posibil sau transformarea anomalului în normal... / Pentru că arta nu este pentru minte ci pentru sentimente. / Pentru că arta este şi pentru minte. / Încercaţi a interpreta ceea ce nu se poate interpreta! / Imaginaţia dumneavostră poate înflori ca un cactus în deşert".

Nu poate să surprindă nimic din cele de mai sus dacă deslusim în spatele acestor "non-sens"-uri, sensul incifrat al unui destin răvăşit, "alungat" dintr-un univers absurd într-un "afară de-afară" pustiu, fără orizonturi şi cer. Acolo unde zei supremi şi demiurgi sunt Negaţia şi Paradoxul.

Ideile manifestului său exprimă cu prioritate NEGAREA şi din acest punct de vedere paradoxismul are ca substrat ideatic, teze şi concepţii vecine cu acelea ale avangardei. Suprarealismul bunăoară, ce şi-a tras sevele din cubismul lui Pablo Picasso şi George Braque, din cultul inconştienţei creatoare a futurismului lui Marinetti, Hlebnicov şi G.Govoni, din negarea oricărei legături între gândire şi expresie, teză susţinută de dadaişti în frunte cu românul Tristan Tzara şi R.Huelsenbeck, ce semnifică de fapt un nihilism modern, ce practică consecvent "automatismul psihic şi dicteul gândirii în absenţa oricărui control al gândirii" (Jaques Gaucheron).

Acest curent, afirmat la începutul veacului prin André Breton - cu manifestele sale, mai ales şi cu strălucitoare figuri, precum Robert Desnos, Antonin Artaud, Louis Aragon şi Paul Eluard, va avea un ecou puternic peste tot în lume, izvodind curente, şcoli fără vreo adeziune la vreun catehism poetic. Ecoul său în România va fi printre poeţi precum Ilarie Voronca, C. Nisipeanu, Miron Radu Paraschivescu, B. Fundoianu, Ion Vinea, Saşa Pană, Geo Bogza şi alţii.

După ultimul mare război, occidentul este asaltat de neoavangardă, de postmodernism - ceea ce este un paradox - experimentalism, cu numeroasele sale şcoli noi precum letrismul lui Isidor Isou - iarăşi un român - neodada şi altele. În România nu lipseşte echipa de poeţi ai acestor noi curente: Gherasim Luca, Trost - creatorul oniromanciei - Paul Păun, Ion Caraion, Virgil Teodorescu sunt numai câţiva dintre mulţi cei care se vor găsi pe baricadele noii poezii. Aurel Dragoş Munteanu va scrie în acest sens că "Faţă de marile centre din lume, Bucureştiul este, după 1945, cel mai fecund în experienţe artistice şi, aş îndrăzni să spun, cel mai ortodox".

Dar revenind la paradoxism şi la termenul NON întâlnit în Manifestul mişcării şi în scrierile fondatorului acesteia, observăm că această negaţie este întâlnită la majoritatea curentelor literare moderne. Florentin Smarandache însă şi-a revendicat în titulatura mişcării sale emblematicul PARADOXISM, voind a arăta că, de fapt, şcoala sa se bazează pe paradox şi că NON-ul folosit ne-ar trimite la principiul noncontradicţiei, pe care îl încalcă. Chiar în "Manifestul nonconformist", publicat în volumul de poeme **Le sens du non sens** ('93), Florentin Smarandache expune câteva din mecanismele paradoxului: contradicţii excesive, antiteze puternice, expresii figurate interpretate în sens propriu, transformări semantice, comparaţii contrariante etc. După cum se vede din arsenalul mijloacelor poetice enunţate, paradoxismul nu pune pedala pe negare ci pe antiteză, antinomie, contradictoriu, paradox. Aşa cum se exprimă în poezia sa: "...Sunt străzile pline de goale/ Şi viaţa este moarte// Eu sunt stăpânul a tot / ce nu există. / Trăiesc în afara mea // Vântul trage iarba / de chică / Pe lada de gunoi / ploaia e pisică / / Dau la spălat câteva versuri sordide //Această vreme este nevremea

mea" (**De culoarea plânsului**). Pentru că pentru Florentin Smarandache "...Poemele aceste / înalte cât visul / cu trupul / verde precum viața, / cu ochii / albi cum este speranța / și negri precum jalea, / din slova / dulce cât iubirea / și amară ca dragostea /... "(**Dincolo de cuvânt**) "...versuri albastre ca ora / și moi de timiditate, / de liniște atacate / și de strigăt biruite, / cu murmuri albe / de izvoare / sau funingine de noapte" (**Înainte de cuvânt**), sunt versuri care se pot constitui drept epitaf pentru paradoxism, așa cum "De la musique avant tout chose" a lui Verlaine era cântecul de naștere al simbolismului.

Referindu-se la mișcarea literară paradoxistă criticul literar Constantin M. Popa reconfirmă posibilitatea lărgirii literaturii prin concepte antinomice și paradoxale. "Paradoxismul nu caută distrugerea literaturii. El este interesat de găsirea unei noi practici scripturale, eficiente și tensionate, conservând energia rezultată din ciocnirea între câmpuri semantice opuse. Impactul va fi întotdeauna imprevizibil (...) Paradigma negării devine obiect literar pentru că totul recade în literatură. Este un paradox inevitabil..." Paradoxul este deci "...credința că în spațiul poemului poate intra orice (...) o literatură care se «șterge» pe măsură ce se scrie (...) paradoxiștii exprimând cu luciditate consecințele tragice ale discriminării limbajului".

Că așa este realitatea o dovedește modul cum a fost percepută mișcarea la factori responsabili din lumea literară. Bunăoară, Claude Roy scrie în revista Noreal: "Filiația cu suprarealismul frapează de la început - moștenire de la Prévert mai mult decât de la Breton. Dar nu e decât un aer de familie. Aici, jocul constă în a demonstra magicul și a stimula cuvintele în toate sensurile lor. Astfel «acordul semantic a produs un dezacord» și «echipajul a pierdut Nordul, navigând către Sud»".

Că paradoxismul există ca filon literar distinct în învălmășagul de curente literare ale avangardei, o demonstrează existența unui "paradoxism" avant la lettre, reprezentat la noi prin Urmuz, Mihail Cozma (Claude Sernet), prieten cu Marinetti, Geo Bogza, Taşcu Gheorghiu, Gellu Naum, Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Leonid Dimov, Vintilă Ivănceanu, Emil Brumaru și alții.

Arătam undeva în cursul acestor pagini că paradoxul este prezent de la Homer la Shakespeare şi de la acesta la Borges. Aceasta nu înseamnă că toată literatura este plină de paradox, şi în plus, că ar aparţine **curentului paradoxist** avant la lettre. Mai întâi pentru că nu orice creaţie a literaturii în care este prezent paradoxul este **a fortiori** o lucrare aparţinătoare paradoxismului. Şi aceasta pentru că ceea ce revendică paradoxismul - prin manifestul său - este cu totul specific, şi deci reprezintă numai o parte din literatură în general şi de asemenea numai o parte din literatura pe bază de paradox în special. De altfel nici paradoxismul nu poate revendica pe vreun scriitor ca atare decât în măsura în care opera sa se suprapune cu preceptele mişcării.

Şi o ultimă problemă. Florentin Smarandache nu a pornit la drum doar cu un titlu de mişcare şi cu un manifest. El aduce în patrimoniul mişcării, dintru început trei volume de poezie, un volum de haiku, un volum de poeme într-un vers, un nonroman, piese de teatru. Membrii români ai curentului au adăogat patru cărţi de teorie a paradoxului şi paradoxismului, rezumate în această prelegere. În rest nimic. O dovadă privind rezultatele mişcării pe durata scursă de la apariţia sa, ar constitui-o publicarea unei antologii cu texte din autorii membri ai mişcării, care să nu aibă însă tendinţa manifestată în aceea existentă, plină cu scrisori ale multor personalităţi din ţară şi de pe glob adresate lui Florentin Smarandache.

Şi pentru că am atins subiectul temeiului existenţei şcolii paradoxiste, trebuie spus că dacă paradoxul se regăseşte oriunde în genurile literaturii, peste tot în operele literare, paradoxiştii trebuie să încerce să realizeze un spaţiu literar propriu, bazat pe paradox, în care paradoxul nu este mijloc, un instrument de lucru, ci tema centrală a operei, literatura neîncetând să rămână în drepturile ei. Paradoxismul trebuie să-şi găsească matca, în direcţia cultivării unei literaturi în spiritul paradoxului, a explorării zonelor sale virgine, a distilării esenţelor din materialul contradictoriului lumii şi fenomenalităţii opoziţiilor ei, a zonelor încă ascunse spiritului nostru, din stratul subconştientului a cutelor fine ale iraţionalului, ambiguului, nedecisului, totul având ca finalitate să adauge literaturii o pagină proprie. Aşa cum se manifestă în prezent, cu o voce

puternică, susținută de câteva spirite binevoitoare nu are decât același "viitor" pe care l-au cunoscut toate curentele și școlile secolului al XX-lea. Cu excepția vocii fondatorului curentului paradoxist, care își are de acum un loc meritat în literatura noastră, chiar dacă în prezent, este încă puțin cunoscut, și mai puțin înțeles.

Este o încercare hazardată? Eugen Ionesco a dovedit că poate exista un teatru al absurdului. "Dacă nu păcătuiești împotriva rațiunii, în general, nu poți ajunge la nimic", mă repet amintind de spusa lui Einstein. Dramul de irațional controlat, de puțină "nebunie" pozitivă îl posedă Florentin Smarandache, la care se dublează, un talent literar deosebit și bateriile lui pline de visuri. De la el ne putem aștepta la mult. Se va dovedi că paradoxismul are viitor? Răspunsul nu-l poate da prezentul, mai ales că în probleme cum cea de nemurire literară este treaba viitorului. Un viitor cu rădăcinile într-un prezent în care luminăm și trecutul cu energia de care dispunem. Un viitor pe care îl pregătim în tineret, în biblioteci, fonoteci, videoteci, în câteva case memoriale și monumente, căci asta este tot ce rămâne. Și acestea bântuite de elementele fundamentale: focul, apa, pământul... și unul al omului, *ignoramus, ignorabimus*, al lui Raymond...

POST-MODERNISMUL PARADOXIST

❍Precum Jean Cocteau, care şoca la vremea sa pe cititori prin inovaţiile de stil, sintetizând şi nu ignorând experienţele dadaiste, cubiste şi tradiţionaliste clasice, Smarandache îşi oferă distihurile paradoxiste, ca pe un tribut adus isteţimii gândirii omeneşti de totdeauna, capacităţii ei de a reflecta în mod concis şi totodată ambiguu, paradoxurile din viaţa cotidiană.❍Prin arta sa, poetul Smarandache îmi aminteşte de precizia matematică a artei gravorului olandez Maurits Cornelis Escher, de procedeul inversiunii raportului formă/fond, dar mai ales de ambiguitatea care l-a făcut celebru pe Escher.❍ Florentin Smarandache se distinge atât prin programul propriu, riguros şi antrenant, cât şi prin forma specifică de exprimare.❍ În contextul poeziei post-moderniste, încărcate de clovnerie şi prolixitate, experimentul din noile poezii cu formă fixă ale lui Florentin Smarandache, pare să aibă un sens aparte.❍

GEORGE BĂJENARU

"Astra", Braşov, Nr.3/1999, p. 64-66

Continuându-şi cu persistenţă aventura paradoxistă în poezie, matematicianul-poet Florentin Smarandache a ajuns acum la cel de **Al patrulea Manifest Paradoxist**, concretizat în recenta sa carte intitulată **Distihuri paradoxiste** (Editura **Dorul** din Danemarca). Înainte de a comenta acest eveniment din aventura domnului Smarandache, am observat că inovaţiile poetului din cartea amintită, se înscriu perfect în panorama timpului nostru, *bântuit de acel spectru al Post-Modernismului*, de care vorbea francezul Gerard Georges Lemaire, într-un articol intitulat *Decadence*, din ziarul *Le Monde Dimanche* (18 Octombrie 1981).

Într-o expunere cu titlul **Modern şi Post-Modern**, prezentată la cea de a patra conferinţă **Sir William Dobell**, ţinută în oraşul Sydney, din Australia (31 octombrie 1979), cunoscutul teoretician american al *Post-Modernismului*, Clement Greenberg definea ca trăsătură a **Post-Modernismului**, *scăderea standardelor estetice, cauzată de democratizarea culturii sub industrialism*. În studiul **Ce este Post-Modernismul** (**Academy Editions**, London, 1996), americanul Charles Jencks atrage atenţia că asemeni lumnistului francez Lemaire, Greenberg vede pericolul **Post-Modernismului**, ca blocare a ierarhiei în judecata artistică, deşi *el nu merge atât de departe, ca francezul Lemaire, de a numi, acest Post-Modernism*, **nihilism**. Este exact ceea ce vrea să ne spună şi Florentin Smarandache în **Al patrulea Manifest Paradoxist** pe care îl numeşte **Cuvânt înainte şi înapoi** şi ni-l oferă ca pe un fel de ghid, aşezându-l, dintr-o bună inspiraţie, înaintea celor **601 distihuri paradoxiste**. Prin el însuşi, acest **Manifest** nu este altceva decât o invitaţie adresată nouă de către poet, de a gândi şi a crea împreună cu el. Fragmentul *Facerea distihului*, mi se pare ilustrativ, în acest sens. Dată fiind noutatea fenomenului său literar-artistic, şi conştient fiind de dificultăţile prin care ar putea trece cititorul lecturându-i distihurile, Smarandache ne răsfaţă, ghidându-ne ca pe nişte copii în prima lor zi de şcoală. Sub titlul **Teoria Distihului Paradoxist**,

poetul clarifică, din capul locului următoarele: *Distihul Paradoxist este format din două versuri, antitetice unul altuia, dar care împreună se contopesc într-un întreg, definind (sau făcând o punte de legatură cu) titlul. De regulă, al doilea vers, neagă pe primul, conținând așadar o noțiune/sintagmă/idee opusă (antinomică, antagonică).* Urmează regulile după care se poate crea un distih paradoxist. Explicând în detaliu procedeele prin care se poate fabrica un asemenea distih și recomandând învățăceilor să meargă la substanță, autorul atrage la un moment dat atenția că acest volum nu se poate adapta la clișeele altor limbi, cu alte cuvinte ne dă de înțeles că avem de-a face cu o operă intraductibilă. O declarație de bun-simț se impune, iar poetul se simte obligat să comunice un fapt, pentru noi inedit. *Paradoxismul*, ne spune domnia sa, *nu l-am inventat ci descoperit. El a existat înaintea paradoxiștilor. Înțelepciunea populară, dar și o parte din creația cultă, se mulează pe matrița paradoxistă clasică.* Poetul își ilustrează apoi afirmațiile cu exemple de paradoxuri exprimate de-a lungul timpului, începând cu anticii greci și până la unele expresii paradoxiste din zilele noastre.

Precum Jean Cocteau, care șoca la vremea sa pe cititori prin inovațiile de stil, sintetizând și nu ignorând experiențele dadaiste, cubiste și tradiționaliste clasice, Smarandache își oferă distihurile paradoxiste, ca pe un tribut adus istețimii gândirii omenești de totdeauna, capacității ei de a reflecta în mod concis și totodată ambiguu, paradoxurile din viața cotidiană. Fiindcă în acest cotidian, plin de scânteieri matematice și electronice, vrea să ne readucă, în cele din urmă, trecându-ne prin arta sa paradoxistă, acest *copil teribil* al literaturii postmoderniste. Rezultatul acestei aventuri? O bună dispoziție și o undă de optimism pătrund deopotrivă spiritul nostru, în confruntarea lui cu vitregiile vieții. Prin arta sa, poetul Smarandache îmi amintește de precizia matematică a artei gravorului olandez Maurits Cornelis Escher, de procedeul inversiunii raportului formă/fond, dar mai ales de ambiguitatea care l-a făcut celebru pe Escher.

Oximoronul de felul *curat/murdar*, care mă făcea să râd citindu-l sau ascultându-l pe Caragiale interpretat pe scenele teatrelor noastre, este taracteristic distihurilor paradoxiste de tip Smarandache

şi el umple de ambiguitate gândirea noastră, făcând-o să treacă dincolo de semnul echivalenţei sau rezultatului lipsit de *charme* din aritmetica noastră simplă, de toate zilele. Aceasta este metafora paradoxistă, al cărei producător, prolific şi fantezist incită şi provoacă minţile noastre, veşnic speriate de repaos sau de o eventuală ruginire.

...Mă simt fericit să spun că mă număr printre puţinii cititori; care au citit această carte, în faza ei inedită, de manuscris. Într-o seară, de iarnă, aflat acasă, în faţa căminului plin de flăcări poetice, lecturam acel manuscris, împreună cu fiica mea, Cătălina, ale cărei studii de specialitate în matematică şi psihologie, mă făceau curios de a-i cunoaşte, în final, reacţia. Această reacţie a izbucnit însă în mod spontan, încă de la primul distih, printr-un hohot de râs. *Distihuri precum: Beau până cade nevastă-mea sub masă. (Euforie), ne contaminaseră de-a binelea, de o bună dispoziţie. La finele lecturii, am întrebat-o pe Cătălina, ce părere are, şi ea mi-a răspuns: Este exact ce numeşte domnul Smarandache în* **Balada lui Ermizeu**: **o mulţime fuzzy**, *adică acei algoritmi, cu care se încearcă de obicei aproximarea logicii umane pentru computere. O sofisticată imitare a felului de a gândi al omului. Nişte exerciţii de disecare a logicii umane, al căror rezultat este egal cu ilogica expresiilor. Este ca şi cum aş spune eu: Toc cui pe asfalt / Sunetul nervilor mei călcaţi în picioare...*

I-am telefonat domnului Smarandache şi i-am mulţumit, spunându-i cât de mult am savurat noi distihurile. Reacţia a fost că, după un timp, am primit fiecare câte o diplomă de membru de onoare al **Mişcării paradoxiste**, semnată de domnia sa, în calitate de preşedinte al acestei mişcări. La primirea diplomei mărturisesc că m-am simţit încă o dată om în rândul lumii noastre, post-moderniste, plină de paradoxuri de toate soiurile, o lume aflată *Într-o stabilă/ instabilitate*, precum în distihul *Perpetuum mobile*, primul din cele 601 distihuri ale cărţii.

...Când am primit apoi cartea, copertată şi ilustrată de autor - sugerându-mi parcă un superb peisaj subacvatic, încărcat de alge şi corali, simbol al unui spaţiu creativ -, şi însoţită în final de o frumoasă prezentare făcută de Dan Ţopa, m-am bucurat şi nu am ezitat să împărtăşesc, precum un copil, bucuria mea, unui bun prieten, critic

şi istoric literar. *Bine* - zice amicul meu - *dar paradoxismul nu este ceva nou, vine mai de departe..., din Urmuz, din dadaism, din surrealism...* Este adevărat, dar Florentin Smarandache se distinge atât prin programul propriu, riguros şi antrenant, cât şi prin forma specifică de exprimare. Rostul acestor distihuri e astfel explicat de autor în **Manifestul** său: *Curentele literare sunt o formă şi o reformă de răspuns lumii, în acest sfârşit de Mileniu II al ştiinţei şi tehnicii, când asistăm la o revoluţie electronică. Revoluţie informaţională. World wide web Internet,* ***când poezia a murit, deci poezia nu a murit*** *ci noi formule de exprimare se trebuiesc inventate. Şi acesta nu este un nonsens, ci un sens de adaptare lirică la antilirică, când arta este non-arta însăşi... Introducând o specie de poezie cu formă inedită, paradoxismul captează un nou mod, -vechi de când lumea!- de reprezentare. Întru legitimarea noii poezii, prezentăm mai la vale, un număr prim de tipice d-i-s-t-i-h-u-r i p-a-r-a-d-o-x-i-s-t-e clasice, colectate şi prelucrate în perioada 1993-1998.*

Reflectând asupra ideilor de mai sus, şi confruntându-le cu distihurile din carte, înclin să cred că întreprinderea domnului Smarandache nu este altceva, decât o încercare disperată a unui poet conştient de misiunea artei, de a găsi pentru poezie o soluţie salvatoare, în acest moment istoric, de electronizare şi robotizare a gândirii umane, când regină a artelor, **Poezia**, pare a fi tot mai mult ignorată şi uneori considerată mostră de subcultură.

În laboratorul paradoxist al poetului, stihurile ca elemente componente ale fiecărui distih, îmi apar ca doi nori care se ciocnesc. Fulgerul ce se naşte din această ciocnire, nu este altceva decât metafora cu care poetul îşi botează produsul final (distihul). Privind acest produs, îmi apare aievea metafora *o şapcă cu flori*, cu care poetul dadaist, Tristan Tzara, numea lumea în poezia *Pe un rid al soarelui* (versiunea tradusă de Florentin Smarandache). Transcriu câteva dintre distihuri: *Se vede / că nu se vede (Ceaţă); S-a belit la pălărie / Deşi poartă fes (Necaz); S-a rezolvat / "Nu se poate" (Soluţie); Lasă-mă / Să nu te las (Răzbunător); Se face frate cu lacu' / Până trece dracu' (Baltă); A făcut efortul / De a nu face nici un efort (Comod); E frumos / Urâtu' dracu' (Câine mops); Care eşti*

atât de tu / De parcă n-ai mai fi (Tu); Sărăcie / Din belşug (Calicie); Confort / Inconfortabil (Mizerie); Pasivitate / Violenţă (Nepăsare); Mireasă / Nevastă (Domnişoară); I-a cerut fetei mâna / Fiindcă îi plăceau picioarele (Căsătorie); Ger amărui / De te ia cu călduri (Bobotează).

...Coborârea poetului Smarandache în limbajul cotidian al timpului nostru măsurat şi computerizat, acum, la sfârşitul mileniului al doilea, îmi aminteşte de coborârea poetului francez Guillaume Apollinaire în limbajul cotidian al Franţei de la începutul acestui secol, şi mai ales de acea imagine grotescă de cioban, pe care poetul o da turnului **Eiffel** în poezia **Zone**, văzând, în această, pe atunci nouă minune a lumii, pe noul cioban al poeziei viitorului. Poetul ironiza astfel vechea poezie pastorală şi condamna creaţiile paseiste.

În contextul poeziei post-moderniste, încărcate de clovnerie şi prolixitate, experimentul din noile poezii cu formă fixă ale lui Florentin Smarandache, pare să aibă un sens aparte. El mi-a apărut ca un *puzzle* dezlegat de autor şi oferit nouă cu o generozitate, precum problemele rezolvate intenţionat de autorul unui manual de matematică, spre a servi de model elevilor în rezolvarea pe mai departe a unor probleme asemănătoare. Ce s-ar fi întâmplat însă dacă aceste distihuri ar fi apărut fără titlul care le asigură valoarea metaforică? Să înţeleg că poetul nu ar mai fi revendicat astfel, în manifestul său, legitimarea acestor distihuri ca poprii în general, dar mai ales ca poezii ale timpului nostru? Oricum, procedeul folosit invită la reflecţie şi comentariu. Este în fond o manieră aparte, de a produce o poezie, pe cât de scurtă, pe atât de cuprinzătoare, şi care să corespundă timpului nostru, devenit, pe zi ce trece, tot mai scurt, şi mai atotcuprinzător. Un experiment poetic plin de speranţa supravieţuirii. Şi dacă printr-un asemenea experiment, domnul Smarandache nu face decât să ne binecuvânteze cu buna dispoziţie ce o revarsă asupra noastră aceste distihuri paradoxiste, mie unul nu-mi rămâne decât să-i mulţumesc, să-l felicit şi să-i urez, pe mai departe, succes, în frumoasa şi obştească aventură a minţii şi inimii domniei sale, copleşite, precum se vede, de o profundă nelinişte creatoare.

PARADOXOLOGIA VIEȚII ȘI ISPITA DE NEANT

❍Era prin 1980. **Florentin Smarandache,** cunoscut ca matematician şi poet, în calitate de participant la viața polis-ului, într-un mod "politicos", ia o "atitudine politică" împotriva regimului comunist totalitar, inițiind Mişcarea Literară Paradoxistă. Ergo, o mişcare de protest.❍După capitolul de istorie a "paradoxismului", care, după C.M. Popa, şi-ar avea începutul în mişcarea de avantgardă de la începutul secolului, capitolul următor justitică tradiția paradoxismului, iar următoarele explică "mecanismele paradoxului", exemplificând cu "un franctiror paradoxist" care este Florentin Smarandache.❍Ceea ce mişcarea paradoxistă cere este o rupere totală de orice tipare şi clişee.❍Ceea ce Smarandache propune în Manifestul Mişcării Literare Paradoxiste este salvarea artei din starea de cenuşăreasă şi câştigătoarea demnității profetice❍

DUMITRU ICHIM

"Origini", Norcross, GA, SUA, vol. II, nr. 13&14, Iulie-August 1998, p.6

Era prin 1980. **Florentin Smarandache,** cunoscut ca matematician şi poet, în calitate de participant la viaţa polis-ului, într-un mod "politicos", ia o "atitudine politică" împotriva regimului comunist totalitar, iniţiind Mişcarea Literară Paradoxistă. Ergo, o mişcare de protest. În orice formă ar fi exprimată, ea este binevenită.

Poate cel mai substanţial studiu despre această mişcare este cel publicat de Constantin M. Popa, apărut în Editura *Xiquan Publishing House,* Phoenix şi Chicago, 1992. Destul de bine documentat, autorul ne familiarizează cu ceea ce este paradoxismul. E adevărat că dicţionarul de neologisme nu are un asemenea termen. Găsim doar "paradox", "paradoxal", dar nu dicţionarul creează cultura, ci omul. Orice dicţionar e o grădină în care, prin cimitirul cuvintelor moarte, omul plantează flori noi din sămânţa abia scăpărată de luceafăr. Deci, pentru fişele pescuitorilor de cuvinte încă două: "paradoxist" şi "paradoxologie". Amândouă îşi trag obârşia din stânca despicată de trăsnet a "paradoxului". Acesta "se confundă adesea (cum bine precizează Constantin M. Popa) cu exerciţiul plat şi plicticos al reabilitării truismelor. Nu se poate nega faptul că pentru a întoarce lucrurile comune îţi trebuie curaj. Nimic mai riscant decât a lucra cu banalitatea. Şi totuşi, paradoxul bine făcut atinge pragul filosofiei. Devine o forţă penetrantă de cunoaştere."

După capitolul de istorie a "paradoxismului", care, după C.M. Popa, şi-ar avea începutul în mişcarea de avantgardă de la începutul secolului, capitolul următor justitică tradiţia paradoxismului, iar următoarele explică "mecanismele paradoxului", exemplificând cu "un franctiror paradoxist" care este Florentin Smarandache. Hermeneutica se face pe text original, iar nu pe cel tradus, deci ne oprim la tălmăcirea Mişcării Paradoxiste făcute de Smarandache în "programul-manifest".

Înainte de aceasta, câteva precizări necesare. Părerea mea e că paradoxul nu "se face". El există, e ceva viu în noi, e însăşi "viulitatea" noastră. Această "viulitate" e viaţa umană, care ne desparte de "vieţuire" ca simplă "vieţuitoare". Doar omului, după cum zice Biblia, după ce Dumnezeu l'a plămădit cu mâinile Lui, i-

a "suflat" flacăra divină a "sufletului" ca "chip şi asemănare".

De aici începe paradoxologia vieţii, mişcarea paradoxistă încercând una din tâlcuirile ei. Viaţa e paradox. Viaţa e sfântă. Când materialiştii au încercat să rupă creatura de Creator, desacralizând omul prin răpirea divinului aruncat materiei, umilindu-l din calitatea de Rege al Universului prin coborîrea lui la frate cu râma şi maimuţa, iar nu cu Dumneze, nu s'au gândit că bumerangul se va întoarce. Tot ce fusese "ştiinţific" s-a năruit.

Începutul secolului XX a reînviat, prin toate ştiinţele, paradoxul. Teoria cuantică e doar un exemplu. Einstein şi Brâncuşi, un altul. Domenii diferite, numitorul comun acelaşi.

Creştinismul este cel care a înălţat paradoxologia pe culmi teoretice. Prin întruparea Cuvântului, totul devine paradoxal. Fiul care s'a născut din Tată fără de mamă, cum spun Sfinţii Părinţi, se naşte din Fecioară fără de tată. Natura ca Physis cum o concepea Aristotel se "naşte" din nou prin "naşterea" Logosului. Logica filosofiei aristoteliene e depăşită. Naturalul devine supranatural. Dumnezeu se face om, ca omul să se îndumnezeiască. Omului i se oferă dreptul la minune, minunea fiind şi devenind cel mai logic paradox în faţa perspectivelor teandrice.

Esenţa paradoxului este esenţa creaţiei. Ex nihilo. Creatorul atinge cu cugetul cea mai intimă parte a veşnicie: neînceputul-începutului, clipa-neclipă. Pe scurt, e paradoxul de a-fi-liber-prin-dragoste, Eva greşind prin neascultarea paradoxului şi devenind prima pre-ucenică a lui Aristotel. Prima persoană ispitită de neant, definiţia neantului fiind cea de-a-fi-liber-prin-ne-dragoste. Trebuie să precizăm că "prin dragoste" înţelegem ceea ce Tarsianul le scria Corintenilor prin faimosul Imn al Iubirii, sau celebrul Prolog al Logosului, scris de Vulturul din Patmos, pe care orice poet, în decursul veacurilor, a încercat să-l parafrazeze.

Berdiaev a fost un subtil filosof creştin. Poate nu greşim dacă îi rezumăm profunda lui filosofie prin "a-fi-liber-prin-dragoste". Ca teolog, uneori este "paradoxist", bunăoară vorbind despre mâţa lui. De ce amintesc de el? Poate că ar fi fost singurul capabil să interpreteze la justa valoare mişcarea literară paradoxistă.

Dar să revenim. Propus ca membru de onoare al "The

Paradoxist Literary Movement Association" mi s'a uşurat foarte mult girul de cronicar amator sau de amator cronic, în felul acesta permiţându-mi-se în limbajul "paradoxist" să citesc-necitind toate cărţile-necărţile de artă-Non-artă şi am fost impresionat de această "anti-literatură şi literatura ei" pentru că a ajuns să posede "stilul non-stilului". Nu aş vrea ca să devin-nedevenind un epigon-neepigon al stimatului-nestimatului profesor-neprofesor Ciorănescu-NeCiorănescu care răspunde-neräspunzând: "Nu pot să spun că te-am citit, pentru că Dta. nu vrei aşa ceva; nici că te-am înţeles pentru că ar însemna totuşi că te-am citit şi am devenit cactus. Te-am urmărit luptând cu valuri uscate şi cu pagini albe şi îţi admir curajul, nu stilul pe care îl consulţi singur. E o dorinţă de neant, dar un neant care refuză să fie numai atât, ceva cam ca abstracţiile lui Mondrain. Jocuri abstracte. Dar trebuie să fii atent la nimic, pentru că corabia lui Noe e totuşi corabie şi ochii pisicii sunt totuşi ochi." Am încheiat citatul-necitat doar începând.

Trecând peste glumă, distinsul profesor Ciorănescu sesizează nişte aspecte foarte importante ale actului creativ, referindu-se la Mişcarea Literară Paradoxistă: "e o dorinţă de neant, dar un neant care refuză să fie numai atât". Este o ispitire a neantului, care, dacă nu este învinsă într'un mod paradoxologic, iese din sfera umanului ca o decădere în sfera demonicului. Creaţia este din nimic. Este eliberarea din robia meontică, omul fiind pecetluit de Creator să fie creator.

Florica Baţu a surprins într-o carte de poezii pentru copii "negaţia creativă", mai bune spus vârsta psihologică a negaţiei creative. Copilul zice "Nu!" la o anumită vârstă. Nu e revoltă, ci continuarea drumului, la prima răscruce, descoperind taina dintre vorbă şi cuvânt. Prin cuvânt poţi cuceri. A doua răscruce e nunta. Monologicul devine dialogic. Apa e transformată în vin. La prima răscruce, copilul descoperă lui "nu" de la care învaţă sensul "da". La a doua ajunge lui "da" în modul dia-logic. Ultima răscruce este când omul ajunge la vârful anilor lui. Pentru vieţuitoare ar fi suprema negaţie, dar ele nu ştiu de aşa ceva. Moartea nu există pentru ele. De ce? Instinctual, animalele trăiesc numai în ţarcul lor biologic. Deşi sunt muritoare, ele nu gustă nici o secundă din cunoaşterea

amărăciunii morții. În sensul acesta, animalele sunt "ne-muritoare", pentru că muritor este cel care e conştient că va muri. Deci, dacă animalul este "nemuritor" în țarcul lui biologic prin necunoaştere, ce facem cu omul care, biologic, e animal şi care îşi cunoaşte moartea? Pentru el nu există nemurire? De ce i s'a dat cunoaşterea? Pe vârful de munte al anilor, omul îşi adoarme trupul şi, fiind om, se îndreaptă în sus, spre Omul-Dumnezeu. Sau se poate revolta împotriva Lui. Numai Omului i s-a dat "chipul lui Dumnezeu". Nici diavolii şi nici îngerii cei mai de sus nu au acest dar, ei fiind doar spirit. Omul pe lângă spirit având şi trupul, are posibilitatea de a depăşi chiar pe diavoli în răutate. Diavolul ispiteşte cu neantul, dar numai omul poate realiza întoarcerea în neant. Şi omul poate deveni superior îngerilor, cele mai perfecte creaturi. Îngerii nu pot fi frați cu Hristos, dar omul este.

Negația de dragul negației nu poate fi cultivată decât înrobindute neantului, meonticului, haosului. Şi aceasta nu e o soluție creativă. Prin artă omul se eliberează de tot ce e urât, de orice tiranie, de orice e împotriva naturii lui ca om.

Ceea ce mişcarea paradoxistă cere este o rupere totală de orice tipare şi clişee. Orice creator autentic e de acord cu Smarandache "să faci literatură din orice" şi "să faci literatură din nimic". Şi iarăşi revin la sfatul subtil al lui Ciorănescu: "dar trebuie să fii atent la nimic, pentru că corabia lui Noe e totuşi corabie şi ochii pisicii sunt totuşi ochi". Omul este liber, libertatea fiind partea ontologică a structurii lui. Libertatea omului poate fi deplină spre anumite orizonturi, dar el nu posedă o libertate absolută. Aceasta aparține Creatorului şi nu creaturii. Îmi amintesc cum un profesor de filosofie din America mi-a corectat afirmația că am libertatea absolută să fac ce vreau: "Dacă ai libertatea absolută să faci ce vrei, poți să-ți muți nasul pe creştet?" m'a întrebat. Colegii au început să râdă, văzându-mă pus în colț. Mi-am dat seama că are dreptate, dar că să nu creadă că a încuiat pe un român, i-am răspuns printr-un sofism "paradoxist": "Pot, dar nu vreau!". În alte cuvinte, nu poți fi paradoxist absolut.

Mişcarea Literară Paradoxistă, într-un fel sau altul, nu începe nici pe departe cu avantgarda. Ea este o exprimare a unui "nu" creativ, cum înțelegem din Manifest, în felul acesta devenind încă o tălmăcire

a paradoxologiei sesizate de Eclesiast şi de Socrate. Amândoi fixează ca ţintă a tirului pe "vanitas". Primul neagă totul: "deşertăciunea deşertăciunilor totul este deşertăciune", dar lasă o uşă deschisă, un orizont, care în cromatica aceasta bacoviană se aprinde ca o floare a soarelui: Totul e deşertăciune, în afară de credinţa în Dumnezeu.

Colegul lui era fiul moaşei şi al cioplitorului de piatră. Socrate folosea metoda "moşitului". Din întrebare în întrebare îl ducea pe partenerul de dialog până la marginile neantului, spălându-l negativ de falsa cunoaştere, până când amândoi rosteau împreună: "ştim că nu ştim nimic". Abia atunci, după ce l'a moşit spiritual, începea să-l conducă spre adevărata Gnosis, superb prinsă de Platon în parabola peşterii, una din preînchipuirile filosofice ca profeţii ale Peşterii din Betleem.

Ceea ce Smarandache propune în Manifestul Mişcării Literare Paradoxiste este salvarea artei din starea de cenuşăreasă şi câştigătoarea demnităţii profetice: "Oricum mişcarea paradoxistă nu este nici nihilism, nici deznădejde. Este un protest împotriva vânzării artei." Cât de mult scriitorii români rămân credincioşi acestui manifest pistevic al Mişcării Paradoxiste e o problemă de uniformă ne-uniformizată. Noi doar am schiţat publicului prezentarea fizică a Mişcării paradoxiste. Informăm publicul iubitor de literatură despre ce este vorba în această mişcare paradoxistă, folosind paşaportul ce ni s'a dat ca Manifest.

PARADOXISMUL - UN LOGOS ASCUNS

(Însemnări de dicționar)

❍Poezia paradoxistică, în ceea ce a realizat mai nobil, mai durabil, a sondat după misterele lumii, dincolo de realitatea imediată, adică în idee, de la înălțimea căreia se poate începe ca un evantai tot arsenalul liric: melancolia, angoasa, subtilitatea, discreția ş.c.l. Niciodată însă poetul paradoxist nu este un spirit integrator contingentului. Prin tot ceea ce întreprinde el, în varii forme literare, trăieşte senzația plenară a făuritorului de săbii, bune de tăiat nodul gordian al oricărei poezii convenționale, contrafăcute. ❍Paradoxistul nu-şi revendică gesturi de revoluționar ca unii avangardişti, nu iese în stradă demonstrativ, nu clamează în public adevăruri, fiindcă el se socoteşte un om al cuvântului întors pe dos. De aceea arta lui, produsul creației sale şi-l socoteşte, nici mai mult, nici mai puțin, decât un "joc secund" mai pur.❍

MARIAN BARBU,
REEXAMINĂRI CRITICE (Craiova: Spirit Românesc, 1997), pp. 248-256

Poezia aleasă de Timp, adică perenă, autentică, este, genetic vorbind, o deviație genială de limbaj și viziune de la normal, de la obișnuit. Riscând un paradox, poezia care rămâne dincolo de spațiul autorului și al cuvintelor este un enunț contradictoriu pentru neinițiați sau nealeși în decodări de sensuri. Deși o asemenea poezie conține un sistem de opoziții, mai ales formale, el poate fi dezlegat sau demonstrabil pe scara relațiilor directe cu lumea.

În consecință, nu poezia naratologică a străbătut veacurile prin impuls și originalitate, ci acea creație care a adus un spor de mister în nebănuitele trepte ale semnificațiilor. În anul 5000, de exemplu, se va vedea că toată poezia care s-a intitulat verslibristă și a evoluat la cheremul *povestirii*, al *notației* cuminte despre obiecte sau fenomene comune, ori al *înregistrărilor cursive* de fapte cotidiene, diferențiate doar pe verticala graficei, în ciuda denumirii sale pompoase (în U.S.A., ori în Franța) ca postmodernistă, va deveni o cenușăreasă a literaturii, făcând parte din Asociația săracilor, care necesită subvenții (ca să folosim un limbaj de epocă, omniprezent în Răsăritul Europei, între 1990-2000).

În stratificările firești ale timpului, în care un rol axial îl are gustul estetic, individual și colectiv, o asemenea creație descriptivă rămâne ca un podzol, cu fertilitate naturală slabă, fiind, ca solul omonim, nisipoasă și lutoasă. Pot fi invocate aici nume celebre de la Homer la Whitman, dar atâta timp cât E. A. Poe sau Baudelaire ne-au diferențiat încă de la începutul sec. al XIX-lea Poezia de poeme (fie și în proză), nu mai putem accepta lirismul doar ca formă vitală a imaginii (fie ea simbol, parabolă, oximoron ș.a.), venind prin convenție, printr-un pact tacit cu cititorul. Cu atât mai mult, cu cel rafinat care refuză *ab initio* malformații de limbaj ce-i tulbură starea lirică. Poezia perenă, paradoxistă, trebuie să te tulbure indiferent cum, la ce nivel, rațional, afectiv, deductiv, intelectual, științific ș.c.l. Ea trebuie să fie "un frisson nouveau", așa cum îi scria V. Hugo lui Baudelaire, după ce îi citise creația.

A nu înțelege de aici că facem opoziție tranșantă între *corectitudinea formală* a poeziei (socotită de Rimbaud drept

"meschină") şi toate, chiar toate particularităţile expunerii versului liber. Poezia leneşă, fără un obiect precis pentru meditaţie, poezia naratologică (aşa cum îi spuneam mai sus), menită "să poetizeze" ceea ce vedem sau auzim în mod obişnuit, poezia fără idei, descriptivă şi derivatele ei sunt tot atât de efemere ca şi legendarele folclorizări sau mitizări realizate în rimă (de regulă monocordă) care, puse în jocurile băştinaşe ale cutărui trib, indian sau african, trezesc mişcări şi pantomimă.

Operând sumare (extrem de sumare) delimitări între *poezia care este şi poezia care rămâne*, trebuie spus că paradoxismul vine după o îndelungată coexistenţă a celor două tipuri de creaţie, văzând bine temperatura de la umbra şi lumina Poeziei. Avantajul de timp situează mai clar locul noii mişcări internaţionale, derivată din noutatea avangardei care, în sec. al XX-lea, s-a diversificat multiplu: universal, dar şi naţional.

Disecând dincolo de dimensiunile propriu-zise ale avangardei, trebuie adusă aici în discuţie omniprezenţa socialului şi politicului. În mai puţin de cincizeci de ani s-au produs două războaie mondiale, a fost inventată şi experimentată bomba atomică; s-au înregistrat uriaşe realizări electronice şi electrotehnice; omul a fost plasat în spaţiu; cosmosul a devenit nu atât un teritoriu de meditaţie, cât de studiu. Îmi place să cred că visul însuşi în aceste coordonate este constrâns să-şi reaşeze aripa zborului din cuvânt. Paradoxismul tocmai aici se află, la încheietura unghiulară a constrângerii dintre concretul existenţial şi locul comun al cosmicului. Sintaxa poeziei paradoxistice rămâne astfel invulnerabilă. Ea ne apare, dacă îi suspectăm rădăcinile în avangardismul nominalizat, ca o sevă ce pulsează într-o corolă de minuni din idee. Fereastra din poezia paradoxistă rămâne deschisă, indiferent de vânturile altor curenţi: tereştri, marini, cosmici sau chiar umani.

Este drept, şi precizăm, prin reluare, că actualul paradox liric are comilitoni în toată poezia universală. A nu se confunda însă "întâmplările" cu "necesitatea înţeleasă".

Selectăm câteva exemple din lirica lumii:

EDWARD TAYLOR
(U.S.A., 1645? - 1792)

Prefă-mă, Doamne,-n roata Ta de tort
Cuvântu-ți sfânt fiindu-mi furcă bună.
Fă-ți suluri din iubirea ce ți-o port,
Şi fus din sufletu-mi, ce-ți cântă-n strună.
Vârtelniță să-ți fie-a mea vorbire -
Să depene-ale Roții toarse fire.

(Munci casnice)

JAMES MERRILL
(n. 1926, New York)

Poetul care visa să se-nece, ore-ntregi până a se-neca
Avea sare-n jurul încheieturilor, ochii ca nişte vârtejuri
şi părea
De-o apoasă emfază. Marea era conştientă,
Ca florile de la căpătâiul patului unei răni
De o răspundere de neînlăturat
Şi zăcea ca un magnet lângă el cât fost-a ziua de lungă,
Ambiguă ca un plămân.

(Poetul care visa să se-nece)

Iată, tot două fragmente poetice (naratologice, descriptive!) din opera a doi scriitori foarte cunoscuți în Europa:

ALLEN GINSBERG
(n.1926 la Newark, în New Jersey)

triaj din San Jose
rătăceam singuratic
prin fața unei fabrici de cisterne

şi m-a aşezai pe o bancă lângă
cabina acarului

.....

Floare galbenă, galbenă şi
floare-a industriei,
deşi o ţepoasă, hâdă floare,
floare totuşi,
de forma unui uriaş, unui galben
Trandafir deschis în gând !
Floarea lumii asta-i.

(Îndărătul realităţii)

LAWRENCE FERLINGHETTI
(n. 1919 la New York)

În cele mai grozave gravuri ale lui Goya avem impresia
că-i vedem pe oameni
chiar în momentul când
şi-au câştigat întâia oară titlul
de "omenire suferindă"

.....

Sunt mai puţine căruţe-n peisaj
dar mai mulţi oarneni infirmi în
limuzine colorate,
cu plăci bizare de metal
şi cu motoare
care devoră -America.

(În cele mai grozave gravuri ale lui Goya)

Mai este oare nevoie să arătăm - prin comparaţie - unde se află Poezia? Desigur că inegalităţile sunt sarea şi piperul unei biografii literare bogate, capodopera ieşind din spuma mării după zbateri şi decantări incalculabile şi niciodată posibil de a fi rostite. Şi totuşi... Capodopera se naşte din pasiune. Numai matematica, singura capodoperă a ştiinţei, s-a născut din pasiunea pentru idei, devenite întâi cifre, litere şi abia după aceea cuvinte. Poezia reface drumul în

sens invers. Iar dacă ea este realizată cu pasiune, poate deveni un orator care convinge, cum ar fi spus La Rochefoucauld. Poezia paradoxistă (în sens larg) nu încearcă să convingă, ci să impună ideile unei pasiuni.

Luăm şi aici două exemple pentru a descoperi "semne" la unii înaintaşi.

Din literatura spaniolă:

RAFAEL ALBERTI
(n. 1902)

Ţie, contur de graţie umană
Tu, curbă, dreaptă, suplă geometrie,
tu, în delir solar caligrafie,
care topeşte ceaţa diafană.

Ţie, supusă când eşti mai tirană,
misterioasă-n flori şi-astronomie,
de nelipsit în vis şi poezie,
tinzând să intre-n legiuita ramă.

Expresie în diversificare,
complex, păienjeniş şi labirint,
ce-n tine prinzi mişcările figurii

Palatul tău: azur fără hotare
Un pumn de foc în spaţiu te-a slăvit -
tu, schelă, şi tu, sprijin al picturii."

(Liniei)

Din literatura română:

NICHITA STĂNESCU
(1933-1983)

Din suita celor 11 elegii, reţinem două fragmente care se regăsesc ca-ntr-o *Poartă a Sărutului de Brâncuşi*:

ELEGIA ÎNTÂI

Închinată lui Dedal, întemeietorul vestitului neam de artişti al dedalizilor

I.

El începe cu sine şi sfârşeşte
cu sine
Nu-l vesteşte nici o aură, nu-l
urmează nici o coadă de cometă.

Din el nu străbate-n afară
nimic; de aceea nu are chip
şi nici formă. Ar semăna întrucâtva
cu sfera,
care are cel mai mult trup
învelit cu cea mai strâmtă piele
cu putinţă. Dar el nu are nici măcar
atâta piele cât sfera.

.....

III.

El nu se loveşte de nimeni
şi de nimic, pentru că
n-are nimic dăruit în afară
prin care s-ar putea lovi.

Indiferent cum circumscriem dezbaterea, paradoxismul în poezie (deocamdată, căci în teatru, cred că are afini la nivelul piesei existenţialiste, indiferent în ce registru este redactată: elveţian, american, francez, italian sau german) face parte autorizată din limbajele moderne ale creaţiei care acoperă tot mai dens o modalitate de gândire şi, implicit, de exprimare. Alta, decât ne spusese tradiţia - divergent şi neomogen.

A nu se înțelege de aici decât un act de complementaritate față de o tradiție stabilizată de greci prin tragedie - căci paradoxismul este mișcare gravă, responsabilă -, de francezi, prin rațiunea din clasicism, de nemți și englezi prin visul romantic, de austrieci prin cuvântul și aspirația expresionistă. Iar dacă este vorba de români, tradiția începe cu viziunea cosmică eminesciană, continuă, în perioada interbelică, prin metafizica lirico-filosofică a lui L. Blaga, prin rostirea dincolo de cuvânt a lui Arghezi, prin limpezirea ideilor în spații geometrice la Ion Barbu, ori prin pedalarea obstinantă într-un spațiu strâmt al angoasei și al predestinării la G. Bacovia.

Fiindcă marea poezie dintotdeauna este o permanentă revelație și se deschide ca un crin regal în luna august: paradoxismul și-a sublimat tradiția în formulări neprozaice, adesea șocante, nu întotdeauna contemplative, refuzând programatic creația ca pură istorie, conotativă.

Poezia paradoxistică, în ceea ce a realizat mai nobil, mai durabil, a sondat după misterele lumii, dincolo de realitatea imediată, adică în idee, de la înălțimea căreia se poate începe ca un evantai tot arsenalul liric: melancolia, angoasa, subtilitatea, discreția ș.c.l. Niciodată însă poetul paradoxist nu este un spirit integrator contingentului. Prin tot ceea ce întreprinde el, în varii forme literare, trăiește senzația plenară a făuritorului de săbii, bune de tăiat nodul gordian al oricărei poezii convenționale, contrafăcute.

Paradoxistul nu-și revendică gesturi de revoluționar ca unii avangardiști, nu iese în stradă demonstrativ, nu clamează în public adevăruri, fiindcă el se socotește un om al cuvântului întors pe dos. De aceea arta lui, produsul creației sale și-l socotește, nici mai mult, nici mai puțin, decât un "joc secund" mai pur.

Așa e ultimul copil venit pe lume (vezi în basmele românești), unde este cel mai îndrăgit, chiar dacă la naștere arată mai discret a om.

Doar constelația lumii va fi în măsură să-i reveleze fascinația logosului. Și cum cuvântul a fost rostit de Dumezeu odată cu lumina, paradoxiștii iau în primire tot ce se poate decanta prin Idee, chiar dacă drumul până aci poate fi o muncă sisifică, ori o golgotă, unde speranțele nu mai sunt compatibile cu vreo realitate. Imaginarul

paradoxistic este unul interior, pictural ca la Ţuculescu, fluent ca la Valéry, ascuns ca la Nichita Stănescu şi analog oricărei formulări din ştiinţă - matematică, astronomie, fizică, biologie.

Dacă am apela la o schemă a acestui *homo ludens*, care este poetul paradoxist, ea ar arăta ca o parabolă. Adică opera creată poate fi socotită un loc geometric al diverselor izvoare de informaţie, provenite, de când lumea, dintr-un punct fix (focar), care nu este altul decât realitatea, izvoare depărtate şi de o directoare (obţinută din sedimentarea tradiţiei). Interesant de subliniat - dacă persistăm în această analogie - că axa de simetrie este constituită din virtutea intelectuală sau talentul imaginativ al autorului.

O ultimă glosă s-ar formula astfel: caută poetul paradoxist esenţa umanismului ca înaintaşii săi, ori prin căile de acces verbal tinde spre adevăr şi metafizic ? Nu cumva constatând că nu se poate merge spre esenţe, fie şi ideatice, *el* este condus spre o frică, spre o teamă care în lumea contradicţiilor nu mai este aşa de acută? Poate fi şi aceasta o realizare ca sub o sabie a lui Damocles? După rezultatele de până acum, ca şi după dezvelirea unor filoane în mai toate literaturile lumii, cu precădere în sec. al XX-lea, înţelegem şi apreciem curajul paradoxiştilor, ieşit mai hrănit datorită "contrasprijinului constant în experienţa temerii esenţiale". Avea dreptate filosoful german Heidegger, în deceniul al treilea, când constata, în faimoasa conferinţă *Ce este metafizica?*, următoarele: "În măsura în care depreciem teama esenţială şi relaţia fiinţei cu omul, aşa cum se luminează prin această teamă, înjosim esenţa curajului. El are însă putinţa să ţină piept Nimicului. În abisul spaimei, curajul recunoaşte spaţiul fiinţei în care abia a intrat şi din a cărui deschidere - luminatoare (*Lichtung*) orice fiinţare revine în ceea ce este şi în ceea ce poate fi ea."

Parafrazând o celebră observaţie a lui Heidegger despre Fiinţă, am spune şi noi că gândirea esenţială a paradoxismului trebuie să fie un eveniment al Fiinţei.

N. B.

1) Dacă aş fi unul din ideologii paradoxismului, aş impune ca emblemă estetică o parafrază critică a lui Nichita Stănescu: "A venit îngerul şi mi-a zis: de atâta amar de vreme, te veghez ca să ajungi om de ştiinţă şi tu până acum n-ai inventat nimic! Cum să nu, am inventat! Numai că ştiinţa pe care am creat-o este atât de subtilă, încât uneori se confundă cu firescul. Ea se numeşte hemografia, adică scrierea cu tine însuţi."

2) Dacă s-ar iniţia studii comparate de amploare privind *profesiunea* poeţilor, s-ar constata că de-a lungul mileniilor versurile (vorbite sau scrise) au ţinut de incantaţie. În mod deosebit, până la mişcarea romantică. După aceea, prin Simbolism şi Avangardism, cuvântul a devenit doar o pistă de lansare sau un portavion de decolare a unui alt spirit lingvistic şi mai ales semantic. O dată cu ocuparea prim-planului, în sec. al XX-lea, de către ştiinţă, iar acum de tehnică, limbajul poetic devine un bob de aur într-un deşert de informaţii stocate pe computer. Şi totuşi, ca logos ascuns, paradoxismul, aşa cum a fost el conturat de poezia lui Florentin Smarandache (Arizona, U.S.A.), pune în evidenţă - pentru viitor - osmoza cuvântului cu Ideea, care poate veni tandră sau labirintică, din lumea infinită a spaţiului raţiunii.

PARADOXISMUL - O NOUĂ FAȚETĂ A POSTMODERNISMULUI

❍La Smarandache, istoria prea vie a României "de ieri" este stoarsă până la lacrimă şi caricatură, încât orânduirea fonfoistă a lui Hon Hyn a paralizat şi pârjolit totul -de la ideea de libertate până la aceea de muncă.

❍Având pe alocuri ținuta unui "poemation eroi-comico-satiric", dicteul lui Smarandache apelează conştient la subsoluri de pagină, în aceeaşi formulă impusă de Ion Budai-Deleanu, explicându-şi în numele editorului (adesea), unele "rostiri" din țesătura epică. ❍Dincolo de toate, scrierea de acum (sau de mâine) rămâne una marcată de politic, căruia i s-au subordonat odinioară în România toate - de la social la economic, de la cultural, la filosofic. Mai larg vorbind, este un roman cu teză (fără să fie tezist!) care - dincolo de scriitura extrem de variată, de complexă (calculată clar a fi aşa!) - arată ce fragile sunt granițele literaturii. Pe de altă parte, *Nonroman*-ul este şi un document despre starea de a fi şi a gândi într-o epocă totalitară, de la sfârşitul mileniului al doilea. Suferințele tânărului... Smarandache au cunoscut astfel limanul.❍

MARIAN BARBU,
ASPECTE ALE ROMANULUI ROMÂNESC CONTEMPORAN, II (Craiova: Scrisul Românesc,1995), pp. 215-232

Când se va scrie o *Istorie a culturii române*, care să cuprindă creațiile apărute după Decembrie 1989 - în țară și în diasporă - un loc aparte va trebui rezervat *Literaturii de sertar*. Dacă ea nu s-a dovedit pentru toți convingătoare valoric (până acum, 1994 - 1995), poate că viitorul ne va oferi alte instrumente critice de evaluare și, deci, de impunere. Fiindcă trebuie spus răspicat că pentru a depăși etapele exorcizante ale politicului din România ultimilor cinci decenii, prozatorii români au apelat la tot felul de tehnici artistice și au tipărit romane durabile (a se vedea chiar selecția propusă de noi în vol. I *Aspecte ale romanului românesc contemporan*, Craiova, Edit. Scrisul Românesc 1993).

Descoperim, iată, că după Evenimentele de la 22 decembrie 1989, invazia ostilităților față de politicul de ieri (înlocuit astăzi cu un pluripartidism de estradă!), resimțită mai ales în presa de toate culorile, include, din când în când, și drumul literaturii. Se scriu acum (deci nu ieri!) poezii, proze (de tot soiul!), piese de teatru care înfierează trecutul ca pe un cancer, operație pe care unii autori o fac diletant, fără anestezie, devenind chirurgi de ocazie.

Există însă și autori care s-au profesionalizat *ieri* și, care, din cauza restricțiilor draconice impuse, scriau "pe sub mână", ori "pe dedesubt". Așa au apărut *jurnalele intime*, sau *memoriile* (Vezi N. Steinhardt, I.D. Sîrbu, Arșavir Acterian ș.a.).

Unii, foarte puțini, au redactat și... romane. Exemplul de notorietate îl reprezintă Lucian Blaga, cu *Luntrea lui Caron* (Buc., Edit. Humanitas, 1990).

După cuceririle moderne de tehnică literară, romanul traversase și lumea documentelor, devenise și nonfictiv, atrăgând atenția că dezghețul produs trebuia să lumineze odată "fețele tăcerii".

Ceea ce s-a numit literatură existențialistă, la începutul sec. al XX-lea, mai cu seamă prin dramă (în Elveția, U.S.A., Franța, Italia, Germania, România, Spania) - s-a extins - nu întâmplător - și asupra romanului. De acum, tot ceea ce era tradițional (inclusiv sec. al XIX-lea) a intrat într-o competiție vizibilă, în care cititorul nu mai reprezenta o forță de care să se țină neapărat seama. Dimpotrivă,

era invitat să participe la decodare, să-şi ridice spiritul de receptare şi să înţeleagă pe cont propriu mesajul operei.

Apariţia Avangardei, fiindcă aceasta este mişcarea înnoitoare a sec. XX care violentează, în mod deosebit, arta şi literatura, schimbă şi raportul scriitor-operă-cititor.

Aşa cum odinioară *La querelle des Ansienes et des Modernes* (sfârşitul sec. al XVII-lea), sau atitudinea lui Victor Hugo din prefaţa dramei *Cromwell* (1827) - şi nu numai - se dovediseră violente faţă de ceea ce era vechi (lat. pop. *veclus* = *vetulus*), oficiile de frondă fiind socotite moderne, noi (lat. *novus*, -a), aşa şi Avangarda veacului XX făcea opoziţie tranşantă faţă de ceea ce se crease înainte. Cum domeniul artei se dovedeşte de veacuri complex, focul poziţional de pe atâtea fronturi se declanşează în toate direcţiile devenind şi haotic, frizând anarhia absolută. Se simte un spirit justiţiar suprem, de origine platonică, iar prin învierea filosofiei lui Sören Kierkegaard (1813-1855), premergător al existenţialismului, ca şi a lui Fr. Nietzsche (1844-1900), raţiunea (şi derivatele ei) capătă distorsiuni de nebănuit. Şi astfel frenezia neliniştii împinge de multe ori lucrurile la nihilism - vezi E. Ionescu, dar mai ales Emil Cioran (ambii români, deveniţi scriitori de expresie franceză).

Dintre precursorii Avangardei, pentru spaţiul francez, trebuie luaţi în seamă François Villon (1431-1463), Alfred Jarry (1873-1907), G. Apollinaire (1880-1918), ultimul fiind socotit şi părintele cuvântului "suprarealism". Dar francezii înregistrează multe cazuri de nonconformism, care, atunci când s-a manifestat în literatură, (începând din Evul Mediu), s-a folosit de ironie şi de toate nuanţele umorului negru, mergând până la şarjă şi grotesc. În 1948, în Franţa, ne spun dicţionarele şi istoriile literare, s-a creat un *Colegiu de patafizică* de către urmaşii admiratori ai lui Jarry. Printre ei *Raymond Queneau* (1903-1976, care "păstrează din entuziasmul tinereţii gustul pentru umorul negru, adesea feroce, zeflemeaua, calamburul, imaginile insolite şi anarhismul provocator. Foloseşte, de preferinţă, un limbaj vorbit, argotic, presărat cu expresii triviale şi glume dubioase. Recurge adesea la fantezii ortografice"), *Jacques Prévert* (1900-1977, care după cel de al doilea război mondial, în volume de poezii, lângă calambururi, angajează jocuri de cuvinte, intervertiri

burleşti de litere şi silabe), *Eugene Ionesco* (1912-1994, unul dintre protagoniştii teatrului absurdului), *Boris Vian* (1920-1959, care a creat o lume în vădită dezagregare, cu "eroi violenţi şi duioşi, cruzi şi sensibili")

Prin aceste fulguraţii de teorie literară, alternând cu istoria literară, ne stabilizăm o platformă de prezentare pentru proza lui Florentin Smarandache, matematician şi informatician recunoscut în cercurile de specialitate ale lumii.

La prima vedere, literatura lui, începută cu poezie, continuată cu un "memorial al durerii" din lagărele "străine", lasă impresia unor exerciţii unde arta ca joc devenea un hobby întâlnit la oricare intelectual avizat în domeniul ştiinţei. România, cât şi alte ţări, are destule exemple în această privinţă.

Dar are şi altele prin care se arată că oamenii de ştiinţă au trecut frontiera în ţara imaginarului şi nu s-au mai întors la uneltele lor de bază. Iată însă că după 1989, aflat în U.S.A. (statul Arizona), Fl. Smarandache insistă pe experimentul început şi din acel *homo ludens* vrea să revoluţioneze şi arta literară a romanului, chiar a teatrului.

Proza pe care o analizăm, sau mai corect spus *îi oferim câteva glose de lectură*, autorul îi pune ca titlu (păcat!), nici mai mult nici mai puţin..., *Nonroman*! Deci, specia ca atare capătă o identificare avangardistă, obligându-l pe comentator la o serie de incursiuni în domeniu. De ce? Fiindcă autorul - bun cunoscător al limbilor română, franceză, engleză (mai recent, spaniolă şi portugheză) - trădează, de-a lungul celor 237 de pagini ale scrierii (apărută la Editura Aius, Craiova 1993), o bună cunoaştere a fenomenului de avangardă, cu precădere din sec. al XX-lea.

Savantul român Adrian Marino se-ntreba în 1973 (*Dicţionar de idei literare*, I, Edit. Eminescu, p. 177) dacă s-a ocupat cineva - în lume - să alcătuiască o listă completă a mişcărilor de avangardă. Căci după Domnia Sa, "ele trec, în orice caz, de patruzeci de *isme* şi seria continuă. Adevărul este că ne aflăm în faţa unor curente artistice în plină evoluţie, cu perioade de efervescenţă şi de precipitare (precum în cele două războaie mondiale), urmate de stagnare şi declin, apoi de noi izbucniri violente, în forme inedite, imprevizibile".

Realitatea avangardei are ramificații multiple și în alte domenii ale culturii. S-a creat "o microsociologie a mișcărilor de avangardă și o fenomenologie morală a lor, ce nu pot fi pierdute din vedere", adaugă ideocriticul român citat.

Noțiunea de *avangardă*, provenind din domeniul militar, prin extensie, înseamnă *militant* (A. Marino). Interesant este că în polivalența ei semantică s-a făcut loc termenilor de *absurd* și *paradox*. Ultimul (cu etimon grecesc - *paradoxon*= "contrar așteptării, extraordinar"), prin filosofia lui Kierkegaard, a cucerit pe romantici și pe mulți scriitori până la postmodernistii americani (D. Diderot are un incitant studiu intitulat *Paradoxe sur le comédien*). Iar mai aproape de zilele noastre - 1959, la Helsinki, 1965, la Roma, 1967, în Belgrad - au avut loc dezbateri internaționale despre diversele aspecte ridicate de Avangardă.

Cum se întâmplă adesea, și *mișcarea paradoxistă* are o istorie a ei (vezi *Anthology of The Paradoxist Literary Movement*, Ophyr Univ. Press, Los Angeles, 1993). Din Manifestul publicat de inițiatorul său Florentin Smarandache - în 1990, în vol. de *Nonpoeme*, reluat ca Addendă la jurnalul de emigrant -*America - paradisul diavolului*, Craiova, Ed. Aius, 1992, apoi la studiul lui Constantin M. Popa - *Mișcarea literară paradoxistă*, Phoenix, Chicago, 1992, ca și la Nonroman, Ed. Aius, Craiova, 1993 -se cuvine să operăm câteva disecții, pe care să ne sprijinim în comentariul propus.

La un text de aproape două file, autorul folosește două variante de limbaj: 1. confesiv; 2. obiectiv, emulativ pentru ipoteticii adepți.

La nivelul enunțurilor conținute, textul are 6 forme de prezentare.

1. *O definire a propriului eu poetic*; care se dovedește deschis oricărui orizont de așteptare, atâta timp cât este în America ("Deci am venit în America să reconstruiesc Statuia Libertății" - scrie într-un mod activist Fl. Smarandache).

Tot aci, orgolios, își flutură steagul opțiunilor, menite să subscrie numai acelei îndrăzneli care refuză *ab initio* tot ceea ce s-a creat până atunci în artă, literatură, știință ("artă Non-artă, stilul Non-stilul, anti-literatura și literatura ei, poeme care există prin absența lor, probleme de matematică nerezolvate și deschise - trebuie să științificăm arta în secolul tehnic" ș.a.)

2. *O definire a scriitorului*, ale cărui conexiuni literare trebuie desprinse din familia anserinelor! ("Scriitorul nu e un prinț al rațelor"). Nivelele subtextuale ale acestei apropieri... paradoxiste sunt, orice s-ar spune, de nivelul speculației.

3. *Locul paradoxismului în cadrul literaturii.* Apare în cele patru fraze -cu zece propoziții- o observație cheie despre ceea ce autorul întreprinde (personal). Este o detașare de sine și punerea în evidență a scopului pe care acțiunea sa îl urmărește: "...mișcarea paradoxistă nu este nici nihilism, nici deznădejde. *Este un protest împotriva vânzării artei*" (subl.n. -M.B.).

4. *Caracterizarea artei adevărate.* Abia aici, tonul capătă înălțime admonestatoare de manifest. Reproducem în întregime textul:

"Voi scriitorii, vă vindeți sentimentele?
Creați doar pentru bani ? Numai cărțile despre crime, sex, groază sunt publicate.
Unde e arta adevărată? (subl. aut.)
La cerșit..."

Se vede, orice s-ar zice, un ecou târziu al *Manifestului activist către tinerime*, publicat de constructiviști, în revista "Contimporanul", III, nr. 46, mai 1924. Reproducem partea I:

"Jos Arta
căci s-a prostituat !
Poezia nu e decât un teasc de stors glanda lacrimală a fetelor de orice vârstă;
Teatrul, o rețetă pentru melancolia negustorilor de conserve;
Literatura, un clistir răsuflat;
Dramaturgia, un borcan de fetuși fardați;
Pictura, un scutec al naturii, întins în saloanele de plasare;
Muzica, un mijloc de locomoțiune în cer;
Sculptura, știința pipăirilor dorsale;
Arhitectura, o antrepriză de mausoleuri înzorzonate;
Politica, îndeletnicirea cioclilor și a samsarilor;

...Luna, o fereastră de bordei la care bat întreținuții banului
și poposesc flămânzii din furgoanele artei".

Dacă acesta era Ion Vinea, în octombrie 1924, Ilarie Voronca în revista "75 H.P." a fost mult mai tranșant, mai distructiv, textul manifestului său (*aviogramă*) având și o altă așezare în pagină. Inventând pictopoezia, alături de Victor Brauner, cei doi pun în pagină, ca pe un desen (în formă de L), 3-4 cuvinte, a căror concluzie (pe orizontală!) sună așa:

"pictopoezia nu e pictură
pictopoezia nu e poezie
pictopoezia e pictopoezie"

(Apropierea cu textul lui Fl. Smarandache se face de la sine):

5. Deși în parte referințele de până aci erau tutelate de poet și experiența sa biografică, acum, Florentin Smarandache, că un părinte proteguitor, împrumută tonul neutru, rece, constatativ al istoricului literar. Scrie, deci, într-o formă calmă, cu un limbaj de suprafață, vecin cu adnotările sau glosele:

"Puteți găsi în cărțile paradoxiste tot ce nu vă place și nu aveți nevoie: pagini pentru a nu fi citite, auzite, scrise! Bucurați-vă de ele", ș.a.m.d.

Constatare din interiorul "fenomenului" și...reclamă?!

6. O concluzie cu coordonatoarea conjuncție... *așadar* (în "Contimporanul" apărea... *deci* !).

De la cazul singular sau individual al său, ca autor al ciclului de *Nonpoeme*, Smarandache iar trece în spațiul fertil și multiplu al artei:

"Pentru că arta nu este pentru minte, ci pentru sentimente. Pentru că arta este și pentru minte. Încercați să interpretați ceea ce nu se poate interpreta. Imaginația Dumneavoastră poate înflori ca un cactus în deșert".

Ei, aşa arată un pretins manifest - interpretat!

Trecem, cu bună ştiinţă, chiar peste stângăciile autorului de punere în pagină a unui manifest, şi conchidem că autorul, deşi are o ţintă biografică precisă - trecutul bestial (în ceea ce îl priveşte) - vrea să schimbe faţa lumii, oferindu-i un alt limbaj pentru... reflectare.

Într-o scrisoare (particulară), autorul, din Arizona, îşi întărea convingerile:

> "Paradoxismul nu e dadaism, ci are un sens. Chiar dacă sensul nonsensului, al imposibilului; vreau să exprim un "da" -al "nu"-ului, o negaţie afirmativă (priviţi-o nu ca pe o antinomie), viaţa şi literatura luate în răspăr... Apoi, generalizările în spaţiu (poezie tridimensională, nescrisă, ci culeasă / percepută în natură):
>
> - o lebădă plutind pe apă (este o poezie, atât)
>
> - un obiect: Statuia lui Mihai Eminescu de la Chişinău (este o poezie)
>
> - sau chiar... Marian Barbu, ca fiinţă (este un poem de sine stătător) generalizare mergând în spaţii abstracte: Banach, Lobacevski (geometria imaginară), spaţii curbate (din ştiinţă). Să mă vedeţi scriind, mai exact creând, o poezie în spaţii Riemann (geometrie eliptică)".

Să se ia în calcul următoarea teză suprarealistă, aparţinând lui André Breton : "Poezia este conţinută pretutindeni, în mod potenţial, în lucrurile, cele mai străine până în prezent poeziei... Pentru poetul adevărat, totul este poezie" (Apud A. Marino, *op. cit.* p.105).

Până aici toate bune, cât priveşte teoria, poezia şi artele plastice pictura şi scutptura. Dar proza? Modelele ilustre ale avangardei din totdeauna rămân cele din perioada interbelică, fiindcă ele au intrat în concurenţă, dacă nu au fost deviate din aceasta, cu marea proză analitică şi existenţială, de la ruşi, francezi, irlandezi, nemţi până la... Urmuz al nostru (1883 -1993).

În revista "Urmuz" (an I, nr.3, martie 1928), tânărul de atunci Geo Bogza definea romanul ca pe "un vehicol vertiginos. Instalat

comod între două pagini, el te duce dincolo de realitate. Sportul acesta îl practică cu pasiune fetele de pension şi tinerii bărbieri repetenţi la mandolină. Deschizând romanul, cum ai ridica cortina unui teatru, imediat personajele încep a se agita scoţând panglici pe nas. Spre deosebire de teatru, la roman, ai în plus, avantajul de a-i vedea scoţându-şi izmenele şi spălându-se pe dinţi. Unele personagii de roman îşi fac destăinuiri reciproce spre disperarea cititorului inteligent. Romancieri se numesc oamenii care le fabrică, de obicei, ei au un râs băligos".

Între prozele avangardiste interbelice din România se numără şi cele semnate de Ilarie Voronca, Ştefan Roll, Geo Bogza, Mihai Cosma, Virgil Gheorghiu, Saşa Pană, Dan Faur, Max Blecher şi Ion Vinea. Ultimii doi sunt cei mai importanţi prozatori (în ordine valorică): *Întâmplări în irealitatea imediată. Inimi cicatrizate şi Vizuina luminată*, de M. Blecher (1909-1938) *Lunatecii* şi *Venin de mai*, romane de Ion Vinea (1895-1964).

Am invocat, printr-o coborâre în timp, câteva referinţe despre avangardă, pentru a impune o platformă de judecată a actualei scrieri din anul 1993.

Chiar dacă la noi avangarda (interbelică şi apoi recurenţa ei prin suprarealismul imediat după 1944) nu a produs mutaţii spectaculoase la nivelul poeziei - unde s-a dovedit cu acută cerbicie - nici critica şi istoria literară n-au revendicat-o ca pe o înnoire binefăcătoare. Mai târziu, nici n-a fost posibil, căci după 1947/1948-1989 finalitatea socială (uneori sociologică) a operei de artă era indiciul suprem de valoare. Iar ceea ce s-a creat în diasporă, în perioada amintită, n-a avut posibilitatea (legală) de a influenţa în vreun fel creaţia din ţară. Cum şi reciproca e valabilă.

În acest context şi în această ordine de idei, tentativa matematicianului / informatician Florentin Smarandache ne apare ca o avangardă târzie. Iar paradoxismul său devine o faţetă a unui logos ascuns (apreciat contradictoriu în multe părţi ale lumii).

În fond, actuala scriere, supusă canoanelor clasice de definire a prozei, nici nu este un roman. Autorul are două nivele distante de scriitură: 1) *alegoria* şi *parabola*, care sunt elemente de tehnică literară, validate ca atare, şi 2) *limbajul concret*, crud, mustos până

la *injurie* şi *calambur* ieftin (în unele cazuri).

Autorul porneşte de la o ţară imaginară - Wodania - peste care, ca în basme, stăpâneşte un tiran Hon Hyn.

Pentru a-i povesti toate fărădelegile sale - de la tinereţe pân'spre bătrâneţe - cu un comentariu policrom, cartea este împărţită în trei părţi, beneficiind de o *dedicaţie, un facsimil, o notă a editorului, o addenda* şi *o erată*. Mai trebuie precizat că, apelând la modelul *manuscrisului găsit* (evident, în condiţii misterioase!), truc cu o vechime de peste două sute de ani (la englezi şi la francezi), adoptând uneori o exprimare regională (oltenească), trece la câteva răbufniri mesianice:

> "Pentru ce, Doamne, acest CERC ÎNCHIS să îţi strângă în chingă creierii leoarcă...
>
> "Pentru ce, Doamne, toate aceste rele în Wodania şi un CERC VICIOS în care te învârte societatea ostilă ţie nu este PRIMUL CERC, nici ultimul.
>
> "Pentru, ce, Doamne, acest NEANT TELURIC să-ţi umple inima de tristeţe. . ,
>
> "O, ţara mea de dor
> de ducă..."

Definindu-şi creaţia (de faţă), autorul scrie:

> "Aceasta nu este, deci, o carte, ci un om bolnav. Ea nu merită să aibă un titlu, nu merită să aibă un cititor şi nici un autor. Căci este produsul altora, un copil de incubator născut într-o republică de animale, *cattle farm*, rasa: om".

Nuanţa paradoxistă, ivită spre finalul enunţului de mai înainte, se luminează mai incolo, când autorul, caracterizându-şi propriul stil "de gimnastică literară", scrie cu aldine ***"Acesta este un mod de cum nu se scrie literatura, fiindcă neliterarul a căpătat în modernism valoare literară".***

Aşadar, Smarandache, într-un gest de baricadă, îşi propune să scrie "cea mai proastă carte din lume" (Cum lui Sylvester Stallone i

s-ar fi cuvenit un Oscar pentru cel mai prost rol din multe filme):

Dacă n-am avea modelele de avangardă din România şi din lume, l-am crede pe cuvânt, pe autor, căci altfel dorinţa de a obţine "un record personal cu care să te mândreşti în veci" este o depoziţie naivă, superfluă.

În fine, ca-ntr-o *Ţiganiadă* bufă, peste care a trecut umbra lui Don Quijote, Smarandache descoperă tot felul de tare sociale, politice, economice, morale (şi câte vor mai fi) ale unei dictaturi totalitare. Oricum, din Europa de est şi nu din America Latină (A se vedea marii prozatori de la Carpentier la Márquez; care au apelat la un fantastic magic, controlabil în datele lui estetice). Într-o ediţie a romanului *Recursul la metodă*, B.P.T., Edit. Minerva, 1988, traducătorul Dan Munteanu reproduce un Cuvânt înainte al lui Alejo Carpentier (1904-1980), intitulat *Istoria neromanţată a Recursului la metodă*. Citându-l pe un sociolog francez, "specializat în chestiunile latinoamericane", reţine: "îţi vine greu să crezi: din primele zile de independenţă şi până azi, în ţările noastre s-au înregistrat 222 de dictaturi, mai mari sau mai mici, mai lungi sau mai efemere (sic!), sprijinite de 535 de lovituri militare!... Din punct de vedere al duratei acestora - ca să nu citãm decât exemplele cele mai însemnate - sunt de reţinut următoarele: Porfirio Diaz (Mexic), 35 de ani la putere; Rafael Leónidas Trujillo; (republica Dominicană), 31; Juan Viconte Gómez (Venezuela), 27; Manuel Estrada Cabrera (Guatemala), 22; Antonio Guzmán Blanca (Venezuela), 18; Alfredo Strossner (Paraguay), 23; Jean Pierre Boyer (Haiti), 25; Jorge Ubico (Guatemala), 14 etc., etc."

La Smarandache, istoria prea vie a României "de ieri" este stoarsă până la lacrimă şi caricatură, încât orânduirea fonfoistă a lui Hon Hyn a paralizat şi pârjolit totul -de la ideea de libertate până la aceea de muncă. În cuplu cu soţia lui, tiranul a devenit un monstru ca în *Complotul bubei*, 1869, de B.P. Haşdeu, urmărind în mod organizat ca lepra politică (alta decât *Ciuma* lui Camus din 1947?) să cuprindă toată existenţa ("Că trebuie o plagă/ Să fie ţara-ntreagă,/ Când buba şade sus"!). De la mistificarea istoriei -în favoare-i, decapitarea intelectualităţii şi până la naşterile planificate (într-un program demografic greu de crezut), nimic nu se mişcă în Wodania fără ştiinţa lui Hon Hyn.

În mod voit, scriitorul sare dintr-un registru stilistic într-altul, pentru a umfla fiziologia grotescă a protagonistului şi a sateliţilor lui.

Având pe alocuri ţinuta unui "poemation eroi-comico-satiric", dicteul lui Smarandache apelează conştient la subsoluri de pagină, în aceeaşi formulă impusă de Ion Budai-Deleanu, explicându-şi în numele editorului (adesea), unele "rostiri" din ţesătura epică a textului de mai sus. Aşa aflăm la pag.128 că romanul se întrerupe, fiindcă autorului i s-a găsit cadavrul aruncat într-o fântână părăsită: Din *Necrologul* redactat la repezeală (în editura unde cartea se culegea) se spicuiesc câteva trăsături ale operei defunctului. Fiind vorba de *non-roman*, scrierii i se găsesc calităţi, dar şi neajunsuri, asemănându-l trilogiei *Omului fără însuşiri* (1930 - 1943) a austriacului Robert Musil (1880 - 1942).

În treacăt fie zis, R. Musil prezenta o ţară - Cacania (monarhia cezaro-crăiască) în care "nu exista nici o ambiţie economică, nici un vis de hegemonie". Cacania "era, un stat care nu mai supravieţuia decât prin forţa obişnuinţei".

Să se fi gândit romancierul Smarandache să creeze, în replică, o scriere în care dinamismul şi forţa de putere, de dominare să fie totală, dincolo de ceea ce au cunoscut regimurile politice anterioare în... Wodania?

Dacă da, atunci, autorul -printr-un pasaj al necrologului său (redactat în vibraţia macedonskiană a *Nopţii de noiembrie*)- îşi defineşte bine scrierea: "Roman demascator, se vrea o analiză amănunţită a orânduirii sale.

Uneori lucrurilor li se spune pe şleau, cam *grosso modo*, alteori, evaziv, cu brizbrizuri verbale. Dar stilul incisiv este frecvent încâlcit şi brutal şi violent şi spurcat şi neruşinat, chiar pleonastic, năprasnic, dezabuziv, cu conotaţii peiorative, vulgar, pornografic".

Sau:

> "Spirit discontinuu şi cam neponderat, aduce deseori motivaţii puerile, riscând să intre în didacticism; în ciuda unor lacune, spargeri de sens şi de ritm, redondanţe, infatuări,

trebuie scoasă în relief cutezanța autorului, riscul pe care şi-l asumase..."

Şi încă o frază - din Necrolog - care explică de aici înainte aglutinarea unor texte, ce se doresc reverberații ale totalitarismului descris chirurgical mai înainte. Biografia autorului încărcată şi biciuită în lagăre de concentrare în afară de țară, dar şi în, Wodania, unde n-a putut să-şi publice tot ce şi-a dorit, îl determină pe autor să se revolte şi împotriva "normelor şi tradițiilor artistice". Conchizând paradoxist:

"Non-vers, non-oeuvre, non-littérature... non-oui!"

Acel *non-oui* este unul din multele paradoxuri să le zicem agreabile cu care ne întâlnim în această carte. Ca tehnică, "paradoxul e o alarmă a inteligenței, un contact inedit cu adevărul; valoarea lui e una de excepție" (Al. Paleologu, *Bunul simț ca paradox*, Edit. Cartea Românească, 1972, p.9)

Dacă până la pagina 128, când autorul a lansat o revoltă *post festum*, de fapt o revoltă în genunchi, cu intruziuni, uneori fals avangardiste, începând cu paginile 132-133 se vede atitudinea tranşantă a prozatorului. Este vorba de reproducerea a două mici broşuri adnotate "cândva" de autor.

Prima se intitulează *Politica înțeleaptă a Partidului Fonfoist*, apărută la Editura Politică.

Adnotările au şi jocul parabolei, deşi autorul coboară, (de ce oare?) în "ulița mare" de multe ori, fără izbânzi artistice.

Sunt vizate *Sarcinile teoriei fonfoiste, Obiectivele, Trăsăturile, Metoda, Programul Partidului*, definirea democrației fonfoiste.

Din ultima parte a "broşurii" - democrația fonfoistă - luarea în răspăr (fără o anume ordine) a tuturor obiectivelor totalitarismului de "ieri" trădează un spirit raționalist dedat calculului logic şi subtextual. Nu ştiu dacă el ține de încastrarea într-un roman, dar dacă ne gândim că textualiştii postmodernişti au atâtea "documente" în aparatul epic, de ce n-am admite şi acest joc de inteligență al lui Smarandache? Căci fiecare formulare a sa tinde să aibă caracter de

aforism care se pliază foarte bine pe situația social-politică și culturală din Wodania mai pe îndelete (în atenția autorului, concret; de aici aspectul jurnalier (și fără de gardă!) în cele trei părți narate. Luăm câteva exemple, la întâmplare;

"Întrucât balanța comercială a Wodaniei este deficitară, s-a mai așezat un pietroi în talerul stâng pentru a o echilibra";

"eficiență mare la pagube";

"folosirea cât mai chibzuită a fondurilor băneşti şi materiale în scopul irosirii lor grabnice";

"apropierea dintre munca fizică şi cea intelectuală: hamalul să care bagaje cu mintea, în imaginație, cercetătorul şi proiectantul să judece cu dosul";

"creşterea rolului sindicatelor în aservirea lor guvernului";

"libertatea individuală se poate realiza numai în cadrul înrobirii colective";

"fiecare cetățean are obligația să apere dezastrul (l-am putea denumi mai exact "crah-ul economic şi social al patriei");

"sărbătorirea fonfoistă de la 16 iunie, ziua Internațională a celor ce trândăvesc".

Parodierea limbajului (din toate domeniile vieții) îndoctrinat de ideologia comunistă a zilelor de "ieri" îl face pe autor un revoltat inegalabil. Sensurile devin nonsensuri, ideile, nonidei, oamenii... vai ce paradox!

A doua broşură, un *Manual de filosofie* (Ed. Politică, Anul 69 e.f.) se ocupă de... fonfoismul ştiințific. De data aceasta, prin grila grotescului, Florentin Smarandache devine inegalabil. Cu siguranță "manualul" nu are legătură cu ipoteticul fir epic, strecurat până aci, dar angajează cu suplețe o inteligență aparte. Aici, paradoxul este cultivat în sine, dincolo de el, rămâne cerul gol şi Dumnezeu.

Respectând, în principiu, rigorile oricărui manual, scriitorul începe cu o prefață. Ea fiind scrisă de pe poziții partizane ale tiranului conducător, sunt excluşi, prin nominalizare, toți filosofii clasici (de

la antici până la moderni), rămânând doar H.H. care, "cu multă modestie, s-a autoselectat numai pe sine-ceilalți nemaiavând loc" (Cred că umblatul prin lume Marin Sorescu, cel din *Viziunea vizuinii*, Ed.Albatros 1982, ar fi invidios citind acest capitol. Căci scrierea sa, subintitulată "roman într-o doară", este adnotată în josul paginii astfel: "În două părți (*Partea întâi* și *Partea a doua*), cu un număr suficient de capitole, având un motto întâmplător, și cu două volume de versuri inedite, în afară de text, intitulate *Țoiuri* și *Ventuze* (vol.I, *Țoiuri*, și vol.II, *Ventuze*). La care se adaugă un Indice Alfabetic și Cuprinsul").

În continuare, manualul explică obiectivele și scopul pentru care trebuie schimbat totul, deoarece conducătorul "Hyn experimentează o nouă orânduire în Wodania, superioară din punct de vedere irațional Utopiei lui Th. Morus".

Jocul *de-a filosofia* intră, dincolo de aspectul pur specializat, în domenii conexe, din științele umaniste sau exacte. Studiază (parodiază, nu?!) prezența neologismelor din limba latină, fie că sunt substantive, adjective sau verbe. Exemplu tutelar: *fonfoism* și derivatele lui.

În ascensiunea șarjei sale, Florentin Smarandache urcă, prin lexicografie, în domeniul filosofic, definind pe două coloane (ca odinioară Virgil Teodorescu, în 1940, un text bilingv intitulat *Poem în leopardă*) sintagme, expresii sau cuvinte care au tangență cu învățătura fonfoistă. Nu cumva maoismul să-l fi provocat pe autor în lărgirea perimetrului acestui cuvânt, văzut în "n" combinațiile lui din limbile greacă, latină, engleză, franceză, italiană? Munca este uriașă, căci sunt explicate în fișă peste 70 de formațiuni lingvistice - toate inventate și, din când în când, puse pe seama marilor filosofi sau derivate din presupusele texte ale acestora. Atenție, rigoarea științifică în privința tehnicii și demersului explicativ este respectată întocmai. Iar ca originalitatea acestei părți (poate unică în lume, prin complectitudinea ei) să fie și mai șocantă, Smarandache îi adaugă un... *Indice de nume*. Domină de la distanță (era și firesc, nu?!) trimiterile la *țară* - Wodania - 26, și la *conducător* - 50! Iată, zice, subtextual și rece, autorul că statistica vine în întâmpinarea ideii de... totalitarism.

De data aceasta, jocul parodiei în cazul marilor filosofi şi oameni de cultură ai lumii se explică foarte bine. Exemple: Machiavelli Vasile, Bacon Marcel, Feuerbach Nicolae, Galilei Hon, Goethe Nae, Popescu Aristotel etc. Adică, dictatorul, unicul zeu pe pământul Wodaniei, a deformat totul. El devine, dacă nu forţez comparaţia, un fel de Midias al răului - pe ce pune mâna şi gândul, totul se transformă în contrariul lui, în anormal, în negru. O lume răsturnată îi apare Dictatorului ca opera lui cea mai de preţ. El este, în viziunea lui Smarandache, Satana care a uzurpat (sau a încercat) ordinea lui Dumnezeu, dictator care, în halucinaţia lui, se socoteşte Principiul Prim al vieţii din Wodania. Dictatorul este un faraon modern!

Manualul se încheie cu... un *Cuprins* şi o casetă tehnică. Aceasta din urmă, din păcate, conţine o străvezie păcăleală chiar la adresa redactorilor cărţii de faţă, nu o incriminare a redactorilor... fonfoişti ! Ce-nseamnă lectori Olga *Orbu* şi Nelu *Sclerozatu*, tehnoredactor, Cela *Ciungu*?! Minor, minor, totul este aici minor, că nici nu trebuie comentat!

Prima broşură cuprinde paginile 133-148, cea de a doua, 149-176. Prima are preţul 1 leu, cea de a doua, în valută: $0 Preţul manualului de filosofie este tulburător, prin semnificaţia lui. Oficiile de interpretare aparţin, aşadar, fiecărui cititor (elev, student, om matur).

Când istoricul literar părea să fie mulţumit, fiindcă descoperise adevărata literatură de avangardă - gen 1993 - în variantă... paradoxistă, autorul Florentin Smarandache mai adaugă nişte "răzleţe" - pe aceeaşi temă. Ele nu-şi mai aveau însă rostul. Cititorul naiv le va accepta ca pe nişte "adăusături" ale editorului, nu?, la fărădelegile sau crimele Dictatorului Hon Hyn, dezvăluite în prima parte a... *Nonromanului*. Este vorba de:

1. *interzicerea dragostei* (unde "of "-ul în proză alternează cu "of "-ul în formă de poezie şi cu calamburul)

"care fundişti fundează fundaţia
financiază filantropică funcţionarilor
francezi fierbând fasolea fără foc

fiindcă focul face
face FUM".

În perioada interbelică, C. S. Nicolaescu-Plopşor publica asemenea "texte" sub titlul de "încurcături de limbă";

2. *Dictatura lui Hyn analfabetul*
Migraţia poporului

Semnalez la p.185-186 două caligrame avangardiste. Le transcriu cu o reală plăcere a citatului memorabil:

"Mise opreş teres piraţi a
Mis e o preş tere spira ţia
Miseo pre şter espi raţia
M is eop reşt eres pir aţ ia
Miseopreşterespiraţia
Miseopreş terespiraţia
Mi se opreşte respiraţia"

Atenţie la noile cuvinte formate în cele 6 variante derivate grafic de la enunţul atât de clar *mi se opreşte respiraţia: piraţi, preş, spira, raţia, eres, ia, mis*. Iată de ce experimentalismul avangardist poate fi constructivist şi apreciat ca atare.

Cel de al doilea exemplu:

"Nichita Stănescu respiră şi mort, eu nici viu. Iată adevărata viaţă a morţilor şi-adevărata moarte a viilor. A venit A

venit iarna
Mi-acoperă vârsta cu îngheţ
Cadavrele degeră în cimitire
Viaţa poartă fuste senzuale
Au îngălbenit strugurii pe deal
Şi sânii ies ciorchini în mângâiere
Nu mai e numai verde prin vii
Şi nici feciorii dragoste nu fac

Nu tu păşuni, nu tu,
, nu ,

Revii cu mâinile albastre de nor
şi făptura spartă în faţă
Fiinţa verde de sex şi de păr
plină de frunte ţigancă
noaptea se taie în două
între picioare feline.

Au amorţit gânduri de gri
Calul aruncă în cer cu copita
Pun hamuri la ham
şi armăsarul la la mov

şi scapă la tine
se scapă în
te scuipă pe"

În cadrul aceluiaşi capitol (2) mai întâlnim astfel de jocuri, dar vai, limbajul este jurnalier, politizat ieftin, fără efectele scontate.

O breşă lăudabilă îşi face loc - *arta spectacolului*, fiindcă Hyn dialoghează şi cu morţii:

"BOLINTINEANU (către Hyn)
Când sceptrul greu mâna ăţi apasă
Altuia mai harnic locul tău îi lasă
HYN (Scos din fire pentru asemenea obrăznicie)
Ai noroc Bolintineanule, că eşti mort. Că dacă nu, ţi-aş fi arătat eu ţie... Te-aş fi trimis la plimbare între patru blane, să vizitezi morga...
(Hyn e cam sărit de pe fix, ţăcănit)".

Şi viitorul dramaturg Florentin Smarandache (vezi trilogia *Metaistorie*, care conţine piesele *Formarea omului nou*, *O lume întoarsă pe dos* şi *Patria de animale*, Buc., Edit. Doris, 1993) îşi

aduce aminte nu de Dictatorul (din toate timpurile), ci de unul anume din România.

De aceea, în continuare, începe să dea indicații scenice vizând "fonfoismul" acestuia. În replică, după ce îi alege lui Hon Hyn cuvinte care nu conțin vibranta "r" ("Cine va ști să mă asculte nu mă va asculta"), romancierul, pentru a-l parafraza pe Valéry, conchide triumfător: "Întotdeauna când zic ceva, eu zic de fapt altceva".

3. *Educația fonfoistă* (are notabil un microcareu rebusist, intitulat *Patria mea* și publicat în revista "Era fonfoistă").

4. *Epoca nonvalorilor*

5. *Parole, parole, parole*

6. *Fonfoiștii au creat anti-lumea lor*

7. *Turmele de oameni* (cu groaznice, insuportabile expresii excrementiale!)

Mai sunt două capitole, care distonează vizibil, în ansamblul lor, dar și în țesătura subtextuală a sensurilor, cu celelalte.

Este vorba de *Revolta apelor* și de *Addenda* (alta, evident, decât cea cu... *Manifestul paradoxist!*)

Prima este un poem tragic în proză, desprins în formă postmodernistă din finalul creației lui Goga, *Oltul* ("Dar de ne-am prăpădi cu toții,/Tu Oltule, să ne răzbuni!").

Smarandache, și el mesianic, scrie:

> "Odată, izvoarele și pârâurile și fluviile au făcut revoltă națională, erau atâțate de starea de (anti) lucruri din Wodania, / s-au umflat și-au dat peste țară (...) și-au fugit până la urmă dincolo de hotare" ș.a.m.d.

În *Addenda* se reproduce sau se inventează texte semnate sau în linia stilului lui Camus, Vasile Conta, Aug. Buzura, Al. Ivasiuc, J.P. Sartre, O. Paler ("pentru a-și combate frica, omul trebuie să înceapă prin a o mărturisi"), M.A. Asturias, P. Emmanuel, Maxim Gorki, Mircea Eliade, Hermann Broch și alții (textele sunt scrise în limbile română și franceză).

Așadar, lângă un poem tragic, o notație filosofică despre putere, frică, singurătate, călău și victimă.

Neputând renunța la gestul său de frondă, la p. 235 a *Nonromanului*, Florentin Smarandache adaugă următoarea *Erată* (în speranța că își rotunjește ceea ce a redactat până aci!)

"A se citi în loc de
fonfoism
Wodania
Hyn
Tarikovskaia

Mă bate gândul să cred că autorul a tras, cu ochiul la gestul marelui Dimitrie Cantemir care în finalul *Istoriei ieroglifice* (1705) a dat o *Scară a numerelor și cuvintelor ieroglificești tâlcuitoare.*

Cercetătorul atent va descifra clar mesajul scriitorului Smarandache care și-a încercat talentul în "n" combinații de texte (epice, mai puțin dramatice și, din când în când, lirice) pentru a-și dezvălui sau a-și evalua o atitudine tranșantă față de un anume dictator, dar, prin extensie, de orice dictatură care duce numai la totalitarism. Chiar dacă autorul l-a plasat în Europa de Est.

Așa stând lucrurile, *Nonroman*-ul de față este o *operă deschisă* (Umberto Eco) în care s-au destins mai puțin informații, cât "variațiuni pe aceeași temă" - A PUTERII. Ele pot fi oricând înmulțite, dar în cadrul aceluiași cerc. Vezi și desenul de pe copertă - cerc orientat. Autorul a depus el însuși mărturie, prin propria-i biografie, întretăiată de mrejele politicului, care îl împing astăzi, în stare de libertate, să se contemple și narcisiac, ieșind din spațiul literaturii imaginare și intrând în literatura-document.

Cititorul obișnuit cu fluența unui text epic va fi contrariat până la refuzul lecturii, îndrăsnind să urmărească pas cu pas fraza lui Smarandache. (Ea nuanțează "plăcerea aristocratică de a displăcea" Hugo Friedrich). Scriitorul sare ca un arc dintr-o parte într-alta, în spațiu și timp, în registrele lingvistice de la cele de extracție vulgară, până la cele academice literare, sobre, sau de la notația derizorie, "de rușine", până la cea inventată normal, logic, fără poncife și jocuri (false) de litere, cuvinte, fraze, ortografie și punctuație. Totul sau

pe toate le-a avut în vedere lucidul şi raţionalul scriitor.

Se află în spatele acestui "ucigător du-te vino" din plan compoziţional şi formal un travaliu nebănuit, o migală şi un calcul de benedictin. Fiindcă nu e un domeniu al existenţei umane, chiar şi al culturii din care Smarandache să nu-şi fi extras seve sau să nu-l fi crucificat. Pentru el, totalitarismul -văzut în latura lui paroxistică, diabolică - nu putea fi tratat decât prin alegorie şi parabolă, în care satira îşi subsumează (ca la romani) umoristicul, comicul şi grotescul.

Filipica de astăzi a lui Smarandache (care trebuie rescrisă la a doua ediţie mai inteligibil, fără limbaje pestilenţiale) l-ar apropia fie de Swift, Gogol, de Musil sau Kafka. Printr-o bună organizare interioară a substanţei, s-ar produce şi redimensionarea semnificaţiilor ei; poate chiar în sens paradoxist.

Dincolo de toate, scrierea de acum (sau de mâine) rămâne una marcată de politic, căruia i s-au subordonat odinioară în România toate - de la social la economic, de la cultural, la filosofic. Mai larg vorbind, este un roman cu teză (fără să fie tezist!) care - dincolo de scriitura extrem de variată, de complexă (calculată clar a fi aşa!) - arată ce fragile sunt graniţele literaturii. Pe de altă parte, *Nonroman*-ul este şi un document despre starea de a fi şi a gândi într-o epocă totalitară, de la sfârşitul mileniului al doilea. Suferinţele tânărului... Smarandache au cunoscut astfel limanul.

*

* *

P.S. Purtând de mai multă vreme o corespondenţă cu autorul; am intrat şi în posesia unor ecouri (1993-1994) ale acestei scrieri din ţară şi din străinătate (El colaborând până acum la aproape 100 de publicaţii din lume şi fiind prezent în peste 20 de antologii). Iată câteva:

Prof. univ. dr. *Ion Rotaru* (Universitatea Bucureşti): "Am citit pe nerăsuflate, ca să zic aşa "Nonromanul". Nu e "nonroman", e... nimic. Nici eseu, nici pamflet, nici poezie, nici politică, nici memorialistică. E non-orice".

Bujor Nedelcovici - scriitor - Paris: "Am început să-l citesc... cu interes. Mi se pare extrem de original la nivel de limbaj, construcţie şi viziune".

Constantin M. Popa, scriitor Craiova: "Nonroman" este un roman, într-adevăr, "de sertar", purtat ani la rând în sacul fără fund al exilului. Această parabolă atroce despre totalitarism, despre alienare, obedienţă vinovată şi minciună, oportunism, cruzime, violenţă, monstruozitate, scrisă într-un stil dur, tensionat, lipsit de pudibonderie, îl aşază pe Florentin Smarandache alături de Orwell, Konwicki, Koestler, Baconski şi marchează o nouă dimensiune a *Mişcării Literare Paradoxiste*".

Nicolae Marinescu, directorul Edit. Aius, Craiova: "Nonromanul reprezintă o ruptură totală faţă de orice şablon literar autohton (...). El foloseşte un limbaj foarte apropiat de vorbirea curentă (uneori cu accente dure), pentru a descrie imagini groteşti, stări de lucruri nefireşti, pe care simţurile lui hiperdezvoltate le plasează în sfera absurdului, amplificându-le astfel semnificaţiile".

Corneliu Florea, redactor la "Jurnalul liber", Canada: "Sunt convins că va fi gustat din plin de Non-cititori".

Geo Vasile, în "Baricada", 14 sept. 1993 (Bucureşti): "Citind acest eşafodaj întemeiat din aproape toate genurile literare cunoscute, acest discurs polimorf al scriitorului, înţelegem că o doctrină totalitară nu poate fi demontată, ultragiată şi neutralizată în toate pliurile ei, decât la modul homeopatic, adică adoptând instrumente de expresie "totalitare". Împotriva unui monstru nu se poate lupta decât deghizat în propriul lui echipament".

"Nonroman" este cea mai incisivă carte ce s-a scris vreodată împotriva tiraniei totalitare, împotriva celei mai distructive şi groteşti utopii. Un pamflet baroc (nu scutit de imperfecţiuni, gratuităţi, redundanţă, cădere în inventariere de truisme), dar de o necruţătoare virulenţă, cu adresă directă, în ciuda parabolei cusute cu aţă albă".

Constantin Corduneanu, în "Libertas Mathematica", Arlington, Texas, U.S.A., 1993, p. 211: Semnalează, mai întâi, activitatea de cunoscut matematician a lui Fl. Smarandache, apoi, amintind preocupările sale literare, se referă la *Nonroman*, al cărui protagonist (Hon Hyn) este Ceauşescu.

Vasile Gurău, romancier, Germania: "La început am fost şocat (trebuie s-o recunosc) şi eram tentat să mă consider victima unei farse, ori a unui farseur. Pe măsură ce mă cufundam (la figurat) în lectură, îmi dădeam însă seama că mă aflu în faţa operei unui nonconformist care taie cu barda toate barierele convenţionalului şi scoate la iveală stafia lumii în care trăim, în toată hidoşenia ei".

Alex. Vlad Lungu, editor al revistei "Conexiuni", Montreal, Canada:

"*Nonroman* pe care-l consider o înşiruire de expresii, unele amuzante, altele vulgare prin limbaj. Vulgaritatea poate exista şi fără cuvinte triviale! Dacă-mi permiteţi, ca o sugestie, pe copertă ar trebui specificat: "Se adresează cititorilor adulţi", nu pentru că cei sub 18 ani nu ştiu despre ce-i vorba, ci pentru faptul că nu are un sens educativ".

Ionel Ciupureanu, Craiova "... ar trebui să te fereşti de un pericol: trei, patru, zece cărţi în maniera "nonromanului", sau chiar două, nu cred că rezistă. Am sentimentul că acest *Nonroman* este unic şi nu se mai poate reveni la tragica experienţă".

*

* *

N. B. **1.** Fiind direct interesat de *apariţia corectă a Nonromanului*, Fl. Smarandache îmi atrage atenţia într-o scrisoare din 22 martie 1994 că îl rugase pe editor - aproape testamentar - să aibă în vedere: punerea în pagină; caracterul de literă; culoarea (culorile) hârtiei; Natura şi culoarea coperţilor; şi câte altete, vizând procesul atât de complex al unei tipărituri. Dar...

Autorul dorea, deci, să reactualizeze (să reabiliteze) ceea ce susţinuseră simboliştii prin semnele grafice (vezi şi Macedonski al nostru) şi preluaseră (mărturisit sau nu) avangardiştii lumii din primele decenii ale veacului XX.

Cum cartea lui Smarandache a apărut în 1993, să înţelegem că veacul nostru se încheie (sau se poate încheia!) în plan literar tot cu... avangardă! A sosit ceasul să privim înapoi cu mânie?!

2. Pe parcursul redactării comentariului nostru, am avut mereu vie lectura următoarelor cărţi:

Henri-Pierre Cathalia - *Epoca dezinformării*, traducere de Nicolae Bărbulescu, Buc., Edit. Militară, 1991, p. 304;

Ion Petcu - *Ceauşescu* -un fanatic al puterii (biografie neretuşată) Buc., Edit. Românul, 1994, 395 p. (cu ilustraţii).

"ESTETICA PARADOXISMULUI"

*Titu Popescu, *Estetica paradoxismului*,
Bucureşti, Ed. SOCIETĂŢII TEMPUS, 1995

"Tout homme a raison quand
il admet qu'il s'est trompé" Voltaire

❍"Paradoxismul" e şi el o "revoltă"; am putea adăuga "culturală", "ştiinţifică". Dar n'ar fi de ajuns. O revoluţie "copernicană"? E poate termenul cel mai potrivit. Ea se *învârteşte* pe axul central al rolului existenţei noastre, cum spune (citat de autor) Basarab Nicolescu: *"de a face posibil imposibilul"*. În toate domeniile, mai ales în gândire (sau ce-a mai rămas din ea.)❍

RADU ENESCU
"Steaua", Cluj-Napoca, Anul XLVIII, Nr. 7, iulie 1997, pp. 47-48

Prima întrebare stârnită din nedumerire, a cititorului, privitor la titlu, ar putea fi următoarea: "Există oare o estetică a paradoxismului"?

În urma unei analize mai îndeaproape a celor două concepte am putea trage concluzia că între ele există un fel de "îngemănare", şi unele "paralelisme" care, cum se spune, "axiomatic", se întâlnesc la "infinit". Atât din punct de vedere "aistetic", cât şi logic. Ca atare, titlul cărţii, cred, e o fericită descoperire, - "une trouvaille" cum spun francezii - a autorului Titu Popescu.

În timp ce Estetica având ca obiect/funcţie "judecăţi de apreciere", în mare măsură "normative", privitor la "binomul" Frumos-Urât, paradoxul, cum afirma Ştefan Lupasco, se prezintă ca o "tensiune" între tendinţe care, opunându-se se condiţionează şi se presupun.

Titlul capitolului introductiv, *De la paradox la paradoxism*, ne întoarce cu veacuri în urmă spre originea conceptului "paradoxism", cuvânt care la prima "vedere", la primul "auz", ar putea avea o rezonanţă oarecum rebarbativă. Ca atare, îmi îngădui o scurtă desluşire.

Cuvântul "para", în limba greacă are două sensuri (lucru curios, aproape contrarii): "alături de" şi, în acelaşi timp, "contra", "împotriva" (paratrăznet, parapluie, de pildă). Iar "doxa", substantiv, se traduce în majoritatea cazurilor, "opinie", "judecată".

Cuvântul "paradox", substantiv, a dat naştere mai târziu, prin secolul al 16-lea adjectivului "paradoxal", iar spre sfârşitul veacului 18, unui nou substantiv, "paradoxism".

Fiindcă de "judecată" (doxa) veni vorba, "paradoxa" în limbaj curent e considerată ca un fel de "raţionament" împotriva "opiniei în mod general admisă"; împotriva judecăţii de "bun simţ", iar în limbajul "academic"... o abatere de la raţiunea "pură". O "răzvrătire", spunea Gaston Bachelard, dornică de a se descătuşa din cingătoarea "scolastică" a Logicii.

"Paradoxul - citez pe autor - este *simultan* concluzie şi «provocare», constând într'o concomitenţă a contrarilor, care-i dă adevărata specificitate".

Paradoxul nu e un cerc vicios ("L'homme naît bon - spunea Rousseau - c'est la société qui le déprave"... Dar cine a depravat societatea?). Paradoxul nu e nici un paralogism - raționament fals. Căci, așa cum bine accentuează Titu Popescu, "în sfera de competență" a paradoxului se încadrează și "logica contrariului".

Citând pe Solomon Marcus, autorul consideră că "utilizarea paradoxului este fundamental *terapeutică*". Firesc. Ca și "jocul". În fond, paradoxa e un fel de "joc de cuvinte și de înțelesuri"; a cărei funcție nu este numai "distracție", ci și o gimnastică mintală. În ce privește jocul, "ingredientul" plăcutului îi conferă rolul terapeutic. (Ca și râsul, a cărui terapie a analizat-o magistral atât Bergson, cât și Marcel Pagnol).

"Paradoxismul stârnește un fel de euforie continuă a libertății, ca o voluptate experimentală a tot-permisului", scrie Titu Popescu. Penetrantă analiză. Abandonarea tuturor prejudecăților oferă posibilitatea de a se reînnoi prin *erezie*. (1)

Analizele subtile ale autorului: înțelesurile "ascunse" pe care ni le sugerează, sunt ca o "zgâlțâiere" a minții; o gimnastică continuă care, în loc să obosească, ne sprintenește mintea. Și uneori ne impune TĂCERE. Dar nu tăcerea "toropită", ci cea gânditoare.

În *La pensée et le langage* (Michel Moscato) autorul, în scurte cuvinte expune teoria lui Watson: "La pensée est si liée au langage que *penser* revient à se parler à soi-même".

Citind pe Titu Popescu, "îți cam dă de furcă", vreau să spun, "te pune pe gânduri". Și începi să vorbești singur, să cugeți. Mare merit... "se parler à soi-même"... Dialogul cu tine însuți.

"Protagonistul și agentul trecerii reale de la paradox la paradoxism este, desigur, Florentin Smarandache", afirmă Titu Popescu. "Smarandache: un protest împotriva totalitarismului comunist". Eu cred că împotriva "totalitarismului" în general... chiar și a Logicei cu ale ei "legi" rigide, sau a unei Morale constringentă, cu ale ei "legi", norme...

Mă întreb dacă nu cumva l-am putea considera și pe poetul nostru național un precursor al paradoxismului:

"Când sorii se sting și când stelele pică,
Îmi vine a crede, că toate-s nimică."

(Totul e nimic, şi nimicul e Tot)

Există o zicală franceză: "Chassez le naturel; il revient au galop". Şi mintea se întreabă: "c'est quoi le naturel"? Ar trebui să cugetăm şi asupra proverbelor şi zicalelor, în lumina paradoxismului. Ar fi o bună terapie.

"Paradoxismul năzuieşte să dobândească o dezvoltare ulterioară care să fie în măsură să generalizeze literatura la "spaţiile ştiinţifice" scrie Titu Popescu,... cu privirea îndreptată spre Lobachevski, Rieman (noile geometrii neo-euclidiene) sau la chimia neo-lavoisiană (Destouche), şi, desigur, la Logica neo-aristotelică, referitor la "categorii"... Sarcina e pasionantă, dar grea. Însuşi Gaston Bachelard ne previne din început: "L'utilisation des systèmes philosophiques dans des domaines éloignés de leur origine spirituelle est toujours une opération délicate, parfois décevante".

Cum e firesc, autorul nu putea să treacă cu vederea "histrionicul". Teatrul, acel "plaqué sur du vivant". Teatrul: "...un jeu qui se donne des airs de vie", cum îl definea Jules Renard. Şi nici să nu amintească de "prestidigitatorii" (cum îi numeşte el) meta-limbajului care au "colaborat" la caducitatea genurilor literare tradiţionale: Ionescu, Cioran, Gherasim Luca. Chiar şi la caducitatea Surrealismului (Breton, Tzara, Eluard), care plecase pe drumul "bun", dar care - aş spune eu - a îmbătrânit înainte de a ajunge la maturitate. ("Le Suréalisme est mort du *sectarisme* imbécile de ses propres adèptes" spunea Antonin Artaud.)

- Méfions-nous du sectarism! e o bună povaţă.

"Anti" (contra), particula magică a paradoxismului, desfiinţează literatura (tradiţională) pentru a o reînfiinţa în sincronie cu noile realităţi în general.

O întrebare privitor la "omul de litere". În ce măsură *vanitatea*, ca "umflare în pene", şi în aceeaşi măsură "goliciune" poate fi creatoare în domeniul culturii? întrebare la care Titu Popescu ne aminteşte de spusele lui Camil Petrescu: "Vanitatea, orgoliul, preced opera de artă, şi în acest sens orgoliul e creator". "Îndrăzneala e o caracteristică; o şcoală a "curajului". Romanticii aveau patos, modernii au impetuozitate.

În ce priveşte filosofia "absurdului", a unui Cioran, de pildă... până pe culmile disperării (din ne-pricepere, neînțelegere, ne-cuprindere), ea nu e o "gimnastică" mintala pentru a ne lasa "bouche bée." Absurdul este al *vieții*, înainte de a fi al literaturii.

Revenind la punctul de plecare, la precursorul Paradoxismului, Titu Popescu ne aminteşte ca majoritatea scriitorilor pricepuți în "materie", îl consideră pe Smarandache drept "cel mai mare poet al secolului XX".

Pe bună dreptate se întreba Smarandache (paradoxal "emfatic"): "Sans moi, que deviendra la poésie"?

"Vai de cel ce nu crede în credința sbirului".

Citind documentata carte a lui Titu Popescu, un erudit, sau mai pe româneşte "tobă de carte" (formulă care ar trebui analizată ca multe alte zicale "paradoxale"), îmi vine în minte "butada" lui Cioran: "Essayez d'être libres, vous mourrez de faim".

E posibil, dar, cum bine aminteşte Titu Popescu de-a-lungul Esteticii, libertatea, cea fizică, cea a gândirii, cea de a putea scrie, e o hrană sufletească mult mai prețioasă decât "pâinea cea de toate zilele".

Cine n'a cunoscut "cazanul cu smoală", sau mlaştina Canalului, ale României comuniste, cum spune autorul, nu ştie ce este râvna, foamea de slobozenie... Acolo s'a creat "semnul şi consemnul", acolo s'a zămislit noua "semantică" a sensului şi a ne-sensului, a paradoxului libertății încătuşate.

Noi, cei fugiți, care respiram liberi, chiar dacă nu aveam cu ce să ne potolim foamea, găseam pe câte cineva care să ne oblojească.

Cioran, pe care l-am admirat, şi de care suntem mândri, n'a murit de foame; şi, slavă Domnului, a fost un om liber, cu vorba şi cu slova.

"La logique contemporaine a besoin de
réformes psychologiques" (Gaston Bachelard)

Cartea lui Titu Popescu trebuie citită şi apoi răsfoită pe îndelete; şi cu mintea limpede.

"Estetica paradoxismului" apare la sfârşit de veac: un secol care a cunoscut zeci de revoluții în lumea întreagă, atâtea războaie; şi crâncene bătălii de idei.

"Paradoxismul" e şi el o "revoltă"; am putea adăuga "culturală", "ştiinţifică". Dar n'ar fi de ajuns. O revoluţie "copernicană"? E poate termenul cel mai potrivit. Ea se *învârteşte* pe axul central al rolului existenţei noastre, cum spune (citat de autor) Basarab Nicolescu: *"de a face posibil imposibilul"*. În toate domeniile, mai ales în gândire (sau ce-a mai rămas din ea.)

(1) Unii autori consideră paradoxul, în mod eronat, o specie de sofism, ignorând faptul că sofiştii de odinioară, itineranţi, de pildă Gorgias sau Protagoras, erau admiraţi şi consideraţi ca nişte taumaturgi, tămăduitori; termen care s'a transmis mai târziu şi în religie: Sfântul Grigore Taumaturgul.

DESPRE AVENTURA PARADOXISTĂ*

*Titu Popescu, Estetica paradoxismului, Bucureşti, Ed. SOCIETĂŢII TEMPUS, 1995

Eminentul estetician şi critic Titu Popescu a publicat volumul **Estetica paradoxismului**, o încercare monografică asupra activităţii polimorfe şi debordante a lui Florentin Smarandache (poet şi matematician, prozator, dramaturg şi autor de manifeste şi "programe"), temperament focos şi radical, neobosit angajat într'o ambiţioasă autopropulsare, cel care, în urmă cu câţiva ani, a iniţiat şi proclamat o mişcare avangardistă, botezată "paradoxism". Cartea lui T.P., meşteşugit structurată, analizează, comentează şi interpretează paradoxismul cu evidentă simpatie şi incontestabilă competenţă. Exegeza şi apologia se împletesc firesc în cele şapte capitole. Latura exegetică, după ce trece în revistă bazele teoretice ale "mişcării", prezintă, în largi acolade critice, scrierile lui Florentin Smarandache. Deosebit de bogate şi concludente apar paginile consacrate rădăcinilor genetice ale paradoxismului. Şerpuirile apologetice ale textului alunecă uneori în afirmaţii riscante şi nefondate. Neluând în seamă faptul că paradoxismul este, cel puţin deocamdată, o "mişcare" strict personală a lui Florentin Smanrandache, apologetul scrie că ar fi vorba, de pe acum, de o veritabilă "şcoală literară" şi de o mişcare cuprinzând un mare număr de "aderenţi şi simpatizanţi". Simpatizanţi, desigur, întrucât iniţiatorul paradoxismului este un personaj talentat şi interesant. Dar aderenţi? Ar putea fi socotiţi ca atare numeroşii literaţi ce se află în corespondenţă cu Smarandache sau au scris despre el? Credem că aderenţii adevăraţi, adică autorii de texte paradoxiste, se lasă încă aşteptaţi. Cât despre "şcoală" - cine a mai pomenit una cu un singur discipol, care este, în acelaşi timp, şi profesor?

Despre paradoxism s'a scris destul de mult şi deseori pertinent. Monografia lui T.P. ni se pare a fi textul pro Smarandache cel mai valoros şi împlinit.

ALEXANDRU LUNGU

in *Argo*, Bonn, nr. 13/1996

PARADOXISMUL SAU DRAMA AUTOMATISMELOR

❍De-a lungul a 139 de pagini plus 4 de bibliografie se întinde strădania eseistului Titu Popescu de a impune paradoxismul drept un concept estetic teoretizat şi ilustrat prin cărţile lui Florentin Smarandache, încă tânărul autor rezident în SUA.❍Dacă ni se îngăduie, opinia noastră este că benigna teorie artistică a lui Florentin Smarandache, precum şi cărţile acestuia, devin, în primele o sută de pagini, pretext al unei veritabile performaţe eseistice, id est un text rafinat şi intens prin care Titu Popescu îşi probează fără ostentaţie nu numai lecturile atotcuprinzătoare, ci şi iscusita dicţiune a construcţiei prin succesive asimilări şi edificări.❍Fără să cadă în hagiografie, eseistul este convins de propriul demers recuperator, văzând în Florentin Smarandache o întrupare a filosofiei paradoxiste, un autor al etniei **alternative.** Ale cărui cărţi, din păcate prea puţin cunoscute, sunt marcate de alchimicul paradox al propriei vieţi: "tensiunea scânteietoare, debordanţa lirică, disonanţa organizată, ironia dezinvolturii şi demonismul rece, riscul lucid şi naivitatea, jubilaţia şi nepăsarea".❍

GEO VASILE

in *Luceafărul*, Bucureşti, nr. 17 (316), serie nouă, miercuri, 7 mai 1997, p.16

De-a lungul a 139 de pagini plus 4 de bibliografie se întinde strădania eseistului Titu Popescu de a impune paradoxismul drept un concept estetic teoretizat şi ilustrat prin cărţile lui Florentin Smarandache, încă tânărul autor rezident în SUA. Personalizarea mişcării literare a paradoxismului prin "smarandachism" ar presupune, în primul rând, o bună cunoaştere în România a cărţilor ce au generat respectivul **ism.** Dar, vai, scriitorul şi matematicianul vâlcean este mult mai cunoscut în Europa şi SUA decât în Bucureşti; ceea ce nu ne ştirbeşte cu nimic fervoarea asociativă a informaţiei şi autenticitatea vocaţiei eseistului de a-şi susţine şi concretiza eşafodajul teoretic. Importantă ni se pare mărturisirea lui Titu Popescu, el însuşi rezident la München, conform căreia scrierea acestei cărţi s-a încheiat fără ca inspiratorul ei, Florentin Smarandache, să-i fie cunoscut, fizic vorbind: Persoana lui mi-e străină, personalitatea lui îmi este aproape. Aceasta e garanţia sincerităţii rândurilor ce urmează. Dacă ni se îngăduie, opinia noastră este că benigna teorie artistică a lui Florentin Smarandache, precum şi cărţile acestuia, devin, în primele o sută de pagini, pretext al unei veritabile performaţe eseistice, id est un text rafinat şi intens prin care Titu Popescu îşi probează fără ostentaţie nu numai lecturile atotcuprinzătoare, ci şi iscusita dicţiune a construcţiei prin succesive asimilări şi edificări. Teoria se ţese şi se concretizează asemeni unei pânze de păianjen care abia în final îşi numeşte nutrimentul: paradoxul ca sorginte a lucrărilor lui Florentin Smarandache. Sunt invocaţi autori iluştri, de la St. Lupaşco la Solomon Marcus, de la Blaga la A. Moles şi Dufrenne. Şi totuşi, ce este paradoxismul, evident legat de paradox ca "plus cunoaşterea minus-cunoaşterii"? Radicalizare, erezie, voluptate experimentală fără frontiere? Pusee euforice sau negativiste în vecinătatea unor reacţii controlate de anarhie?

Oare acest comportament artistic n-a fost deja clasat de avangărzile deja istorice? Titu Popescu se străduieşte să demonstreze că dinamica scriiturii este inepuizabilă şi că artistul, în intuitiva sa sustragere de sub acţiunea manipulatoare a Puterii de a-l serializa,

nu conteneşte să adopte noi strategii apte să "recuperez starea de grație a obiectului artistic". Paradoxismul converteşte comedia automatismelor, cultivată de avangardă în **dramă,** punând sub semnul întrebării virtuozitatea formală. Aflat în filiație postmodernistă, paradoxismul absoarbe şi redă simptomatologia sfârşitului de mileniu: "simultaneizarea informației la scară planetară, revoluția granițelor formale, democratizarea relațiilor inter-individuale şi a conştiinței de sine (...)". Paradoxismul presupune experiențele-limită de viață, recunoscând şi refrazând, totodată, nivelarea şi umilirea umanului în statistici şi expertize electronice. Dincolo de jocul formal şi cultura efectului, poezia şi proza lui Florentin Smarandache, guru-ul paradoxismului, conştientizează emergența rostirii mesajului. Citându-l pe Constantin M. Popa, Titu Popescu inventariază o serie de înaintaşi ai paradoxismului: Apollinaire, Jarry, Urmuz, Vinea, Claude Sernet, Nichita Stănescu, Bacovia ş.a., oferind cititorului rolul de protagonist al jocului intertextual, paradoxismul aduce oximoronul în stare de şoc, în timp ce paradoxul îşi epuizează valențele antinomiei. Recâştigarea individualității pierdute şi a candorii libertine, pare a fi operația nobilă săvârşită de paradoxism într-o lume grăbită, automatizată, fragmentară, interdisciplinară, tipizată, globalizantă. Acreditarea unei realități de compensație începe chiar cu exterioritatea textelor paradoxiste: **vizualizarea** câmpului semantic, sintaxă iconografă non-verbală, imagismul contestă în primul rând fonocentrismul structuralist şi logocentrismul. Este reîmprospătat însuşi misterul comunicării prin însoțirea fotogramelor cu scriitura. Trecând în revista poezia, proza (**America. Paradisul diavolului,** 1992; **Nonroman,** 1992; **Fugit...,** 1994 şi teatrul lui Florentin Smarandache), Titu Popescu probează un adevărat tur de forță critică, reuşind să califice şi să valorizeze fiecare lucrare în parte, dar şi curentul subteran ce le leagă, generator şi insurgent în acelaşi timp. O terifiantă autoflagelare lexicală a realului săvârşeşte Florentin Smarandache, spre a se identifica pe sine şi ceea ce deosebeşte viața de coşmarul de coşmarul totalitar. Care nu este numai unul de ordin social; orice formă de autoritarism sau puritanism este sancționată de paradoxistul nostru în ultimele sale proze

scurte prin reducerea la absurd, simultan sarcastic şi paroxistic. Prodigios până la risipă în idei, autori citaţi şi formulări memorabile, Titu Popescu reuşeşte să definească un autor prin succesive învăluiri şi pertinente demonstraţii comparatiste. Fără să cadă în hagiografie, eseistul este convins de propriul demers recuperator, văzând în Florentin Smarandache o întrupare a filosofiei paradoxiste, un autor al etniei **alternative.** Ale cărui cărţi, din păcate prea puţin cunoscute, sunt marcate de alchimicul paradox al propriei vieţi: "tensiunea scânteietoare, debordanţa lirică, disonanţa organizată, ironia dezinvolturii şi demonismul rece, riscul lucid şi naivitatea, jubilaţia şi nepăsarea".

EXORCISTUL DIN PHOENIX

❍ Esențial pentru Florentin Smarandache este încrederea sa nețărmurită în propria expresie, fie ea jurnal, lettrism, grafism, eboşe, document, non-roman sau poezie. ❍ Pentru Florentin Smarandache nu există tabuuri, ci doar libertatea celor mai izbitoare asociații de cuvinte căzute din abolitul turn Babel. ❍ Ironic până la paroxism, paradoxal până la silogism, iconoclast până la delicioase jocuri anagramatice, Florentin Smarandache este un computer-land al himerelor salvate. ❍

GEO VASILE

in *Baricada*, Bucureşti nr. 26 (181) / 29 iunie 1993

Mărturisesc că de Mişcarea Literară Paradoxistă sau, pe scurt, **Paradoxismul,** n-am auzit decât în urma primirii la redacţie a unor "materiale" semnate de **Florentin Smarandache,** în prezent, rezident permanent în SUA.

Supriza a fost amplificată de faptul că acelaşi colet, expediat din Arizona, conţinea câteva diplome, prin care eu, alături de alţi colegi de redacţie, eram declaraţi membri de onoare ai pomenitei mişcări. Ne-am bucurat în primul rând că **"Baricada"** a pătruns atât de departe, mesajul ei politic şi cultural reuşind să-l convingă pe corespondentul nostru român să-şi dezvăluie nesuferinţa aproape organică faţă de totalitarismul ceauşist, identitatea pluridisciplinară şi vocaţia paradoxului ca mod **de a rezista** împotriva absurdului monstruos.

Florentin Smarandache s-a născut la 10 decembrie 1954 în Bălceştii de Vâlcea; diplomat al Facultăţii de matematică din Craiova, mai are la activ doi ani de pedagogie şi un semestru de matematică la Universitatea din Arizona. Profesional vorbind, debutează în 1979 la I.U.G. Craiova, ca analist-programator; din 1981 este profesor de matematică la Bălceşti, apoi la un colegiu din Maroc, Craiova, Drăgoteşti. Din 1986 dă meditaţii particulare de franceză, este şi translator ş.a.m.d. Destinul său, evoluând între rigoare, tenacitate şi progresivă negaţie a unui regim ce părea să ne îngroape pe toţi, îşi cristalizează opţiunea finală, **paradoxistă,** de ce nu?

Din toamna lui 1988, Florentin Smarandache se află în lagărele de refugiaţi din Istanbul şi Ankara, câştigându-şi existenţa din lecţii particulare. În martie 1990, emigrează în SUA, stabilindu-se în Arizona, oraşul Phoenix, unde "funcţionează" ca **software engineer** la Honeywell Inc.

Mult mai provocatoare se arată a fi activitatea sa literară, începută în România în 1980, derivată, se pare, din matematică. Fapt e că, acum, dl Smarandache este autorul a 3 cărţi în limba

engleză, publicate în SUA, a 5 volume în limba română (unul publicat la "Litera", în 1981, trei în Maroc şi traduse în franceză în 1982-1984, şi ultimul "America-paradisul diavolului, jurnal de emigrant", apărut la Ed. AIUS, Craiova, 1992), la care se adaugă două culegeri de **non-poeme şi anti-poeme** scrise în limba franceză, tipărite în Maroc şi reeditate în Franţa.

Dar F.S., în calitate de ctitor al platformei-program "Paradoxismul", o mişcare literară al cărei preşedinte şi slujitor este, a devenit membru al multor academii, societăţi, asociaţii, ligi, uniuni şi fundaţii de poezie şi creaţie din India, SUA, Anglia, Franţa, România. Amintim doar două dintre cele 7 premii, distincţii şi medalii primite de scriitorul oltean Florentin Smarandache: Diploma de onoare pentru poezie fantezistă şi Medalia de Argint pentru ansamblul operei, ambele primite în Franţa, 1992. Numele său figurează în "Who's Who in the World", "Who's Who in Writers, Editors of Poets", "Directory of American Poets and Fiction Writers", "5000 Personalities of the World" ş.a. Despre scrierile sale s-au pronunţat **Ştefan Baciu, Virgil Nemoianu, Dan Costescu, Pierre Dubrunquez, Chantal Signoret, Claude le Roy, Horia Nestorescu-Bălceşti, George Ciorănescu ş.a.** Covârşitor, am zice. Câtă publicitate, atâta dramă. Şi totuşi...

Esenţial pentru Florentin Smarandache este încrederea sa nețărmurită în propria expresie, fie ea jurnal, lettrism, grafism, eboşe, document, non-roman sau poezie. Energia sa creatoare, aproape renascentistă, se consumă pe cele mai labile zone, minate sau bătătorite stilistic, important este ca oximoronul, tandreţea, sfidarea, nonsensul, paradoxul provocator şi plurilingvismul să funcţioneze. Pentru Florentin Smarandache nu există tabuuri, ci doar libertatea celor mai izbitoare asociaţii de cuvinte căzute din abolitul turn Babel. Poetul nu ocoleşte nici locurile comune, nici stările magmatice, nici variaţiunile (necoapte) pe aceeaşi temă, conştient că mulţimea scurtcircuitelor nu poate să nu producă măcar o singură carte de poezie, între Gellu Naum şi optzecişti.

Un lux şi-o voluptate fără calm, o cultură poetică vastissimă, iată tot atâtea argumente ce-i îngăduie lui Florentin Smarandache să pozeze în **exorcist al însăşi ideii de literatură,** într-un blând inchizitor ce parodiază însăşi reputaţia paradoxului ca relaţie între text, cititor şi autor.

Ironic până la paroxism, paradoxal până la silogism, iconoclast până la delicioase jocuri anagramatice, Florentin Smarandache este un computer-land al himerelor salvate.

LITERATURA PARADOXISTĂ IN-CREATĂ DE SMARANDACHE

❍Smarandache, cât a locuit în casa aceea din Phoenix, părea timid, ruşinos, şi sta în camera lui citind ori scriind într-un carnet. Îşi traducea singur poemele în franceză sau engleză, şi le trimitea pe la reviste în toate continentele. Avea o corespondenţă care-l sufoca! Mă mir de unde atâta energie risipită pentru scrisori!? Şi încă ceva: ţinea un jurnal, îl începuse din România în secret pe vremea dictaturii, apoi în lagăr (mărturisea c-ar fi notat peste 700 păginuţe de bloc notes numai în Turcia) şi-l continua în exil cu încăpăţânare ...❍

MIRCEA MARINESCU

Pe 23 martie 1990 ateriza la aeroport un grup de cinci refugiați români veniți din lagărele turceşti după o aşteptare de 2-3 ani (!). Printre aceştia era şi Florentin Smarandache, despre care nu ştiam mare lucru la vremea aceea. A fost găzduit la domnul Nicoară (ce lucra la "Tolstoy Fondation", şi de aceea mulți noi emigranți luau primul contact cu dumnealui) vreo două luni jumătate pe când l-am vizitat eu.

Smarandache, cât a locuit în casa aceea din Phoenix, părea timid, ruşinos, şi sta în camera lui citind ori scriind într-un carnet. Îşi traducea singur poemele în franceză sau engleză, şi le trimitea pe la reviste în toate continentele. Avea o corespondență care-l sufoca! Mă mir de unde atâta energie risipită pentru scrisori!? Şi încă ceva: ținea un jurnal, îl începuse din România în secret pe vremea dictaturii, apoi în lagăr (mărturisea c-ar fi notat peste 700 păginuțe de bloc notes numai în Turcia) şi-l continua în exil cu încăpățânare ...

Având afinități comune (eu pictez în timpul liber şi cânt la pian) ne-am împrietenit. Ne preocupam de Asociația Românilor din Arizona (Laura Georgescu - preşedinte, Ioan Nicoară - vice-preşedinte, Florentin Smarandache - director cultural), mergeam împreună la Biserica Românească "Sf. Ioan Botezătorul" din nordul Phoenixului, participam la evenimente cu caracter românesc.

... Activitatea lui Smarandache devine impresionantă pe zi ce trece. Cred că face un imens serviciu culturii noastre în lume prin lucrările pe care le publică... cu neastâmpăr oltenesc, aş zice!

De exemplu, o funcție în teoria numerelor se numeşte

Funcția Smarandache: S(n) = *cel mai mic întreg astfel încât (S(n))! se divide la n.*

[Vezi articolele <The Smarandache Function> şi <Mike Mudge pays a return visit to the Florentin Smarandache Function> semnate de cunoscutul scientist englez Mike Mudge în "Personal Computer World", Londra, iulie, 1992, p.420, respectiv februarie, 1993, p.403; precum şi eseul lui Constantin

Corduneanu, Texas State University, din "Libertas Mathematica", Arlington, Vol. 9, 1989, p.175; nota <Smarandache Function featured>, de Debra Austin, apărută în "Honeywell Pride", Phoenix, Arizona, Year 6, No. 10, iunie 22, 1993, p.8 (unde Smarandache lucrează ca inginer de computere).]

Este foarte bine să existe în matematică şi noţiuni de proveniență românească, un aport al nostru la civilizația mondială.

Dar în literatură se manifestă ca un nărăvaş, năpustindu-se, asupra poeziei, în special, s-o desfiinţeze... tocmai pentru a re-înființa-o! Da, este un paradox, pentru că Smarandache a pus bazele unei mişcări noi literare numită paradoxism.

În ce consta acesta? Să-i dăm cuvântul lui Ion Rotaru:

O avangardă internațională inițiată prin anii 1980 de Florentin Smarandache ca un protest împotriva totalitarismului comunist.

La început, mişcarea a fost ca un ***mutism****: a face literatură fără să scrii literatură deloc!!... spre exemplu: o pagină albă însemna un poem! orişice putea să însemne un poem: un desen, o ciornă de caiet, o pictură, nişte graffiti (deci lipsa oricărui cuvânt sau literă măcar!), orice semne abstracte (matematice, chimice, fizice etc.) puse pe pagină...*

Non-literatura creată, în mod paradoxal, a devenit un nou fel de literatură!!

În ultimii ani, paradoxismul a generalizat vechiul termen de <literatură> în spații n-dimensionale sau de-a dreptul ştiinţifice (Lobacevsky, Riemann, Banach etc.). (Orice domeniu de cunoaştere poate fi îmbunătățit prin metode din alte domenii, de cunoaştere opuse.) Astfel, în spațiul real cu 3 dimensiuni:

- o floare (culeasă din grădină) este considerată ***in corpore*** *un poem!*

- zborul unei rachete în cer!

- sunetele unui cimpoi, de asemenea!

Deci, un poem poate fi: un obiect, o ființă, un fenomen, o stare, o idee... (sau un grup de...). Intelegibil într-un limbaj universal (nu

mai este nevoie de traducere!) NU doar sub formă scrisă ori recitată pe scenă...

[Vezi Colecția de Lucrări Paradoxiste de la:
1. Arizona State University, Special Collection, Hayden Library, Tempe, AZ 85287, USA;
2. Muzeul Literaturii Române, Str. Fundației, Nr. 14, Bucureşti, România;
3. Bibliothèque Nationale de France, 58, Rue de Richelieu, 75084 Paris, Ced e x 02, France.]

O uriaşă contribuție la această avangardă o constituie tomusul "Anthology of the Paradoxist Literary Movement" de J. -M. Levenard, I. Rotaru, A. Skemer, 1993, conținând eseuri în 11 limbi (printre care şi română) publicate în perioada 1983-1993 şi implicând peste 150 scriitori din 28 de țări.

Pe urmă, fondatorul a efectuat un turneu literar pe la universități, academii şi asociații artistice în Brazilia (Rio de Janeiro, Belo Horizonte, Florianopolis, Blumenau, Joinville, Ouro Presto, Brasilia, Joao Pessoa) la invitația mai multor scriitori locali (31 mai - 20 iunie) prezentând eseul "A History of the Paradoxism" cu un **Manifesto Brasileiro** în portugheză.

Florentin Smarandache a uimit însă prin acel jurnal de emigrant "America, paradisul diavolului", Ed. Aius, Craiova, 1992, carte de mare succes, cu scene memorabile ale greului început de exilat. Se citea volumul din mână în mână pe unde se apuca... Stilul cursiv, rapid, spusul pe şleau fără nici un fel de ocolişuri au atras enorm la lectură pe românul avid să cunoască America şi modul cum se descurcă aci co-naționalii, încât nu mai lăsau cartea din mână!

Iată şi alte păreri despre furibunda activitate creatoare smarandachiană. De pildă, referitor la romanul său intitulat paradoxal "NonRoman", recent apărut (redactor Ileana Petrescu), cum se pronunță renumiții oameni de litere **Alexandru Ciorănescu** (Spania):

Dragă Domnule Smarandache,

Eşti un om primejdios şi contagios: norocul meu că propagi această sida nouă (sau sită nouă) numai în absenţă, ceea ce mi se pare foarte elegant. De altfel şi foarte corect şi abil. Paradoxul fiind o opoziţie la crezul curent, Dumneata împingi paradoxismul spre o luare de conştiinţă a cititorilor, tocmai ca să rămâi paradoxal.

Adică vrei să ne câştigi ca să ne pierzi; şi după asta?

respectiv **Constantin M. Popa:**

Nonroman** este un roman, într-adevăr, "de sertar", purtat ani la rând în sacul fără fund al exilului. Această parobolă atroce dcspre totalitarism, despre alienare, obedienţă vinovată şi minciună, oportunism, cruzime, violenţă, monstruozitate, scrisă într-un stil dur, tensionat, lipsit de pudibonderie îl aşează pe Florenrin Smarandache alături de Orwell, Konwicki, Koestler, Baconsky şi marchează o nouă dimensiune a **Mişcării Literare Paradoxiste.

Sau ciudata trilogie teatrală "Metaistorie", Ed. Doris, Bucureşti, 1993, despre care tânărul dramaturg american **George F. Redmann** spune:

"A nervous and strange style, source of an explosive personality."

iar dramaturgul **Dan Tărchilă**:

Piesele din acest volum sunt izbucnirea unei revolte împotriva barbariei moderne ridicate pe eşafodul unei concepţii politico-sociale distrugătoare: cumunismul. Autorul se descătuşează de frică şi de obsesii scriind Trilogia dramatică pe care o intitulează cu un nume ge-

neric: METAISTORIE. Publicându-şi cele trei piese, FORMAREA OMULUI NOU, O LUME ÎNTOARSĂ PE DOS şi PATRIA DE ANIMALE, poetul FLORENTIN SMARANDACHE se desprinde de arta poeziei şi abordează arta teatrului, atacând la modul cel mai dur o parte cumplită a unei realităţi istorice. Folosind calea alegoriei dramatice, autorul îşi deschide posibilitatea unei mai mari cuprinderi a orizontului ideilor, unei profunzimi şi generalizări a sensurilor istoriei contemporane.

Ca realizare, ni se pare că prima şi ultima piesă sunt cele mai izbutite. FORMAREA OMULUI NOU o considerăm şi cea mai teatrală. Cât priveşte PATRIA DE ANIMALE, credem că ne aflăm în faţa unei formule dramatice interesante. Renunţarea la rostirea cuvântului pe scenă poate să aibă un efect extraordinar. Sunt în această piesă momente cutremurătoare. Dramaturgul ajunge la un fel de esenţă a teatrului printr-un paradox: se dispensează de cuvântul rostit şi reţine doar gestul actorului. Monstruozitatca şi grotescul se realizează prin formula adoptată de dramaturg, formulă pe care o salutăm cu satisfacţie.

Florentin Smarandache a publicat (în matematică, literatură, rebus) vreo 20 de cărţi şi a colaborat la circa 110 publicaţii(!) de pe întreg mapamondul, profilându-se ca o personalitate în diaspora culturală românească.

LUMEA ÎNTR-UN VERS SAU PARADOXISMUL ÎNTRE TEORIE ŞI PRACTICA SCRIITURII

❍Florentin Smarandache a devenit, astăzi, cel mai cunoscut scriitor român, din generaţiile mai noi, care merge pe urmele notorietăţii unor Marin Sorescu şi Nichita Stănescu, candidaţi, multă vreme, la Premiul Nobel, pe care şi-i poate revendica, într-o bună măsură, ca precursori. Numele lui Florentin Smarandache se leagă, în primul rând, de ***mişcarea literară paradoxistă*** pe care a conceput-o în România, la Craiova, prin anii 1980-1981, când încă, în literatura română, era la modă postmodernismul şi pe care a teoretizat-o, apoi, în Statele Unite ale Americii, prin manifestul: *The paradoxist literary movement* (Phoenix, Arizona, 1992). De atunci, mişcarea paradoxistă şi-a câştigat, pretutindeni, numeroşi aderenţi.❍

conf. univ. dr. OVIDIU GHIDIRMIC
Universitatea din Craiova

Emigrat în Statele Unite ale Americii, după multe peripeții și, după aproape doi ani petrecuți în lagărul de azilanți din Turcia, pentru a scăpa de teroarea totalitarismului comunist, printr-o mare voință de afirmare și de creație, care este marca oricărui destin de excepție, românul Florentin Smarandache - aparținând, astăzi, generației de mijloc, a ajuns, - într-un timp record, în numai câțiva ani, câți s-au scurs din 1990 încoace, un nume de mare notorietate, în literatura și știința mondială. Numai rareori, istoria literaturii și a științei a mai înregistrat un atât de fulgerător succes.

Florentin Smarandache este un scriitor complex: poet, prozator, dramaturg și teoretician, a cărui operă a fost publicată atât în limba română cât și în limbile de circulație: engleză, franceză, spaniolă, italiană, un scriitor dublat de un redutabil matematician, creator de concepte noi, cum sunt funcția și numerele care îi poartă numele. Opera poetică a lui Florentin Smarandache a devenit cunoscută pe multe din meridianele lumii, din America și până în Extremul Orient, India, Coreea de Sud și Japonia. Activitatea sa literară a fost încununată cu prestigioase premii internaționale. Florentin Smarandache este membru al unor societăți și asociații, literare și științifice, de renume mondial și participant la congrese, simpozioane și sesiuni științifice, de o reputație bine cunoscută. Volumele sale, conținând versuri, proză, dramaturgie, memorialistică, se succed cu o uimitoare repeziciune. Asistăm, pur și simplu, la o *"avalanșă Smarandache"*, cum bine spunea un critic român. Avem de-a face cu un *"caz Smarandache"* sau cu un *"fenomen Smarandache"*. Noi l-am numit *"efectul Smarandache"*!

Care sunt cauzele acestui efect? O primă cauză o constituie fascinația *noului* și a *originalității*, care există, peste tot, în lume. Florentin Smarandache aduce, într-adevăr, multe lucruri noi, în literatură și știință, dovedind o excepțională *capacitate de inovație*, care reprezintă nota dominantă a spiritului său, însetat de absolut și de cunoaștere. Apoi, Florentin Smarandache vine dintr-o străveche cultură, cum este cultura română, una dintre cele mai

interesante şi originale culturi europene. România a consemnat, întotdeauna, acest paradox istoric: ţară de un mai scăzut nivel de trai, dar de o impresionantă cultură şi creativitate, îmbogăţind patrimoniul universal al valorilor spirituate, din toate timpurile. Constituită pe o solidă tradiţie, cultura română a avut, prin reflex, o mare putere de inovaţie şi a dat, de multe ori, tonul mişcărilor de avangardă, aşa cum s-a întâmplat cu Tristan Tzara, care în timpul primului război mondial a iniţiat în Elveţia, la Zurich, în 1916, un nou curent literar: *dadaismul*, cu Eugen Ionescu, scriitor francez de origine română, care a pus bazele teatrului modern al absurdului, cu Constantin Brâncuşi, considerat, pe bună dreptate, părintele sculpturii moderne.

Mai ales Oltenia, provincia natală a lui Florentin Smarandache, a manifestat această aplecare pronunţată spre inovaţie. Nu ştim ce va fi scris Florin Vasiliu, un alt exeget român al operei smarandachene, în cartea sa: *Paradoxism's main roots*, pe care n-am apucat să o citim. Dar, acestea sunt "*rădăcinile*" lui Florentin Smarandache!

Despre Florentin Smarandache s-a scris, până în prezent, o impresionantă bibliografie critică, demnă de invidiat, alcătuită din sute de studii şi articole şi din câteva cărţi, dintre care cea mai temeinică, prin informaţie şi documentaţie, rămâne aceea a lui Titu Popescu: *Estetica paradoxismului* (Editura Societăţii "Tempus", Bucureşti, 1995).

Florentin Smarandache a devenit, astăzi, cel mai cunoscut scriitor român, din generaţiile mai noi, care merge pe urmele notorietăţii unor Marin Sorescu şi Nichita Stănescu, candidaţi, multă vreme, la Premiul Nobel, pe care şi-i poate revendica, într-o bună măsură, ca precursori. Numele lui Florentin Smarandache se leagă, în primul rând, de ***mişcarea literară paradoxistă*** pe care a conceput-o în România, la Craiova, prin anii 1980-1981, când încă, în literatura română, era la modă postmodernismul şi pe care a teoretizat-o, apoi, în Statele Unite ale Americii, prin manifestul: *The paradoxist literary movement* (Phoenix, Arizona, 1992). De atunci, mişcarea paradoxistă şi-a câştigat, pretutindeni, numeroşi aderenţi.

Paradoxismul poate fi considerat, fără nici o exagerare, *ultima*

avangardă a secolului nostru, dacă ținem seama că până la finele acestui veac mai sunt doar câțiva ani, timp în care este aproape exclus să mai apară o nouă mișcare literară amplă, de răsunet și de ecou internațional.

În ce ne privește, socotim această nouă mișcare literară cu nimic mai prejos decât *dadaismul* lui Tristan Tzara, scriitor al cărui centenar a fost sărbătorit la UNESCO, anul trecut. Dimpotrivă, *paradoxismul* ne apare ca un moment superior în evoluția avangardei secolului nostru. Dacă *dadaismul* a fost o mișcare clădită pe baze mai mult sentimentale, dezordonată, haotică, fără un program precis, cultivând hazardul pur, asociațiile cu totul întâmplătoare, *paradoxismul* este o mișcare care are o doctrină filozofică și un program coerent, mai multă rigoare demonstrativă, urmărind să surprindă suprastructura epocii contemporane și spiritul specific al veacului nostru.

Temperament artistic impresionabil, spirit mai mult intuitiv decât speculativ, Tristan Tzara n-a avut și o vocație teoretică deosebită, de aceea *dadaismul* a sfârșit în *suprarealism*, curent mai viabil, având în André Breton un teoretician superior.

Să nu uităm că Florentin Smarandache este un scriitor dublat de un matematician, că are o structură dual, de scriitor și matematician în același timp, că în personalitatea sa scritorul colaborează, în chip exemplar, cu matematicianul. Și în această privință, cultura română și-a constituit deja o tradiție: cazul lui Ion Barbu, de pildă, unul dintre cei mai mari poeți români din perioada interbelică, reprezentant de seamă al *ermetismului* și matematician de renume internațional, creator de concepte și de noțiuni, de termeni noi în domeniul matematicilor, care-i poartă numele, cum sunt *"spațiile Barbilian"* în geometrie și care-i va fi servit lui Florentin Smarandache drept un model, ce merită să fie urmat.

Florentin Smarandache a înțeles că nu poate exista un curent literar fără o solidă bază teoretică și, ajutat de o excepțională capacitate speculativă și de o cultură filozofică demnă de apreciat, a găsit în "*paradox*" întregul suport teoretic al mișcării pe care a întemeiat-o. "*Paradoxul*" (grecescul *para* - contra; *doxa* - opinie) este cea mai spectaculoasă figură a spiritului și formă de cunoaștere,

pe care a inventat-o umanitatea, de-a lungul timpului. *Paradoxul* este, aşa cum ne arată chiar etimologia termenului, o "*contra opinie*" prin care se răstoarnă clişeele şi locurile comune, un mod de a scoate gândirea din inerţie şi comoditate. *Paradoxul* înseamnă surprinderea contradicţiei, ce formează însăşi esenţa vieţii. Paradoxurile sunt, prin urmare, nu numai gnoseologice, de ordinul cunoaşterii, ci şi ontologice, existenţiale. Însăşi existenţa umană se întemeiază pe *paradox*. Paradoxurile filozofice, logice şi matematice se constituie într-un vast capitol al istoriei spiritului uman, care - după părerea noastră - nu a fost explorat şi cercetat îndeajuns, până astăzi, şi în profunzime. Nu cunoaştem, până acum, nici un studiu exhaustiv şi bine articulat, pe această temă fascinantă a istoriei culturii.

Chiar Florentin Smarandache nu urmăreşte, sistematic, evoluţia *paradoxului* în cultura universală, de la aporiile lui Zenn şi de la sofişti şi până la existenţialismul filozofic contemporan. Nici nu putea să o facă, în cadrul restrâns, al unui *manifest*. Scriitorul român a resimţit nevoia şi, probabil, că o va face, într-un studiu aflat, deocamdată, în manuscris. *Philosophia paradoxae*, pentru a demonstra că există o întreagă disciplină, din antichitate până astăzi, pe care o putem numi *paradoxologie* şi care include filozofia, logica, matematica şi celelalte discipline ale cunoaşterii, prin care ni se poate releva importanţa capitală a *paradoxului* în istoria spiritului uman. Dar, Florentin Smarandache are meritul, deloc neglijabil, de a fi desemnat, prin termenul de *paradoxism*, pentru prima dată, un întreg curent literar. ***Paradoxismul*** nu se rezumă numai la cultivarea *paradoxurilor*. Dacă s-ar limita numai la atât, ar însemna că *paradoxismul* ar fi un curent supratemporal sau, mai precis, una dintre cele mai vaste direcţii din istoria spiritului uman. *Paradoxismul*, aşa cum îl înţelege Florentin Smarandache, nu epuizează întreaga sferă a *paradoxologiei*. Prin *paradoxism*, Florentin Smarandache vrea să definească numai *paradoxismul* modern, ca un curent al epocii contemporane. *Paradoxismul*, conceput de Florentin Smarandache, preia nu numai elemente ale avangardei, în general, nu numai *dadaismul* lui Tristan Tzara, cu nonconformismul şi teribilismul său, cu fronda sa juvenilă, cu dorinţa de a epata spiritul filistin, îngust, mărginit, mic burghez, dar

asimilează şi literatura existenţialistă a absurdului, în frunte cu Eugen Ionescu şi Samuel Beckett. Dacă pentru literatura existenţialistă a *absurdului*, lumea apare lipsită de *sens*, pentru Florentin Smarandache chiar *nonsensul* are un *sens*. De aici vine şi titlul unuia dintre cele mai incitante volume ale sale: *Le sens du non-sens* şi încă din perioada de început, publicat în Maroc (1984)! Să ne reamintim, însă, că un mare filozof român, ca Lucian Blaga, care făcea din mister un concept central, spunea, printr-un aforism, că nimic nu este mai bogat în *înţelesuri* decât *neînţelesul*. Tulburător *"paradox"*, care anticipează *paradoxismul* smarandachean! *Paradoxismul* este, în esenţă, o "poetică a negaţiei", aşa cum s-a observat, pe bună dreptate. Particulele *"anti"* şi *"non"* devin particulele *"magice"*, cu care operează şi pe care le întâlnim, la tot pasul. Conceptul de *"antiliteratură"* a ajuns, deja, un *"clişeu"*, ca oricare altele, apărut în perioadele de *"criză"* ale literaturii, când impresia că s-a scris prea multă literatură devine de-a dreptul copleşitoare şi tiranică, pentru un spirit creator, care vrea să aducă un coeficient de noutate şi originalitate. Conceptul de *"antiliteratură"* este născut dintr-o exasperare a spiritului creator şi se afirmă, cu mai multă pregnanţă şi tărie, pe la sfârşitul secolului trecut, odată cu Verlaine, un concept care vizează convenţionalitatea şi artificialitatea, lipsa de autenticitate a literaturii: "Şi tot restul este literatură!" - spunea, la modul ironic, unul dintre poeţii *"bleslemaţi"*, pe care Baudelaire îl considera un... *"antipoet"*. Tot Verlaine avea, pentru prima oară, impresia că scrie... *"Romanţe fără cuvinte"*! Avangarda a vehiculat până la saţietate conceptul de *"antiliteratură"*. Negând literatura, avangarda nu a făcut altceva decât să o afirme! Cu alte cuvinte, avangarda a lucrat, până la urmă, în favoarea lui Shakespeare, Dante, Cervantes, Goethe, adică pentru marile glorii ale literaturii. Negaţia, care nu afirmă, devine... *"nihilism"*, care este unul dintre marile curente ale gândirii contemporane.

Paradoxismul asimilează, bineînţeles, şi *nihilismul* contemporan. Dar, *paradoxul* este negaţia care afirmă, de la bun început, constructivă şi nu distructivă. *Nihilismul* contemporan ajunge, tot în mod paradoxal, la un conformism al nonconformismului! Campionul nihilismului contemporan este românul Emil Cioran,

autor în mare vogă, astăzi, care - în opinia noastră - nu este decât, ca să recurgem, iarăşi, la un paradox... un *"moralist"* fără morală, deşi rămâne unul dintre cei mai mari "stilişti" ai literaturii franceze, aşa cum înşişi francezii îl recunosc.

Cei mai mulţi dintre exegeţi văd în **paradoxism** o continuare, o prelungire a *postmodernismului*, o altă faţă a acestuia. Nu împărtăşim, deloc, un astfel de punct de vedere, pentru că *postmodernismul* nu este decât un reflex, în literatură, al textualismului şi al semioticii, o mişcare literară născută din critică şi, ca atare, un nou convenţionalism, dus la extrem, o stilizare a convenţiilor literare. *Postmodernismul* rescrie, într-o tonalitate parodică şi ironică, literatura anterioară. În proza postmodernistă, acţiunea este înlocuită de *"scriitură"*. În postmodernism, nu asistăm decât la avatarurile scriiturii.

Paradoxismul este chiar o reacţie la *postmodernism* şi înseamnă eliberarea de toate convenţiile literaturii.

Florentin Smarandache declară, în manifestul său paradoxist, că face *"antiliteratură"*, că este un *"nonpoet"*, care scrie *"nonpoeme"* ş.a.m.d. Scriitorul român se află în război tocmai cu *"cuvântul"*, principala unealtă a literaturii, pe care o suspectează de imposibilitatea de a exprima toată gama sentimentelor umane. Poetul paradoxist scrie, în consecinţă, *"poeme fără nici un vers"*, în care apar numai titlurile, iar resturile paginilor rămân goale, pentru a fi completate de imaginaţia cititorilor. Textele sunt ilustrate cu figuri geometrice, desene, linii, semne etc. Acesta este *"graphopoemul"*, ce merge pe linia *"pictopoeziei"* avangardiste. Poezia nu se face, deci, numai cu cuvintele. Nichita Stănescu, care poate fi considerat un precursor al paradoxiştilor, credea că poezia se face cu... *"Necuvintele"* (este chiar titlul unuia dintre volumele sale). În felul acesta, se recurge la limbajul obiectual, în care dispare graniţa dintre semnificat şi semnificant. Ceea ce-l obsedează pe teoreticianul paradoxismului este depăşirea barierelor lingvistice, a limbilor convenţionale. Florentin Smarandache crede că poezia are chiar o limbă a ei, aparte, specială, universală, pe care o numeşte, cu ironie, dar şi în serios "păsărească". Nichita Stănescu o numea metaforic:

"limba poezească". Mesajul poeziei devine, astfel, translingvistic şi chiar paralingvistic. Asistăm, în acest mod, la un deconstructivism total şi la "autodistrugere semiotică", cum spunea cineva. Dar, orice am face, nu putem scăpa de cuvânt. Ce ne facem cu Heidegger, cel mai mare filosof al veacului, care spune că limba însăşi este poezie şi omul locuieşte în cuvânt?! O asemenea perspectivă, deschisă de paradoxişti, nu rămâne valabilă, decât dacă vrem să subliniem drama necomunicării, care este unul din simptomele alienării omului modern.

Paradoxismul merge încă şi mai departe şi spune că poezia este viaţa însăşi, deci, o dimensiune esenţială a existenţei. Poezia poate însemna şi un colţ de natură şi o floare, un obiect, o figură umană, un surâs, zborul unei rachete în cosmos ş.a.m.d. Acest lucru nu este, însă, deloc nou. Aşa ceva s-a mai spus şi se va spune mereu. Acesta este *"frumosul natural"*, pe care nu trebuie să-l confundăm cu *"esteticul"*, cu frumosul literar-artistic!

Mult mai interesantă, dar fără sorţi de izbândă, este încercarea paradoxistă de a scientiza arta. Mentalitatea veacului nostru este clar pozitivistă şi tehnocratică. Veacul nostru este dominat de ştiinţă şi tehnică, un veac tehnocratic, de demonism şi de trufie luciferică. Este un mare pericol să ajungem la o adevărată *"paranoie a ştiinţei"*, pentru că trebuie să ne dăm seama, nu numai de marile ei performanţe, dar şi de limitele ei. Ştiinţa nu poate explica absolut totul. Marile mistere ale lumii vor continua să rămână impenetrabile. Apoi, ştiinţa şi tehnica se pot întoarce împotriva omului, întocmai ca în situaţia Ucenicului Vrăjitor, din **Faustul** lui Goethe, care nu mai poate opri infernalul mecanism pe care l-a declanşat: *"Să ne ferească Dumnezeu!"* - ultima vorbă înţeleaptă a ateistului, *"Fetişizarea"* nu este decât o atitudine primitivă, de mentalitate tribală. Cu atât mai grav este dacă apare la noi, cei care ne numim "moderni". Fetişizarea ştiinţei şi tehnicii duce la dezumanizare, alienare şi necomunicare. Dar, nu avem ce-i face! Aceasta este structura mentală a veacului nostru, veac al crizei moral-religioase, în care categoriile morale sunt ameninţate cu dispariţia, în care, vorba lui Nietzsche, marele filosof - profet, *"Dumnezeu e mort!"*,

când Noul Babilon e pe cale de a se reinstaura, când Sodoma şi Gomora au renăscut! Şi mai este ceva în plus. Progresul ştiinţifico-tehnic nu este totuna cu progresul literar-artistic. Aici zace o mare confuzie! Progresul tehnico-ştiinţific presupune salturi bruşte. O nouă descoperire ştiinţifică sau tehnică le anulează pe cele anterioare. Dar, ca să preluăm un savuros calambur, din manifestul paradoxiştilor: *"Totul este relativ, chiar şi teoria relativităţii!"* Dezvoltarea literaturii şi artei este o construcţie în continuare. Până la urmă, inovaţia literar-artistică este asimilată de tradiţie.

Este limpede că programul paradoxist frizează imposibilul. Paradoxiştii se salvează, însă, prin umor, tot printr-un calambur: *"Totul este posibil, chiar şi imposibilul!"* - care este, de fapt, şi deviza supremă a mişcării paradoxiste.

Sunt toate acestea, aşa cum au şi fost catalogate, de către unii exegeţi, simple elucubraţii cabalistice sau *"acrobaţii paranoice"*? Hotărât, nu! Este logica împinsă până la ultimele ei consecinţe. De unde se vede că "paradoxul" este, în ultimă instanţă, o culme a raţionamentului şi silogismului! *Paradoxismul* este un proiect utopic, o frumoasă şi mare... *Utopie*. Toate marile teorii sunt utopice. Sunt proiecte ideale, admirabile construcţii mentale, ca şi inegalabila doctrină platoniciană a arhetipurilor!

După opinia noastră, Florentin Smarandache rămâne, înainte de toate, un mare teoretician, un doctrinar de o înaltă clasă, un intelectual posedat, fascinat de idei, un spirit speculativ de excepţie, care a reuşit să pună bazele teoretice ale ultimei avangarde a veacului nostru. Despre *paradoxism* a curs şi va mai curge, încă, multă cerneală! De aceea, această teorie nu poate fi luată în deriziune, de nici un intelectual serios, care se respectă. Marele model intelectual al lui Florentin Smarandache pare să fie acela al lui Pitagora, al filosofului matematician, care - şi după părerea noastră - rămâne modelul absolut, în care se întâlneau atât umanismul filosofic, cât şi scientismul matematic, un model ideal pe care credem că umanitatea l-a pierdut, un model unic, care credem că nu va mai putea fi refăcut, vreodată. Ca orice proiect utopic, şi *paradoxismul* este greu de transpus în practică. Se creează, astfel, în creaţia lui Florentin Smarandache, o discrepanţă între teorie şi practica

scriiturii. Florentin Smarandache nu poate fi, în creaţia sa, peste tot, *"paradoxist"*, pentru motivul că nici o creaţie autentică nu a fost şi nu va putea fi, niciodată, doar o simplă ilustrare a unui program teoretic, întrucât, atunci, ar însemna să fie ***"tezistă"*** şi lipsită de viabilitate. Instinctul creator este cel care-şi spune, în cele din urmă, cuvântul, în practica scriiturii. La toţi marii teoreticieni apare acest *"conflict"* între intenţii şi realizări, pentru că toţi suferă de o doză, inevitabilă, de ***bovarism***. Acesta este şi cazul lui Florentin Smarandache! Dacă putem să acceptăm *paradoxismul* pentru frumuseţea şi acurateţea teoriei în sine, ca o construcţie mentală, fascinantă şi eclatantă, în schimb, faţă de acele eşantioane, debuşee ale operei lui Florentin Smarandache, care îi ilustrează, pur şi simplu, tezele, nu putem să nu avem rezerve. Ele se plasează, categoric, în sfera experimentului şi trebuie luate ca atare. Aşa se explică şi amendamentele, destul de severe, ale unui istoric literar experimentat ca Ion Rotaru, care nutreşte, de altfel, o neacoperită simpatie pentru temerarul teoretician şi şef de şcoală al *paradoxismului*, aşa cum se poate observa din scrisoarea inclusă în prefaţa de la volumul memorialistic: **Fugit... jurnal de lagăr**, de care scriitorul va trebui să ţină, neîndoielnic, seama. Opera lui Florentin Smarandache nu se circumscrie, însă, întrutotul, experimentului paradoxist. Aşa cum observă, pe bună dreptate, esteticianul Titu Popescu, în temeinica sa lucrare: **Estetica paradoxismului,** opera lui Florentin Smarandache este o operă *"mai mult decât paradoxistă"*. Primele volume ale lui Florentin Smarandache: **Formule pentru spirit** (1981), **Culegere de exerciţii poetice** (1982), **Legi de compoziţie internă. Poeme cu... Probleme!** (1983) nu sunt *paradoxiste*, ci numai anticipează, prefaţează *"paradoxismul"*, care începe să-şi facă apariţia odată cu volumele următoare: **Le sens du non-sens** (1983), **Antichambres**, **Antipoèsies**, **Bizarreries** (prima ediţie 1984; a doua ediţie 1989) şi culminează cu volumul **NonPoems** (1990 - 1991), cu trilogia dramatică **Metaistorie** (1993) şi cu **NonRoman** (1993). Volumul **Clopotul Tăcerii** (1993), chiar prin faptul că cultivă forma fixă a "haiku"- ului, marchează o ieşire din sfera *paradoxismului* şi un început de *"clasicizare"* în opera lui Florentin Smarandache, proces cum nu se poate mai firesc, pentru că, urmând logica,

verificată în istoria literaturii, modernii de astăzi devin... clasicii de mâine!

Am spus că *paradoxismul* reprezintă ultima mare avangardă a secolului nostru. Aceasta nu înseamnă că paradoxismul este şi o poetică eschatologică, pentru că mişcarea paradoxistă nu profetizează mult trâmbiţata *"moarte a artei"*. *Paradoxismul* se vrea, cel puţin în intenţii, o poetică a viitorului. Unii dintre susţinătorii frecvenţi ai mişcării paradoxiste, printre care şi criticul Constantin M. Popa, care este, totodată, şi unul dintre cei mai avizaţi cercetători ai acestui fenomen insolit din istoria literaturii, îşi exprimă temerea, justificată, după părerea noastră, că *paradoxismul* îşi poate secătui, într-o bună zi, resursele şi, prin repetiţie şi autopastişă, să cadă în *manierism*. Dar acest lucru s-a întâmplat cu toate avangardele şi nu este decât rezultatul, iminent, al acestui firesc proces de clasicizare, de care chiar fondatorul mişcării paradoxiste pare să fie pe deplin conştient.

Început prin volumul de *"haiku"*-uri: **Clopotul tăcerii**, procesul de clasicizare a *paradoxismului* se continuă prin prezentul volum: **Sinapse**, care conţine *"poeme într-un vers"* şi care se vrea o replică la mai vechiul ciclu, atât de ostentativ afişat: *"Poeme fără nici un vers"*. Asistăm la o dialectică a negaţiei şi la o polemică interioară în cadrul operei smarandachene. Poetul se dezice de el însuşi, de o ipostază a sa lirică anterioară.

Titlul volumului ne atrage, numaidecât, atenţia. *"Sinapse"* este un termen ştiinţific, împrumutat din anatomie şi fiziologie. *"Sinapsele"* sunt conexiunile neuronice. Prin acest titlu, Florentin Smarandache vrea să ne arate că poezia trebuie concepută ca un organism, ca un tot organic, care funcţionează după legea *"conexiunilor"*. Simpla atingere a unui nerv pune în alarmă întregul organism. O asemenea concepţie biologizantă asupra artei a mai fost preconizată şi de alţi teoreticieni, în special de reprezentanţii neovitalismului filosofic modern, în frunte cu marele filosof, critic şi estetician german, Wilhelm Dilthey, adept şi el al *"conexiunilor"* şi *"corelaţiilor"*, pentru care poezia este, înainte de toate: *"Trăire" ("Erlebnis")*. Tentativa se înscrie într-un structuralism modern.

Sugestia de a scrie poeme într-un vers îi va fi venit, probabil, lui

Florentin Smarandache de la Ion Pillat, unul dintre marii poeți români din perioada interbelică, autorul unui volum intitulat chiar: **Poeme într-un vers** (1936). Ion Pillat este unul dintre reprezentanții de marcă ai *tradiționalismului* românesc, un spirit fin şi cultivat, de un mare rafinament artistic, poet de valoare universală. Ion Pillat dădea chiar o definiție sui-generis a poemului într-un vers: *"Un singur nai, dar câte ecouri în păduri..."*. Dar, Florentin Smarandache se delimitează de prestigiosul său model, atât prin concepție, cât şi prin tehnica poetică. Nevoia de autodelimitare programatică este imperioasă, esențială, la Florentin Smarandache, care este un spirit *"în răspăr"*, *"à rebours"*, ce nu se poate manifesta decât prin negație, prin opoziție, atât față de alții, cât chiar şi față de sine, după cum am văzut.

Pe vremea lui Ion Pillat, poemul într-un vers era considerat o *"inovație"*, cu atât mai interesantă, cu cât apărea la un poet de factură tradiționalistă. Astăzi avem, însă, o întreagă tradiție a poemului într-un vers, în care se înscrie şi... *"paradoxistul"* Florentin Smarandache. Poemele într-un vers ale lui Ion Pillat, ca, de altfel, întreaga poezie a autorului celebrului volum: **Pe Argeş în sus** (1923) - care reprezintă o dată memorabilă în istoria literaturii române - se remarcă printr-o caligrafie impecabilă a versurilor. Şi aceasta pentru că Ion Pillat era un *"calofil"* convins, un adept al *"scrisului frumos"*, în timp ce Florentin Smarandache are o evidentă structură de *"anticalofil"*, nedispus să acorde o importanță exagerată formei. Ion Pillat este un temperament *"apolinic"*, calm, senin, liniştit şi echilibrat, pe când emulul său are, dimpotrivă, un temperament **"dionisiac"**, frământat, neliniştit, anxios, de o frenezie vitalistă. Admirabile ca *"scriitură"*, poemele într-un vers ale lui Ion Pillat nu mizează pe *"paradox"*, care constituie punctul-forte al gândirii şi literaturii lui Florentin Smarandache.

După părerea noastră, poemul într-un vers reprezintă piatra de încercare a oricărui poet adevărat, pentru că se întemeiază pe capacitatea de sinteză - calitatea supremă a spiritului uman - şi presupun arta conciziei extreme, de a exprima cât mai mult, în cât mai puține cuvinte: *"Multum in parvo"* - cum spuneau latinii. Tentația absolută, în materie de poezie, este de a cuprinde însăşi esența lumii,

a întregului univers, într-un vers, performanță atinsă numai rareori, de poeții ca Dante, Shakespeare, Goethe sau Eminescu. Printr-un singur vers, poetul poate deveni nemuritor și poate dăinui peste veacuri. Ca să ne limităm numai la un exemplu, care ne este mai la îndemână, Eminescu, cel mai mare poet român, dacă ar fi scris numai versul: *"Căci vis al morții eterne e viața lumii întregi"*, cu care se încheie poemul: *Împărat și proletar*, ar fi fost îndeajuns să rămână unul dintre cei mai mari poeți ai tuturor timpurilor. Trebuie să recunoaștem că un asemenea vers n-a mai fost scris, niciodată, în literatura lumii.

Că *"viața este un vis"* au spus-o aproape toți marii romantici, dar că viața întregii lumi nu este decât un vis al morții, n-a mai spus-o decât Eminescu. Să priveşti întreaga viață a lumii dintr-o astfel de perspectivă cutremurătoare a neantului, te lasă fără nici o replică, te reduce la... Tăcere. Mintea îți este găurită de atâta logică a absolutului!

Poemele într-un vers trebuie să tindă să devină cât mai concise și relevante definiții apoftegmatice, de o sentențiozitate gnomică, pe care au atins-o maximele și aforismele clasice. De aceea, arta poemelor într-un vers este atât de dificilă. Oricât de moderne ca formă, poemele într-un vers țin de o artă, care rămâne în esența ei, clasicistă!

Poemele într-un vers ale lui Florentin Smarandache, din volumul **Sinapse**, nu mai conțin aproape nimic din *"inovațiile"* paradoxiste, cu excepția *"paradoxului"*, ca atare, care nu este nici măcar o inovație... *"paradoxistă"*. Nu sunt nici *"antiliteratură"* , nici *"nonpoeme"*, nici *"grafopoeme"*, nici *"pictopoeme"*, ci poeme, în adevăratul sens al cuvântului. Poetul aflat odinioară în război necurmat cu principala unealtă a literaturii, iată-l acum instalat destul de confortabil în *"scriitură"*, după cum ne spune, parcă, ușor nesemnat, de la început: *"Trăiesc într-un singur cuvânt: scriere"*. Nici nu se putea altfel! O singură dată îl mai încearcă irepresibile nostalgii *"paradoxiste"*, atunci când, prin repetiție, ajunge la secționarea unui cuvânt, e drept, cel mai tulburător dintre toate: *"Tăcere"*, așa cum se întâmplă în versul *"Câinii latră tăcerea, tăcerea, tace -"* (*La stână*) și care semnifică prelungirea, paradoxală, a ecourilor... Tăcerii.

Nu sunt uşor de grupat aceste poeme într-un vers ale lui Florentin Smarandache, din cauza diversităţii lor tematice, dar şi a tehnicii. Lăsăm cititorului român sau american sau de pretutindeni plăcerea de a le categorisi el însuşi. Noi încercăm doar un îndreptar cu totul sumar. O primă categorie o formează poemele care traduc nostalgia patriei natale şi a culturii româneşti. Pentru cine cunoaşte, fie şi oricât de sumar, cultura românească, balada populară **Miorița** reprezintă un punct de plecare. Pornind de la această baladă, unul dintre cei mai mari poeţi şi filosofi români, Lucian Blaga, fixa *"matricea stilistică"* a spiritualităţii româneşti, în eseul său: *"Spaţiul mioritic"* (1936). Românul s-a născut într-un *"spaţiu mioritic"*, într-un spaţiu pastoral, care este spaţiul său "matrice", ce i-a modelat sensibilitatea. Din balada **Miorița** se desprinde o concepţie filosofică specific românească, o concepţie "mioritică" despre moarte, un "Weltanschauung" românesc. Românul, după cum rezultă din baladă, a văzut moartea ca pe o nuntă de proporţii cosmice, ca pe un ritual liturgic, la care participă întreaga natură. Forţa morală a românului, care este aceea a unui popor aşezat la răscruce de drumuri, în bătaia tuturor vânturilor istoriei, este de a converti un eveniment tragic într-unul vesel. Originalitatea acestei viziuni asupra existenţei este unică. Balada **Miorița** este un fel de religie pentru poporul român. Atât de mult crede Florentin Smarandache în spiritualitatea românească, încât ajunge la preeminenţa creaţiei artistice, generatoare ea însăşi de realitate: *"Coboară ciobanii direct din baladă"* (Miorița). *Zborul păsării în ou* este titlul memorabil al unui alt poem într-un vers, un titlu demn de părintele sculpturii moderne, Brâncuşi, care a surprins nu numai zborul, ci şi...latenţele zborului. Aceasta este chiar un titlu conceput în cel mai bun spirit paradoxist! Cuvintele-cheie ale spiritualităţii româneşti sunt: *"doină"* şi *"dor"*. *Doina* este o melodie specific românească, prin care se exprimă *"dorul"*, un sentiment complex, care nu are echivalent în nici o altă spiritualitate şi pe care acelaşi Lucian Blaga îl definea ca *"melancolia, nici prea grea, nici prea uşoară, a unui suflet, care suie şi coboară"*. De altfel, cuvântul *"dor"* este intraductibil. Scriitor româno-american, pe Florentin Smarandache îl ajunge *"dorul"*... chiar la Phoenix: *"Prăpastia întoarsă, muntele de dor"* (**Un gând**

din Phoenix - SUA). Latinitatea poporului român, vestigiile geto-dacice de la Sarmisegetuza, satul Bălceşti, din Oltenia natală, Eminescu şi Bacovia, ca repere culturale, sunt alte teme de meditaţie pentru Florentin Smarandache.

Influenţa lui Bacovia, un alt mare poet român, cel mai de seamă reprezentant al *simbolismului* românesc, este vizibilă, în aceste poeme într-un vers. De altfel, Florentin Smarandache a fost catalogat, de critica românească, încă de la volumul de debut: *Formule pentru spirit*, drept un *"bacovian"*. Multe dintre aceste poeme într-un vers sunt alcătuite după tehnica picturală bacoviană, a sinesteziilor şi corespondenţelor, adevărate pasteluri cromatice: *"Tună a ploaie de plumb peste albul pământ"* (Bacoviană I); *"Înfloreşte în ploi cărunte uliţa îmbătrânită"* (Bacoviană II).

Dar şi mai mare este, în acest volum, influenţa *expresionismului* lui Lucian Blaga. *Expresionismul* constă în stabilirea unor relaţii cu cosmicul, cu absolutul şi ilimitatul şi se caracterizează prin imagism violent, prin metafore şocante: *"În sângele albastru al cerului clocotesc stele"* (Cosmică II); *"Lumina îşi ridică poalele în brâu"* (Naştere); *"Nu te apleca în afara timpului tău"* (E pericoloso sporgersi).

În sfârşit, credem că linia de forţă a acestui volum constă într-o lirică metafizică, prin care Florentin Smarandache se înscrie pe linia *pesimismului* filosofic şi a *existenţialismului* contemporan. Conceptele de *"angoasă"*, *"grijă"*, *"spaimă"*, specifice filosofiei existenţialiste contemporane îşi găsesc, în acest volum, cea mai largă ilustrare: *"Se cuibărea în mine o caracatiţă de groază"* (Comminatio); *"Oglinda feţei mi-e zbârcită de anxietate"* (Autoportret); *"Plin de aşteptare în făina albă a singurătăţii"* (Patienţă); *"Pe tabla neagră a disperării mai scriu câte o iluzie"* (Şcoală); *"Locuiesc singur în coşciugul din mine"* (Adresă). Cele mai multe din poemele într-un vers, din volumul **Sinapse**, sunt, într-adevăr, memorabile *"Te implor, nu mai mă mai naşte încă o dată, mamă!"* - iată un aforism pe care nici cel mai sumbru dintre filosofii lumii, Schopenhauer, n-ar fi avut îndrăzneala să-l emită!

Florentin Smarandache este şi un mare poet, care nu trebuie privit numai prin prisma teoriei, ci şi dincoace şi dincolo de *"paradoxism"*.

CUPRINS

Explicație - 5

FLORENTIN SMARANDACHE ŞI PARADOXISMUL
(ION ROTARU) - 7

CURENTUL LITERAR PARADOXIST
(FLORIN VASILIU) - 21

POST-MODERNISMUL PARADOXIST
(GEORGE BĂJENARU) - 39

PARADOXOLOGIA VIEȚII ŞI ISPITA
DE NEANT (DUMITRU ICHIM) - 45

PARADOXISMUL -
UN LOGOS ASCUNS (MARIAN BARBU) - 51

PARADOXISMUL - O NOUĂ FAȚETĂ
A POSTMODERNISMULUI
(MARIAN BARBU) - 61

"ESTETICA PARADOXISMULUI"
(RADU ENESCU) - 85

DESPRE AVENTURA PARADOXISTĂ
(ALEXANDRU LUNGU) - 91

PARADOXISMUL SAU DRAMA AUTOMATISMELOR
(GEO VASILE) - 93

EXORCISTUL DIN PHOENIX (GEO VASILE) - 97

LITERATURA PARADOXISTĂ
IN-CREATĂ DE SMARANDACHE
(MIRCEA MARINESCU) - 101

LUMEA ÎNTR-UN VERS SAU PARADOXISMUL
ÎNTRE TEORIE ŞI PRACTICA SCRIITURII
(OVIDIU GHIDIRMIC) - 107

❍Paradoxismul este un fel de *avangardism*, sau mai bine am zice un *neoavangardism*❍Dincolo de feluritele teribilisme şi jocuri de artificii (mai bine zis: spre a fi în tonul pe care şi-l vrea), Florentin Smarandache este un scriitor mai curând grav❍când scrie *non-teatru*, teatru "meta-istoric", Florentin Smarandache este un autor demn de luat în seamă, în câteva puncte chiar extraordinar❍Florentin Smarandache vede... Paradoxism peste tot! Este foarte probabil că pentru el Lumea aceasta, Universul, Cosmosul, Existenţa sunt un PARADOX, în frunte cu chiar acela care îl gândeşte.

❍Florentin Smarandache a devenit, astăzi, cel mai cunoscut scriitor român, din generaţiile mai noi, care merge pe urmele notorietăţii unor Marin Sorescu şi Nichita Stănescu, candidaţi, multă vreme, la Premiul Nobel, pe care şi-i poate revendica, într-o bună măsură, ca precursori. Numele lui Florentin Smarandache se leagă, în primul rând, de ***mişcarea literară paradoxistă*** pe care a conceput-o în România, la Craiova, prin anii 1980-1981, când încă, în literatura română, era la modă postmodernismul şi pe care a teoretizat-o, apoi, în Statele Unite ale Americii, prin manifestul: *The paradoxist literary movement* (Phoenix, Arizona, 1992). De atunci, mişcarea paradoxistă şi-a câştigat, pretutindeni, numeroşi aderenţi.